

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Vene noorte kodanikuaktiivsust kujundavad tegurid
(õpilaste intervjuude põhjal)
Magistritöö

Polina Volkova
Juhendaja: prof. Marju Lauristin

Tartu
2013

Sissejuhatus ja probleemiseade.....	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
1.1.1. Kodanikuühiskonna erinevad definitsioonid.....	5
1.1.2. Kodanikuühiskonna tähtsus.....	7
1.1.3. Kodanikuühiskonna arengu ning kodanikukultuuri juurutamise ja arengu jaoks vajalikud tingimused erinevate autorite käsitluses.....	8
1.2. Empiirilised lähtekohad.....	10
1.2.1. Aktiivsust mõjutavad tegurid.....	12
1.1. Kokkuvõtte ja uurimisküsimused.....	14
2. Metodoloogia.....	16
2.1. Uuringu meetod.....	16
2.2. Valimi kirjeldus.....	26
2.3. Intervjuu kava põhimõtted ja intervjuude läbiviimine.....	17
2.4. Intervjuude tekstide analüüsi meetod.....	19
3. Analüüsi tulemused.....	22
3.1. „Aktiivse“ ja „passiivsema“ rühma iseloomustus.....	23
3.1.1. „Aktiivse“ rühma iseloomustus.....	23
3.1.2. Passiivsema rühma iseloomustus.....	25
3.2. Välised (sotsiaalsed) tegurid, mis on seotud noorte aktiivsusega.....	27
3.2.1. Sõbrad ja tuttavad.....	27
3.2.2. Õpetajate roll noorte kodanikuaktiivsuse kujunemisel.....	35
3.2.3. Vanemate roll noorte aktiivsuse kujundamisel.....	36
3.2.4. Ühiskonnaõpetuse tundide mõju.....	39
3.2.5. Meedia roll.....	44
3.2.6. Võimaluste olemasolu aktiivsuse tegurina.....	48
3.3. Noorte aktiivsust mõjutavad sisemised (isiksuslikud) tegurid.....	51
3.3.1. Hoiakud.....	51
3.3.2. Omakasu, huvid ja oskused kui tõuge aktiivsusele.....	63
3.3.3. Integreerituse seos noorte kodanikuaktiivsusega.....	68
4. Järeldused ja diskussioon.....	69
4.1. Järeldused.....	69
4.2. Diskussioon.....	73
4.3. Meetodi kriitika.....	77
Kokkuvõte.....	78
Summary.....	79
Kasutatud kirjandus.....	81
Lisad.....	84

Sissejuhatus ja probleemiseade

Käesolev magistritöö käsitleb vene koolinoorte kodanikuaktiivsuse kujunemist.

Kodanikuaktiivsust defineeritakse kui „omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone“ (EKAK 2002). Tugev kodanikuühikond on hästi toimiva demokraatia alus, kuna see loob sotsiaalset kapitali, usaldust ning jagatud väärtusi, mis on ülekantud poliitilisse sfääri ning aitavad hoida ühiskonna sidusust (Putnam et al 1994). Vähese kodanikuaktiivsuse oht on isoleerituse kasv ning kuuluvus- ja turvatunde nõrgenemine (Kallas 2012).

Multikultuurse demokraatia eduka toimimise seisukohalt on väga tähtis ka etniliste vähemuste osalus kodanikuühiskonnas. See põhimõte on peegeldatud Eesti lõimumiskavas 2008–2013, kus üheks lähtepunktiks on kõigi elanike kaasamine ühiskonna arendamisse (Eesti lõimumiskava... 2009). „Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu 2011“ andmetel ei olnud aga viimasel ajal kodanikuaktiivsus suur nii eestlaste kui ka mitteestlaste seas.¹ Uuring näitab, et venekeelsete noorte osalus poliitikas ja vabatahtlikus tegevuses on madalam võrreldes eesti noortega. (pt „Empiirilised lähtekohad“)

„Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011“ näitab, et Eesti venekeelne kogukond on lõhestunud ning seda ei saa käsitleda kui ühtset tervikut. Monitooring tuvastas mitu venekeelse elanikkonna „rühma“, kellele on omased erinevad lõimumismustrid. Erineb ka nende rühmade kodanikuaktiivsuse määr ja viis – ühtedele on omane alternatiivne poliitiline aktiivsus, teised peavad olulisemaks rahvuskultuuriseltse ja religiooni, mõned inimesed on aga valdavalt passiivsed (Lauristin 2012). Venekeelse elanikkonna ebaühtlus ja erinevate „tüüpide“ paljusust dikteerib vajaduse vaadelda venekeelse elanikkonna kodanikuaktiivsust mitte ainult kvantitatiivsetes, vaid kvalitatiivsetes uuringutes.

Kodanikuühiskonna tulevane tugevus sõltub noorest põlvkonnast. Vanderbilt ja Palmer (2008) väidavad, et just teismeliseeas saadud kogemused (*pre-adult experiences*) määravad selle, kuivõrd poliitiliselt aktiivne on inimene edaspidi. Vastavalt uuringule „Kodanikualgatus toetavad väärtused ja käitumismustrid Eesti elanikkonnas 2011–2012“ (Uuringu... 2012) on teatud omadustega noortel suuremad võimalused tulevikus intensiivsemalt tegutseda. Seetõttu on tähtis uurida mitte ainult noorte aktiivsuse määra, vaid ka reaalseid tegureid, mis nende aktiivsust mõjutavad, et oleks võimalik tuvastada olemasoleva madala aktiivsuse põhjusi ning vajadusel välja töötada probleemi lahenduse meetmeid.

---

¹ „Elanikkonna küsitluse tulemustest selgub, et Eesti elanikkonna poliitiline aktiivsus on madal: 68% ei ole üheski aktsioonis osalenud.“ (Intmon 2011 lk 29)

„Küsitluse tulemuste järgi ei ole 72% Eesti elanikest mitte ühegi ühingu ega seltsi liige.“ (Intmon 2011 lk 29)

„Küsitluse tulemused viitavad, et 30% Eesti elanikkonnast on viimasel aastal teinud vabatahtlikku tööd.“ (Intmon 2011 lk 34)

Eestis on läbi viidud mitmed noorte kodanikuaktiivsuse uuringud, mis on selle töö raames kirjeldatud peatükis „Empiirilised lähtekohad“. Samuti on selgitatud omadusi, mis on omased just aktiivsetele inimestele ning tegureid, mis noori motiveerivad. Need andmed on suurepäraseks lähtepunktiks käesolevale kvalitatiivsele uuringule, mis keskendub spetsiifiliselt vene koolinoorte aktiivsust mõjutavatele teguritele ning mille eesmärgiks on välja selgitada, **millised tegurid avaldavad mõju venekeelsete koolinoorte kodanikuaktiivsusele ning kuidas nad seda teevad.**

Materjali kogumise meetodiks on valitud poolstruktureeritud süvaintervjuud venekeelsete gümnaasiumite ja kutsekoolide õpilastega. Sellised intervjuud tagavad, et andmed on kvalitatiivanalüüsiks piisavalt põhjalikud, mis võimaldab mitte ainult teha kindlaks vene noorte kodanikuaktiivsusega seotud tegureid, vaid ka kirjeldada detailsemat nende tegurite ja aktiivsuse seost. Uurimisküsimustele vastamiseks rakendatakse kvalitatiivset kontent-analüüsi.

Töö koosneb neljast osast. Esimeses osas tutvustatakse uuringu teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti. Tutvustatakse kodanikuühiskonna ja kodanikuaktiivsuse mõisteid vastavalt sellele, kuidas need on defineeritud Eesti ühiskonda puudutavates uuringutes. Tutvustatakse ka kodanikultuuri mõistet, mille töötasid välja Almond & Verba (1963). Samuti tutvustatakse teoreetilises osas kodanikuühiskonna ja -kultuuri arendamise jaoks vajalikke tingimusi. Empiiriliste lähtekohtade osas kirjeldatud uuringute tulemused puudutavad eelkõige Eesti konteksti ning sisaldavad statistikat eesti venekeelsete noorte tegelikust aktiivsuse määra politiilises ja ühiskondlikus elus. Metodoloogia osas põhjendatakse valimit ning kirjeldatakse detailselt analüüsi protsessi. Kolmandas osas esitatakse analüüsi tulemused. Neljandas, järelduste ja diskussiooni osas, võetakse töö tulemused kokku uurimusküsimuste kaupa, tuuakse välja uuringu olulisemaid aspekte ning pakutakse teemasid edasiseks arutluseks.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Antud peatükis tutvustatakse kodanikuühiskonna ja kodanikuaktiivsuse mõisteid vastavalt sellele, kuidas need on defineeritud Eesti ühiskonda puudutavates uuringutes. Tutvustatakse ka kodanikultuuri mõistet, mille töötasid välja Almond & Verba (1963) ning mis on keskseks mõisteks paljudes kodanikuühiskonda käsitletavates uuringutes. Seejärel põhjendatakse tugeva kodanikuühiskonna tähtsust demokraatia arengu jaoks ning erinevate sotsiaalsete rühmade (nimelt noorte ja rahvusvähemuste) kodanikuaktiivsuse olulisust nii demokraatia eduka toimimise kontekstis kui ka nende rühmade endi parema toimetuleku seisukohalt. Teoreetilise osa lõpus tutvustatakse kodanikuühiskonna ja -kultuuri arendamise jaoks vajalikke tingimusi.

Empiiriliste lähtekohtade osas kirjeldatud uuringute tulemused puudutavad eelkõige Eesti konteksti ning sisaldavad statistikat eesti venekeelsete noorte tegelikust aktiivsuse määra politiilises ja ühiskondlikus elus. Peatüki lõpus on toodud nende Eestit puudutavate uuringute andmed, mis räägivad kodanikuaktiivsust mõjutavatest teguritest.

1.1. Teoreetilised lähtekohad

1.1.1. Kodanikuühiskonna erinevad definitsioonid

Põhjalik ülevaade kodanikuühiskonna erinevatest arusaamadest ajaloo vältel, erinevates keeleruumides ja ühiskonnatüüpides, on antud Mikko Lagerspetzi jt raamatus „Tuntud ja tundmata kodanikuühiskond“ (Lagerspetz jt 2003). Raamatu autorid juhivad tähelepanu sellele, et praegusel ajal on kasutusel sellised kodanikuühiskonna mõistele sarnased terminid nagu „kolmas sektor“, „mittetulundussektor“, „valitsusväline sektor“, „ühisektor“, „vabatahtlik sektor“ ja „tsiviilühiskond“. Raamatu autorite seisukohalt on kõik need mõisted mõnevõrra ebatäpsed. Kui mõiste „kodanikuühiskond“ (või „kodanikeühiskond“) on liiga üldine ja selle puudus seisneb selle abstraktsuses (see võib mahutada endasse palju erinevaid tähendusi), siis teisi mõisteid kritiseeritakse selle eest, et nad viitavad kodanikuühiskonna eraldatusele teistest eluvaldkondadest, nimelt avalikust ja majandussektorist.

Eesti kontekstis on kodanikuühiskonna mõiste määratletud „Kodanikuühiskonna lühisõnastikus“ (Lagerspetz 2007) ning „Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis“ (EKAK 2002)². „Kodanikuühiskonna lühisõnastik“ pakub kolm arusaama kodanikuühiskonnast (mida nimetatakse ka kodanikeühiskonnaks, pöörates tähelepanu just ühistegevuse tähtsusele): 1) See on esiteks „riigist ja äriest suhteliselt sõltumatu ühiskonnasfäär, mille sees üksikisikud ja rühmad teevad koostööd selleks, et edendada oma huve ja väärtusi. Kodanikuühiskond tasakaalustab *äriest* ja *avaliku võimu* mõju ühiskonnas – seetõttu on mõnikord sünonüümina kasutusel väljend *kolmas sektor*. K. tähtis osa on

---

² „Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon“ on „dokument, mis määratleb avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömimise põhimõtteid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel ning Eesti kodanikuühiskonna ülesehitamisel.“ EKAKi tekstiga saab tutvuda siin: <http://www.ngo.ee/ekak-tekst>

mittetulundussektor, aga vahel loetakse selle osadeks ka ajakirjandust, poliitilisi parteisid, kohalikke omavalitsusi, usuühendusi, ametiühinguid, väikeettevõtteid jne – seega mitte ainult ühiskonna seda osa, mis seaduse mõttes on mittetulunduslik, ehk nn *kolmandat sektorit*. Sellisel juhul on silmas peetud nende tasakaalustavat mõju ühiskonna teistele võimukeskustele.“ (Lagerspetz 2007: 9-10) 2) Teine määratlus räägib kodanikeühiskonnast kui ühiskonnatüübist, kus „inimese põhiõigused ja -vabadused on kaitstud ning kus tal on võimalik poliitilisi otsuseid mõjutada, muuhulgas nende arutamisel ja elluviimisel aktiivselt osaledes.“ (Lagerspetz 2007: 9-10) 3) Kolmas definitsioon kattub EKAKi definitsiooniga, mille kohaselt kodanikuühiskonda mõistetakse kui „inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone.“ (Lagerspetz 2007: 9-10, EKAK 2002)

Indiviidide osalust kodanikuühiskonnas määratletakse samuti erinevate mõistete abil, millistest kõige levinumad on kodanikualgatus, osalus ja kodanikuaktiivsus.

Vastavalt „Kodanikuühiskonna lühisõnastikule“ on kodanikualgatus: 1) „Üksikisiku või kodanikuühenduse tegevus poliitiliste otsuste mõjutamiseks <...>Tavalised kodanikualgatused vahendid on kontakti võtmine poliitikute ja ametnikega, avalikud pöördumised, demonstratsioonid, streigid, *survegruppide* ja *liikumiste* moodustamine. <...>“ (Lagerspetz 2007: 8) 2) Laiemalt võttes on kodanikualgatus igasugune *avaliku võimu* institutsioonideväline algatus mõne eluvaldkonna edendamiseks. Osaluse all mõeldakse „isiku võimalust kaasa rääkida otsustes, mis teda puudutavad.“ (Lagerspetz 2007: 8) Kodanikuaktiivsuse mõistet „Kodanikuühiskonna lühisõnastikus“ ei leidu, kuid EKAKi definitsiooni kohaselt on kodanikuaktiivsus „inimeste omaalgatuslik ja vabatahtlik osalemine ühiskonnaelus ning oma paikkonna elu küsimuste lahendamises <...>.“ (EKAK 2002)

2011. aasta integratsiooni monitooringus on kodanikuaktiivsus jaotatud kolmeks osaks, millisteks on poliitiline aktiivsus, ühiskondlik aktiivsus ning vabatahtlik töö. Poliitiline aktiivsus jaguneb tinglikult institutsionaalses poliitikas osalemiseks (valitsemine ehk poliitiliste institutsioonide juhtimine või neis töötamine, erakonna liikmelisus, kodanikuna esindajate valimine) ning institutsioonivälises poliitilises tegevuses osalemiseks (sh osalemine avalikel koosolekutel, kus arutatakse poliitilisi või sotsiaalseid probleeme, osalemine meeleavaldustel, petitsioonide allkirjastamine ideede-ettepanekutega poliitiku või kõrge ametniku poole pöördumine, internetis poliitilistes aruteludes või suhtlusvõrgustikes protestiaktatsioonides osalemine, protesti märgiks valimistel mitteosalemine jms).“ (Lauristin et al 2012: 27–28). Ühiskondliku aktiivsuse all mõistetakse „igasugust kodanikualgatuslikku tegevust, nii organiseerunud kui ka organiseerumata, pikaajalist ja professionaalset kui ka ühekordset ja juhuslikku, mis otseselt ei ole poliitilise sõnumi ja eesmärgiga, kuid toimub avalikes huvides.“ (Lauristin et al 2012: 30). Vabatahtlik töö on defineeritud kui „oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kusjuures pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks“. (Lauristin et al 2012: 34)

Nagu eelnevast selgub, on kodanikuaktiivsuse mõiste laiemal tähendusega kui „osalus“ ja „kodanikualgatus“, kuna see hõlmab mitte ainult poliitika mõjutamise aspekti, vaid üldiselt osalust ühiskonnas. Edaspidises uuringus kasutatakse just seda mõistet sarnaselt sellele, kuidas see on lahti kirjutatud integratsiooni monitooringus, ning räägitakse poliitilisest osalusest, ühiskondlikest tegevustest teiste heaks ning lisaks ka informeeritust ja ühiskonnakriitilisust tõstvatest tegevustest.

Tutvustamist vajab veel kodanikukultuuri mõiste, mida kasutatakse Sidney Verba ja Gabriel A. Almondi uuringus „The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations“ (1963). Kodanikukultuur on selles defineeritud kui pluralistlik kultuur, mis põhineb kommunikatsioonil ja veenmisel, konsensusel ja mitmekesisusel, kultuur, mis võimaldab muutust, kuid reguleerib (*moderates*) seda. (Almond & Verba 1963: 6)

1.1.2. Kodanikuühiskonna tähtsus

Nagu toovad välja Lagerspetz jt (2007), on Kesk- ja Ida-Euroopas 1980. ja 1990. aastate vahetusel aset leidnud poliitilise vabanemise protsessi üks oluline aspekt, koos põhiseaduslike ning majanduslike reformidega, kodanikuühiskonna teke. Ka Putnam (1994) toob välja, et tugev kodanikuühikond on hästi toimiva demokraatia alus, kuna see loob sotsiaalset kapitali, usaldust ning jagatud väärtusi, mis on üle kantud poliitilisse sfääri ning aitavad hoida ühiskonna sidusust. Putnam on näidanud, et poliitika on tõhusam riikides, kus on tugevamad kodanikuühendused, sest need aitavad teavitada kodanikke poliitilistest protsessidest ning samuti tagavad, et poliitikuteni jõuaksid kodanike arvamused. (Putnam 2007, Bradley et al 2010 kaudu)

Mõnedes uuringutes, nt Almondi & Verba (1963) ja Bradley & Ramsey (2010) hoitakse osalust kodanikuühiskonnas (*civic engagement*), mille all mõeldakse täpsemalt osalust kolmandas sektoris (*voluntary sector, community sector*), lahus poliitilise osaluse mõistest (*political engagement*), erinevalt Eestis tuntud tavapärastest definitsioonidest, kus poliitiline osalus võib kuuluda kodanikuaktiivsuse mõiste alla. Nendele allikatele vastavalt on osalus kodanikuühiskonnas aga otsese mõjuga poliitilisele osalusele – see aitab kaasa poliitiliste hoiakute kujunemisele, suurendab poliitilist kaasatust ning parandab poliitilist pädevust.

Sarnaselt ka Hayes & Dows (2006) uuringus, kus kodanikuaktiivsuse mõju poliitilisele osalusele on vaadeldud Iirimaa kontekstis immigrantide näitel, on väidetud, et tihedad sotsiaalsed kokkupuuded, osalus kiriku tegevuses, kuulumine vabatahtlikesse ühendustesse ja integreerumine kohalikku kogukonda suurendavad poliitilist kaasatust. Fennema ja Tillie arvates (2004, Bradley & Ramsey 2010 kaudu) on „etnilise kogukonna tugevus“ ehk rahvusvähemuse kogukonna osalus ühiskonnas hea näitaja selle kogukonna poliitilisest kaasatusest. Mida tugevamad on kodanikusidemed (*civic ties*) rahvusvähemuste kogukonnas, seda tõenäolisem on see, et inimesed on poliitiliselt aktiivsed. Sellega võib öelda, et rahvusvähemuste osalus poliitilises ja sotsiaalses elus on tähtis mitte ainult demokraatia edendamise seisukohalt, vaid ka nende sotsiaalsele rühmade liikmetele endile eelkõige selle

tõttu, et see suurendab ka nende poliitilist kaasatust, ehk võimaldab neil seista oma huvide eest ja osaleda otsustamisprotsessides.

Osalus ühiskondlikus elus on vaadeldud ka 2011. aasta integratsiooni monitooringus kui üht integreerituse mõõtjatest (Lauristin et al 2012b).

Ka noorte osalus kodanikuühiskonnas (*civic engagement*) on oluline nii demokraatia tervise jaoks kui ka noortele endile. Noorte inimeste kodanikuaktiivsus on oluline seetõttu, et noored moodustavad suure osa elanikkonnast, ning ka selle tõttu, et tänased noored on need, kellest sõltub asjade käik riigis tulevikus (Taru 2008). Lisaks, nagu toovad välja Flangane & Levine (2010), noorte osalus kodanikuühiskonnas omab isiklikku ja psühholoogilist kasu, kuna see avaldab mõju isiklikule arengule ja identiteedi kujunemisele täiskasvanuks muutumise protsessis. Kodanikuaktiivsus rahuldab inimlikku vajadust kuuluvustunde järele ning „võimaldab noortel tunda, et elus on mõte ka muul peale omakasu saamise“ (Flangane & Levine 2010: 160). Osalus samuti aitab luua sotsiaalselt kapitali, mis omakorda loob haridus- ja kutsealaseid võimalusi (Flangane & Levine 2010).

1.1.3. Kodanikuühiskonna arengu ning kodanikukultuuri juurutamise ja arengu jaoks vajalikud tingimused erinevate autorite käsitluses

Lagerspetz jt (2007) on kirjutanud, et kodanikuühiskonna teke nõuab uusi struktuure, uusi institutsioone, aga ka uusi mõtteviise: „Eduka {kodanikuühiskonna} institutsionaliseerumise eeldustest võib nimetada kolme: reeglid, ressursid ja tunnustatus.“ (Lagerspetz et al 2007: 7-8). Koos seaduste ja regulatsioonidega, mis võimaldavad kodanikuühendustel poliitilises protsessis osaleda ning nende organisatsioonide rahaliste-, informatsiooniliste ja inimressurssidega, on kodanikuühiskonna edukaks toimetulekuks oluline „mõistmine, heakskiit, arvestamine nt üldsuse, meedia, ja võimalike koostöö ning läbirääkimispartnerite poolt riigiaparaadis, majanduses ja kogu ühiskonnas.“ (Lagerspetz et al 2007: 7–8).

Ruutsoo (2009) juhib tähelepanu sellele, et demokraatia juurdumiseks on vaja kaht erinevat, kuid lahutamatu protsessi. Nendeks on esiteks indiviidile formaaljuriidilise juurdepääsu tagamine võimu avalikele mehhanismidele ning teiseks on vaja „võimustada“ indiviidi „kodanikukultuuri arendamise ja toetamise kaudu, süvendades kodaniku võimet internaliseerida ühiselu korralduse võrgustikulist <...> perspektiivi ja arendada oma isiklikku osalusvõimekust.“ (Ruutsoo 2009: 220). Seega on demokraatia toimimiseks vajalik inimeste tehniline juurdepääs otsustusprotsessidele ja lisaks sellele kodanikukultuuri juurutamine.

Ruutsoo (2009) tutvustab Peter Dahlgreni mudelit, mille järgi kodanikukultuur koosneb neljast omavahel seotud komponendist. Nendeks on:

- „ruum, viitamaks sellele, millised avalikud ruumid poliitiliseks osaluseks eksisteerivad;

- *väärtused*, viitamaks tunnetele ja väärtussüsteemidele nagu enda määratlemine, kodanikuna või erinevate vaadete aktsepteerimine;
- *oskused ja praktikad*, mille all peetakse silmas oskust demokraatlikus protsessis osaleda ja rutiine neid oskusi kasutada“, mida nimetatakse veel „kodanikupädevuseks” ning
- *identiteet*, mille all peetakse silmas inimese enese- ja poliitilise vastutuse tunnetust.“ (Ruutsoo 2009: 220).
- Ruutsoo arvates peab nendele tunnustele olema lisatud ka informeeritus.

Kodanikukultuurist saab rääkida ka indiviidi tasandil, kaasates psühholoogilise aspekti. Harold Laswell (Laswell 1946, Almond & Verba 1963 kaudu), on töötanud välja „demokraatliku iseloomu“ mudeli, mis sisaldab järgmist: „(1) „avatud ego“, mille all mõeldakse sooja ja kaasavat suhtumist teiste inimolendite vastu, (2) võime jagada väärtusi teistega, (3) pigem mitmeväärtuslikud kui üheväärtuslikud orientatsioonid, (4) usaldus- ja kindlustunne übritsevate inimeste suhtes (*human environment*) ning (5) suhteline vabadus ärevusest (*relative freedom from anxiety*). (Almond & Verba 1963: 9–10)

Almond ja Verba (1963) näitasid, et selleks, et „demokraatlik kodanik” oleks aktiivne ja kaasatud, peab kodanik olema informeeritud, ratsionaalne ja hästi orienteeritud struktuuridele, mille kaudu ta võib olla kaasatud poliitikas osalemiseks (Almond & Verba 1963: 30). Verotec (1999) näitab, et poliitilise teadmise nappus viib ebavõrdsuse suurenemisele juurdepääsus otsustusprotsessi, sest ainult teatud ühiskonnaliikmed on piisavalt varustatud, et tegutseda sellel tasandil. Ta täpsustab, et see kehtib eriti rahvusvähemuste kogukondades, kes sageli ei oma teadmisi, et osaleda otsustusprotsessis.

Sellega võib ülalpoolt kirjeldatud kontseptsioonide põhjal teha järelduse, et demokraatia ja kodanikuühiskonna edukuse jaoks peavad olema tagatud kaks tingimust: inimeste ligipääs otsustusprotsessidele ning kodanikukultuur, mis vastavalt erinevate autorite käsitlustele võib koosneda väärtustest, kodanikupädevusest, identiteedist, informeeritusest või teatud isikuomadustest, mida saab nimetada „demokraatlikuks iseloomuks“.

Nende tegurite tähtsust tõestab Flangané'i & Levine'i (2010) uuring „Civic Engagement and the Transition to Adulthood”, mis keskendub spetsiifiliselt madala sissetulekuga ja vähemusgruppide noorte kodanikuaktiivsusele USAs. Leiti, et nende noorte madalam ühiskonnaelus osalus on seotud kahe teguriga. Esimene on kumulatiivne puudus (*cumulative disadvantage*) ehk paljude tegurite kokkusattumus, mille hulgas uuringu autorid toovad esile vanemate madala haridustaseme. Usutakse, et vanemate haridustase on laste osaluse ennustajaks. Teiseks teguriks on noorte sidusus erinevate institutsioonidega (kool, kõrghariduse asutused), kuna just läbi nende institutsioonide toimub noorte ühiskondlikku ellu kaasamine. Lisaks leitakse, et just kõrgkoolid annavad noortele missioonitunde, mis on samuti suurema kodanikuaktiivsuse eelduseks.

Kam ja Palmer (2008) on toonud välja, et osalustaseme määrab mitte niivõrd kõrgharidus, vaid need kogemused ja suundumused, mis mõjutavad noort inimest teismeliseas (*preadult experiences and orientations*).

Almond ja Verba (1963) näitasid, et tuleks lahutada inimeste tegelik käitumine, hoiakud ja poliitilised kohustused. Nad kinnitasid, et kodanikukultuuri ei õpetata koolis, vaid see on pigem edastatud läbi paljude institutsioonide, milleks on perekond, eakaaslased, kool, töö ning ka poliitiline süsteem iseenesest. Poliitilise kultuuri „õppimine“ toimub läbi vahetu kokkupuute kodanikukultuuriga ning demokraatliku riigikorraga.

1.2. Empiirilised lähtekohad

Järgnevalt esitakse Eestis läbiviidud uuringute tulemusi, mis puudutavad venekeelsete noorte ning ka Narva noorte kodanikuaktiivsust. On toodud numbrid venekeelsete noorte aktiivsuse määrast erinevates tegevustes ning on tehtud ülevaade nendest Eesti konteksti puudutavaid uuringutest, mis käsitlevad kodanikuaktiivsusega seotud tegureid.

Eelkõige on vaja aga märkida, et vastavalt uuringutele (Lauristin 2012, Uuringu... 2012) on noored kõige aktiivsem osa Eesti ühiskonnast. Vastavalt kodanikualgatus toetavate väärtuste ja käitumismustrite uuringule (Uuringu... 2012) on Eesti kontekstis samuti leidnud kinnitust muster, et need, kes on noores eas aktiivsed, jäävad aktiivseteks ka tulevikus. Teatud omadustega noorematel inimestel on „võimalused intensiivsemaks osalemiseks, vanemaealistel pere loomise või karjääri edenemisega küll kodanikualgatuses osalemise sagedus väheneb, kuid passiivsemat laadi side tegevusvaldkonnaga säilib ning 40–49aastased on ühistegevuses taas tagasi.“ (Uuringu... 2012: 48)

Integratsiooni monitooringus 2011 (Lauristin et al 2012) on väidetud, et muukeelsete noorte ühiskondlik ja poliitiline aktiivsus on mõnevõrra väiksem kui eestlaste oma. Muukeelsed noored vanuses 15–24 teevad vähem vabatahtlikku tööd kui eestlased (vastavalt 31% ja 45% on teinud viimasel aastal vabatahtlikku tööd), ning osalevad vähem valimistes (vastavalt 24% ja 54% on kõikides valimistes osalenud). Samas ei ole olulisi erinevusi ühendustesse kuulumises ning ka osalus poliitilises aktsioonides on muukeelsete ja eestikeelsete noorte vahel sarnase suurusega – vastavalt 39% ja 43%. Integratsiooni monitooringus tuuakse välja, et venekeelsete noorte kodanikuaktiivsusele annavad tausta nende piiratud võimalused hariduses ja tööturul ning Eestist ja eestlastest võõrandumine.

Erinevalt 2011. aasta integratsiooni monitooringust, esitleb „Noorteseire aastaraamat 2011: noored ja noorsootöö“ venekeelseid noori aktiivsematena kui eestikeelseid, mille põhjuseks võib olla see, et uuriti mitte niivõrd kodanikuaktiivsust kui osalust noorsootöös³. Vastavalt

---

³ Noorsootöö definitsioon on määratletud noorsootöö seaduses: „Noorsootöö on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgsaks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, formaalhariduse- ja tööväliselt tegutseda“ (Noorsootöö seadus RT I 2010, 44, 262). „Noorsootöö eesmärkideks on luua tingimusi noorte mitmekülgsaks arenguks ning

noorsootöö uuringule tegeleb 82% vene noortest aktiivselt huvitegevusega, samuti on nende osalus suurem kui eestlaste oma enamikes noorsootöö tegevustes. Madalama populaarsusega on aga noortekeskustes osalemine ja vabatahtlik töö⁴. (Noorteseire... 2012)

Ka integratsiooni monitooring on näidanud, et vabatahtlik töö on vene noorte seas madalama populaarsusega: „15–24-aastaste hulgas on vabatahtlikku tööd teinute osakaal kõige suurem, küündides eestlaste puhul koguni 45%-ni, teistest rahvustest noortele jääb aga laeks 31% osalus.“ (Laurstin et al 2012: 35). Ka Eesti vabatahtlikkuse uuring on näidanud, et „mitte-eestlaste jaoks on vabatahtlik tegevus olnud kaugem ja arusaamatum valdkond, mis on osaliselt seotud nende vähese teadlikkuse ning infopuudusega.“ (Kallas 2012: 10)

Tulles tagasi poliitilise aktiivsuse juurde, on oluline märkida, et poliitilise aktiivsuse üheks vormiks on aktiivsus internetis. R. K. Polati (2005) arvamusel võib eristada kolme internetifunktsiooni osaluse tõstmisel. Nendeks on: 1) internet kui informatsiooniallikas, 2) internet kui kommunikatsioonivahend, 3) internet kui virtuaalne avalik sfäär. Vastavalt integratsiooni monitooringu küsitluses saadud andmetele (Lisa 1) (Integratsiooni... 2011), on vene noorte aktiivsus erinevates poliitilistes tegevustes internetis on järgmine: 17% venekeelsetest noortest vanuses (15-29) on liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise või protestikampaaniaga Facebookis või muus suhtlusvõrgustikus (võrdlemiseks, eestikeelsetest noortest on seda teinud peaaegi sama palju ehk 18%). 22% vene noortest on osalenud poliitilises arutelus Internetis (kirjutanud artikli, saatnud e-kirja, kommentaari), eestlaste puhul see number on 27%.

Ruutsoo (2009) on juhinud tähelepanu sellele, et üheks kodanikukultuuri osaks on ka kodanike informeeritus. Uuringus „Noorte kodanikukultuur 10 aastat hiljem“ (Toots 2011) olid mõõdetud eesti noorte teadmised demokraatiast, valitsemisest ja osalusest, ning omavahel võrreldi eestikeelsete ja venekeelsete noorte saavutustaset neid teadmisi kontrollivas testis. Leiti, et venekeelsed noored jäid testis eestikeelsetele noortele alla⁵, mis kordab ka eelnevate sarnaste uuringute tulemusi. Samuti selgus, et venekeelsete koolide õpilased teavad halvemini seaduste üldist rolli ja riigi ülesandeid kodanike õiguste kaitsmisel ning informatsiooni kättesaadavuse põhimõtteid demokraatlikus ühiskonnas.

Kuna on saadaval ka spetsiifiliselt Narva noori puudutav uuring (Kallas 2012), siis oleks mõistlik tuua siinkohal selle tulemusi.

---

toetada täiskasvanute maailma integreerumist. Noorsootöö alla kuuluvad huvitegevus, noortekeskused, noorteühingud, noorteprojektid, noortelaagrid, õpilasmalevad, vabatahtlik tegevus ning teavitamine-nõustamine.” (Noorteseire... 2012: 37-38)

⁴ Huvitegevus (82% kõigist vene noortest), eesti noorte seas on huvitegevus vähem populaarne – sellega tegeleb vaid 69%, noortelaager (46%), eesti noorte seas on see samuti vähem populaarne tegevus (20%), noorteprojekt (38%), eestlastest osaleb noorteprojektides (30%), teavitamine ja nõustamine (36%), mis on peaaegu võrdne eestlaste aktiivsusega (35%), noorteühing (34%), eestlastel 27%, vabatahtlik tegevus on üks vähestest tegevustest, kus selle uuringu järgi vene noored on vähem aktiivsed kui eestlased. Kui vene noortest vabatahtlikus tegevuses osalesid 26%, siis eestlastest palju rohkem – 54%, Ka noortekeskused on venelaste seas natukene vähempopulaarsed kui eestlaste seas. Noortekeskustest käib vastaselt 30% ja 34% küsitletavatest, malev 24%, eestlastel 11%. (Noorteseire... 2012: 40)

⁵ “Eesti õppekeeleks koolides oli saavutustase keskmiselt 533 punkti, venekeelsetes koolides aga 491 punkti” (Toots 2011: 33)

Mis puudutab poliitilist osalust, siis Narva uuringu tulemused tõestavad Almondi & Verba (1963) väidet, et tegelikku käitumist tuleks eristada hoiakutest ja poliitilistest kohustustest. 54% küsitatud Narva noortest ei osalenud poliitilistes tegevustes, põhjusena toodi kõige enam välja seda, et poliitiline tegevus ei paku huvi (Kallas 2012). Vaid kõigest 6% noortest leidis, et poliitika on huvitav ning sellega tahetakse tegeleda. Kuid 77% vastanutest leidis, et „poliitikas peaksid osalema kõik Eestis elavad inimesed olenemata nende kodakondsusest ja rahvusest, sest Eesti riigi areng on kõigi ühine mure.“ (Kallas 2012: 7), sellega on nähtav vahe Narva noorte poliitilise kohustuse tajumise, nende hoiakute poliitika suhtes ning nende tegeliku käitumise vahel. Kuid võrreldes neid andmeid integratsiooni monitooringu (Lauristin et al 2012) andmetega, mille kohaselt 39% venekeelsetest ja 43% eestikeelsetest noortest osales poliitilistes aktsioonides, ei saa öelda, et Narva noored on poliitiliselt passiivsemad kui Eesti noored üldiselt.

Vabatahtlik tegevus on ka Narva noorte seas vähese populaarsusega, mida autorid põhjendavad „venekeelse informatsiooni vähese kättesaadavusega ja ka sellelaadse tegevuse vähese populaarsusega kogukonnas.“ (Kallas 2012: 10)

1.2.1. Aktiivsust mõjutavad tegurid

Eestit puudutavates uuringutes on toodud välja mitmed faktorid, mis võivad mõjutada indiviidide kodanikuaktiivsust, sh ka noorte aktiivsust. Neid uuringuid võib grupeerida kahte rühma, vastavalt sellele, kuidas nendes on kirjeldatud kodanikuaktiivsust mõjutavaid tegureid. Ühtedes uuringutes kirjeldatakse eelkõige sotsiaaldemograafilisi (aga ka teisi, nt informeeritus) tunnuseid, mis on rohkem omased nendele, kes on aktiivsemad kodanikuühiskonnas. Teistes aga räägitakse motiveerivatest teguritest, mis panid inimesi ühes või teises tegevuses osalema.

Käitumismustrite uuringu järgi on aktiivsemad pigem need inimesed, kes omavad head haridust, kellel on hea majanduslik toimetulek ning on olemas üldine huvi ühiskonnas ja poliitikas toimuva vastu.

Kui rääkida aga spetsiifilisemalt poliitilisest aktiivsusest, siis integratsiooni monitooringus (Lauristin et al 2012) on öeldud, et inimese informeeritus ega eluga rahulolu ei mõjuta poliitilist osalust: „Huvitaval kombel on integratsiooni monitooringu andmetel poliitilistes aktsioonides osalemise korrelatsioon (seos) huviga Eesti sisepoliitika vastu, üldise eluga rahuloluga, eesti keele valdamisega ja sellega, kuivõrd informeeritud ollakse enda arvates oma kodukohas ning Eestis toimuvast, praktiliselt olematu.“ (Lauristin et al 2012: 31) Samuti ei leitud 2011. aasta integratsiooni monitooringu järgi tugevaid seoseid Eesti riigist võõrandumisilmingute ning poliitilise ja ühiskondliku aktiivsuse vahel.

Sarnaselt selle töö teoteetiliselt osas mainitud Almondi & Verba (1963) ning Bradley et al (2010) uuringutele, kus väideti et osalus kolmandas sektoris osalus viib suurema poliitilise aktiivsuseni, ka integratsiooni monitooringu järgi (Lauristin et al 2012) on kodanikuühendusse kuulumine ning erinevates poliitilistes aktsioonides osalemine omavahel seotud.

Teine osa Eestit puudutavatest uuringutest räägib põhjustest, mis motiveerivad inimesi ühest või teisest tegevusest osa võtma. Vastavalt uuringule „Kodanikualgatust toetavad väärtused ja käitumismustrid Eesti elanikkonnas 2011–2012” (Uuringu... 2012) on Eesti elanikule omased suuremat kaasatust ning ühist tegutsemist soosivad hoiakud, „mis aga ei ole toonud kaasa märkimisväärset tegeliku kodanikuaktiivsuse kasvu.“ Uuringu autorid esitavad küsimuse: „Kui hoiakud ei mõjuta käitumisviise, siis mis neid mõjutab?” (Uuringu... 2012: 45)

Noorsootöö uuringu järgi (Noorteseire... 2012) on kõige tähtsamaks liikumapanevaks jõuks, mis motiveerib noori erinevates noorsootöö tegevustes osalema, nende kuuluvusvajadus. Eriti tähtis on nendes tegevustes juba osalevate sõprade mõju. Väga oluliseks motiveerivaks teguriks peeti ka tegevuste endi meeldivust. Mitme tegevuse puhul olid olulisteks noori motiveerivateks põhjusteks ka eneseteostusvajadused. Uuringus räägitakse, et kui kuuluvusvajadused motiveerisid pigem nooremaid, siis eneseteostusvajadused oli tähtsateks vanemate vanuserühmade liikmete jaoks. (Noorteseire... 2012: 40)“.

Kallas (2012) Narva noori puudutavas uuringus näitab, et oluliseks faktoriks, mis mõjutab aktiivsust, on see, millist teemat see aktiivsus puudutab: „Noored on vastanud, et nad sooviksid senisest aktiivsemalt osaleda otsuste vastuvõtmises, mis puudutavad nende elukeskkonda, kuid kõik sõltub teemast, mis on arutelu all (nii vastasid pooled ehk 50% noortest)“. Kui inimesel on olemas üldine soov osaleda, siis teema jääb määratlevaks faktoriks – kas inimene osaleb või mitte: „Seega küsitlus näitas, et soov olla kaasatud otsuste tegemise protsessi on noortel olemas, kuigi reaalne noorte aktiivsus ilmselt sõltub nii arutlusel olevast teemast kui ka kaasamise meetodist.“ (Kallas 2012: 7)

Vastavalt noorsootöö uuringule (Noorteseire... 2012) võivad osalemist takistada suur koormus koolis, vähene huvi juhendatud tegevuste suhtes ning ka infopuudus. Siin on nähtav sõprade mõju: üsna sageli „viidatakse sellele, et sõbrad tegelevad muude asjadega ja nendega tahetakse koos olla.“ (Noorteseire... 2012: 40) Narvas noorte seas läbi viidud uuringu põhjal takistavad noorte aktiivsust ühiskondlikus tegevuses aja (sh ka hõivatus õpingutega), võimaluste ja huvipuudus ning laiskus, mõned ei näinud ühiskondlikus tegevuses mingit mõtet (Kallas 2012).

Vaadeldud uuringute põhjal vanemate rollist noorte aktiivsusele võib järeldada nii palju, et mida vanemaks kasvab inimene, seda väiksem on vanemate mõju tema aktiivsusele. Noorsootöö uuringu (Noorteseire... 2012) põhjal on vanemate soovitus üheks põhjuseks, miks noored tegelevad vabatahtliku tööga. Kuid kui vanuserühmas 7–11 pidas vanemate soovitus tähtsaks 9%, siis vanuses 12–15 oli see tähtis 7%-le, vanuses 16–18 aga 4%-le ning vanuses 19–26 pidasid vanemate arvamust tähtsaks 3% küsitletust noortest.

Kui noorsootöö ja Narva uuringus on aktiivsust motiveerivaid tegureid vaadeldud vanuse lõikes (ehk räägitakse eelkõige noortest), siis integratsiooni monitooringus räägitakse spetsiifiliselt Eesti muukeelsetest elanikest. Ühendustes osalemist võivad muukeelsetel

elanikel takistada keelebarjäär, vähesest keeleteadmist tulenevad raskused asjaajamisega ning rahastuse leidmisega, infopuudus ja venekeelse elanikkonna vähene ettekujutus kodanikuühiskonna printsiipidest (Lauristin et al 2012).

1.3. Kokkuvõtte ja uurimisküsimused

Antud töös lähtutakse kodanikuaktiivsuse laiemast käsitlesest ning toetutakse 2011. aasta integratsiooni monitooringus kasutatud kodanikuaktiivsuse definitsioonile. On otsustatud mitte käsitleda kodanikuaktiivsusest huvitegevust, kuna oletatakse, et huvitegevus võib olla seotud pigem enesearenguga kui ühiskonna heaks tegutsemiga. Vastavalt Eestis tuntud tavapärasele määratlusele eeldab kodanikuaktiivsus vabatahtlikku ja omaalgatuslikku tegevust ühiskonnaelus. „Demokraatlik iseloom“, mis on kodanikukultuuri aluseks, eeldab orienteeritust teiste ühiskonnaliikmete ühistele väärtustele.

Just noorte kodanikuaktiivsust on tähtis uurida selle tõttu, et noored määravad riigi tuleviku. Rahvusvähemuste osalus kodanikuühiskonnas on tähtis, kuna see võimaldab neil ühiskondlikult kaasa rääkida ning sellega tugevdada integratsiooni ja demokraatiat.

Kodanikuühiskonna arenguks on vajalik osalemiseks võimaluste tagamine ning kodanikukultuur. Kodanikukultuur väljendub indiviidi informeerituses, hoiakutes, kodaniku-pädevuses, identiteedis või teatud isikuomadustes, mida saab nimetada „demokraatlikuks iseloomuks“. Kodanikukultuuri ei saa õppida ainult koolis, tähtsates tegurites on perekond, eakaaslased, kool, töö ning ka poliitiline süsteem iseenesest, kogemused teismeliseas.

Eestit puudutavad uuringud näitavad, et siinsete etnilistest vähemustest noorte kodanikuaktiivsus jääb eestikeelsetele noortele alla poliitilises osalusel ja vabatahtlikus töös, samuti on vähene venekeelsete noorte saavutustase ühiskonnaõpetuse tunnides. Kuid sarnane on vene ja eesti noorte osalus poliitilistes aktsioonides ja ühiskondlikes tegevustes ning venekeelsed noored on noorsootöös rohkem aktiivsed kui eestlased.

Kodanikuaktiivsust motiveerivate teguritena on Eestit puudutavates uuringutest toodud sõprade mõju, tegevuste meeldivust, võimaluste olemasolu. Spetsiifiliselt venekeelsete noorte osaluse takistusena toodi välja võimalikku infopuudust.

Eestit puudutavat uuringut on kvantitatiivsed uuringud, mis küll näitavad erinevate tegurite osakaalu kodanikuaktiivsuse mõjutamises, kuid ei käsitle seda, kuidas täpsemalt need tegurid aktiivsust võivad mõjutada. Mitmete tegurite puhul on vajalik sügavam analüüs. Näiteks USA uuringud tõstavad esile vanemate tähtsus laste kodanikuaktiivsuses, kuid Eesti kohta ning eriti Eesti venekeelsete perekondade kohta on sellest vähe teada. Huvitav oleks ka vaadata, milline roll on venekeelsete noorte puhul ühiskonnaõpetusel koolis, kas tõepoolest vähene informeeritus (mis tuleb välja uuringust), on osaluse takistuseks? Samuti on vähe teada sellest,

kuidas mõjutab venekeelsetele noorte aktiivsust või nende hoiakute kujundamist internet ja meedia. Nii Almond & Verba 1963 kui ka Eestit puudutavad uuringud (nt Uuringu... 2012) viitavad vajadusele põhjalikumalt uurida hoiakute ja reaalse kodanikuaktiivsuse seoseid.

Võttes aluseks empiiriliste uuringute leiud, ning lisades nendele neid tegureid, mis teoreetilistest eeldustest lähtuvalt võiksid samuti kodanikuaktiivsust mõjutada, olid formuleeritud uurimisküsimused, millistele loodetakse leida vastusi selle uuringu käigus.

Uurimisküsimused:

1. Millised tegurid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?
2. Kuidas konkreetselt need faktorid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?
  - 2.1. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust teised inimesed – sõbrad ja tuttavad ning vanemad?
  - 2.2. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust ühiskonnaõpetuse tunnid?
  - 2.3. Kuidas mõjutab vene noorte kodanikuaktiivsust nende integreerituse tase?
  - 2.4. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust võimalused aktiivne olla?
  - 2.5. Kuidas mõjutab vene noorte kodanikuaktiivsust meedia?
  - 2.6. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust nende huvid ja oskused?
  - 2.7. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust nende hoiakud?
3. Milliseid aktiivsust mõjutavaid tegureid on võimalik tehtud intervjuude alusel veel selgitada ning kuidas konkreetselt nad mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?

2. Metodoloogia

2.1. Uuringu meetod

Uuring koosneb kahest osast:

- 1) Materjali kogumine intervjuude läbiviimise abil. Intervjueerimise meetodiks on kvalitatiivne poolstruktureeritud süvaintervjuu 16-20 aastate noortega (ühel erandjuhul 22 aastase noorega), kes õpivad Tallinnas ja Narvas gümnaasiumites ja kutsehariduskeskustes. iga intervjuu kestab umbes pool tundi.

Lisaks, vastajatele oli jagatud kirjalik küsimustik, mis oli kutsutud selgitada nende integreerituse taset.

- 2) Intervjuude kvalitatiivne kontent-analüüs.

2.2. Valimi kirjeldus

Otsus läbi viia intervjuusid just gümnaasiumieas noortega on tehtud mitmete põhjuste tõttu. Esiteks, lähtuti Kam ja Palmer (2008) uuringu peamisest järeldusest, et noorte osalust määratleb mitte niivõrd see, kas nad õppivad kõrgkoolis või mitte, kuid just täiskasvanu vanusele eelnevad kogemused (*pre-adult experiences*). Kooli viimastele klassidele langev vanus ongi see aeg, millal neid kogemusi saadakse. Teiseks, see on vanus, kui veel käiakse koolis, ning järelikult ollakse reeglina kooli keskkonna ja vanemate mõju all, osaletakse ühiskonnaõpetuse tundides, suheldakse tihedalt eakaaslastega, kuid samas omatakse ka oma arvamusi ning tehakse iseseisvaid valikuid. Järelikult, ollakse ümbritsetud kõikide nende teguritega, mis olid välja toodud teoreetilistes allikates kui noorte kodanikukultuuri mõjutavad tegurid, kuid osatakse ka oma käitumise üle arutleda ning sellele hinnanguid anda. Kolmandaks, ülikooli astudes ning “täiskasvanu elu” alustades, kalduvad noored olema mitte niivõrd aktiivsed, kui kooli ajal. Sellega, just gümnaasiumieas olevate noorte intervjueerimine annaks kõige rohkem materjali analüüsiks.

Et tagada valimi mitmekesisust ning vältida analüüsitava materjali ühekülgsust, olid valimisse võetud noored erinevatest linnadest, erinevatest õppeasutustest ning erineva erialavalikuga. Täpsemalt, nõudmised valimile olid järgmised:

- vanus: 16-20, ehk gümnaasiumiõpilased või need, kes astusid kutsekooli pärast 9. klassi lõpetamist (erandina oli valimis üks inimene, kes astus kutsekooli pärast 12. klassi lõpetamist)
- noored läbivad või on läbinud ühiskonnaõpetuse kursuse (kuna ühiskonnaõpetuse tunnid on üks nendest teguritest, mille mõju kodanikuaktiivsusele tahetakse uurida)
- nii neid kui ka noormehed

- erinevad erialad kutsekoolis ning erinevad suundumused gümnaasiumis
- erinev kodanikuaktiivsuse määr (see nõudmine valimile on esitatud selle tõttu, et teada saada, millised tegurid ja kuidas saavad ka negatiivselt kodanikuaktiivsust mõjutada)
- noored nii Tallinnast kui ka Narvast

Noori intervjueriti ühe kaupa, intervjuud toimusid nende õppeasutustes. Intervjuud olid korraldatud õppeasutustes töötavate pedagoogide kaudu. Pedagoogidele saadeti nõudmised valimile ning paluti korraldada intervjuusid nende õpilastega, mis sobivad valimi nõudmiste alla kõige paremini. Kõik intervjuud viis läbi ja lindistas antud töö autor isiklikult, pedagoogid intervjuerimise juures ei olnud.

Edaspidi uuringus vastajaid kodeeritakse järgmiselt: vastaja number / sugu (T – tüdruk, P – poiss) / linn (N – Narva, T – Tallinn) / õppeasutus (G – gümnaasium, K – Kutsekool). Näiteks, 1TNG on tüdruk, keda küsitlesin esimesena ning kes õpib Narva gümnaasiumis.

Tabel 2.1: Vastajate sugu, linn, õppeasutus vanus ja kodakondsus.

1TNG	17	Nii Eesti kui ka Vene
2PNG	17	Eesti
3TNG	17	Eesti
4PNK	16	Eesti
5PNK	16	Eesti
6TNK	18	Eesti
7TTK	18	Eesti
8PTG	16	Eesti
9PTG	18	Eesti
10TNK	16	Eesti
11TTK	18	Ukraina
12PTK	20	Ei ole
13TTG	17	Eesti
14TNK	22	Eesti

Küsitluses osales 8 tüdrukut ja 6 poissi. 3 inimest oli Narva gümnaasiumist, 5 inimest – Narva kutsekoolist. 3 inimest Tallinna gümnaasiumist ning 3 inimest Tallinna kutsekoolist.

2.3. Intervjuu kava põhimõtted ja intervjuude läbiviimine

Intervjuu kava (Lisa 2) koostamisel lähtuti eelkõige teoreetilistes ja empiirilises osas kajastatud lähtekohtadest:

- Lähtuti kodanikuaktiivsuse defintsioonist, mille kohaselt kodanikuaktiivsuse alla kuulub poliitiline, ühiskondlik ja vabatahtlik tegevus (Lauristin et al 2012). Sellega, intervjuu kava

sisaldas küsimusi kõikides nendes valdkondades osalemise kohta. Pöörates tähelepanu ka informeeritusele kui kodanikukultuuri tekkimise eeldusele (Ruutsoo 2009), intervjuus olid ka küsimused ühiskonnakriitilisust arendavate tegevuste kohta.

- Võttes arvesse seda, et erinevate autorite käsitluses kodanikukultuuri üheks osaks on teatud laadi mõtteviis, millele vastavalt enda tajutakse kodanikuna ning usutakse vajadusesse poliitilises ja ühiskonnaelus osaleda (Dahgreni mudel Ruutsoo 2009 kaudu, Lasswelli mudel Almond & Verba 1963 kaudu), olid intervjuusse lülitatud ka hoiakuid ja kodanikuidentiteeti (kirjalikus ankeedis) puudutavad küsimused. Kuna mitmetes uuringutes tunnistati, et hoiakuid ja reaalseid tegevusi peaks eristama, ning et hoiakute mõju reaalsele käitumisele ei ole päris selge (Almond & Verba 1963; Uuringu... 2012, Kallas 2012), siis käesoleva uuringu intervjuu kavas olid ka küsimused, mis peaksid aitama selgitada soseid hoiakute ja reaalse aktiivsuse vahel.

- Tegurite valik oli tehtud lähtudes käesoleva töö vastavas peatükis esitletud empiiriliste uuringute tulemustest või teoreetilistest eeldustest. On jäetud ka ruum uute tegurite selgitamiseks. Selle jaoks intervjuu käigus rakendatakse ka avatud- ja lisaküsimusi, mis võimaldavad vastajatel seletada, kuidas konkreetselt nad üht või teist tegevust ette võtsid.

Intervjuu kava täpsustamiseks oli tehtud kaks prooviintervjuud. Sisuliselt on intervjuu jagatud järgmisteks teemadeks:

- Vastaja tegevused vabal ajal
- Õppeasutuses olemasolevad aktiivsuse võimalused
- Osalus koolielus
- Osalus vabatahtlikus töös
- Poliitiline osalus
- Osalus informeerituse tõstvates üritustes/ühingutes
- Hoiakud
- Tulevikuplaanid
- Meediakasutus
- Ühiskonnaõpetuse mõju
- Perekonna ja sõprade mõju
- Kas vastaja elupaigas on olemas võimalused aktiivseks olemiseks

On olemas põhiküsimused, mida esitatakse kõikidele intervjuueeritavatele, ning ka lisaküsimused, mida formuleeritakse intervjuu käigus lähtudes intervjuueeritavate vastustest. Küsimuste eesmärgiks on selgitada, mis tegurid ja kuidas noorte arvates mõjutavad nende kodanikuaktiivsust ning kuidas nad täpsemalt noorte arust aktiivsust mõjutavad. Kuna tegemist on kvalitatiivse uuringuga, siis võib ühe või teise teguri mõju välja tuua mitte põhiküsimustele vastustest, vaid hoopis vastustest teistele küsimustele (näiteks siis, kui intervjuueeritavat palutakse rääkida lugu, kuidas ta millegagi tegeleda hakkas). Tulemuste osas iga konkreetse teguri kohta on toodud välja, milliste küsimuste abil selle teguri mõju oli selgitatud.

Et selgitada, kas ja kuivõrd aktiivsust mõjutab integreerituse tase, vastajatele olid jagatud ankeedid integreerituse tase väljaselgitamiseks (ankeedi näide lisas 3). Ankeetide koostamisel on kasutatud 2011 a. Integratsioonimonitooringu küsimusi, mille põhjal Integratsioonimonitooringu raames koostati integreerituse indeksit (Lauristin 2012c: 196-197).

2.4. Intervjuude tekstide analüüsi meetod

Intervjuude tekste analüüsitakse kvalitatiivse kontentanalüüsi abil.

Kvalitatiivsele kontentanalüüsile on eelnenud eelanalüüs, mille eesmärgiks oli kogutud materjali korrastamine ning analüüsiks sobivale kujule viimine. Eelanalüüsi protsess seisnes järgmistes tegevustes:

- Iga vastaja puhul oli koostatud tabel, mis sisaldas kategooriaid, mis olid formuleeritud osaliselt uurimusküsimuste, osaliselt saadud materjaliga esialgse tutvumise põhjal. Nimelt, iga tabel sisaldab andmeid vastaja reaalsest ja võimalikest tegevustest ning teguritest, mis inimese arust nende tegevustega on seotud. Lisaks oli koostatud hoiakute tabel, kust sai näha, kuidas on hoiakud seotud konkreetsete tegevustega ning mis noorte arust viis hoiakute kujundamiseni. Tabelite loomine lihtsustas oluliselt analüüsi, kuna aitas võrrelda kategooriaid erinevate vastajate puhul ning tuvastada noorte ühiseid (ja ka eristuvaid) käitumismustreid, ning võimaldas anda hinnangut ühe või teise käitumismustri korduvust antud valimis. Kõiki küsitletud noori puudutavad tabelid on toodud lisas 7.
- Analüüsi lihtsustamiseks jagasin küsitletud noored gruppideks vastavalt nende aktiivsuse määrale ja intensiivsusele. Jaotamisel arvestasin mitte üksnes aktiivsuse „mahtu“ ehk seda, kui paljudes tegevustes inimene osaleb, vaid ka seda, kuivõrd intensiivselt ta nendega tegeleb, kas ta peab ennast ise aktiivseks ning kas väljendab potentsiaali olla aktiivne edaspidi:

Võib öelda, et arusaam „ühiskondlikult aktiivsest inimesest“ kujuneb mitmetest faktoritest. Kvalitatiivses uuringus oleks ebamõistlik määratleda inimest „aktiivseks“ või „passiivseks“ lähtudes ainuüksi sellest, kas ta on osalenud või ei ole osalenud mingisugustes tegevustes. Aktiivsuse liikide arvu kõrval on oluline ka see, kuivõrd intensiivselt inimene kodanikuaktiivsusega tegeleb, kas ta peab ennast aktiivseks ning kas ta tunneb endas potentsiaali olla aktiivne ka edaspidi. Kõik need faktoriid koosmõjuna tõepoolest tähendavad seda, et tegemist on kindlat tüüpi inimesega – kellegagi, keda võib nimetada „aktiivseks“.

Vastajate paigutamisel aktiivsesse või passiivsesse rühma olid võetud arvesse järgmisi kriteeriume:

1. **Erinevatest kodanikuaktiivsuse liikidest osavõtt.** Arvesse olid võetud need tegevused, mis olid selle uuringu raames määratletud kui „kodanikuaktiivsus“ kuid mitte huvitegevus (sport, teater, muusikakool jne) Huvitegevus oli samuti iga vastaja puhul kirja pandud, kuid põhjalikumalt analüüsi huvitegevuse kohta selle uuringu raames ei tehta. Kodanikuaktiivsus on jaotatud kolmeks grupiks – „poliitiline aktiivsus“, „tegevus teiste heaks“, „enda informeerituse ja kriitilisuse arendamine“. Just need tegevused, mis sobisid nende kategooriate alla, olid võetud arvesse.
2. **Aktiivsuse pidevus.** „Aktiivse“ gruppi olid paigutatud need vastajad, kelle aktiivsus ei olnud ühekordne ja juhuslik, kuid need, kelle puhul leidub tegevusi, milles osaletakse pidevalt. Muidugi, on olemas sellised aktiivsuse liigid, mis on oma loomult ühekordsed – nt osalus meelevalduses või heakorrastusüritus. Sellistel juhtudel vaadeldi, kas inimese kohta saab öelda, et ta tegeleb erinevate aktiivsuse liikidega, kuid teeb seda pidevalt.
3. **Enda määratlemine aktiivse inimesena** oli samuti lisakriteeriumiks sellele, et paigutada inimest „aktiivse“ gruppi.
4. **Aktiivsus on võimalik ka edaspidi.** Aktiivne hoiak väljendub mitte ainult reaalses tegevuses, kuid ka inimese üldises suundumuses aktiivsuse poole, tema tahes ka tulevikus teha midagi ühiskonna ja teiste inimeste jaoks. Nii et kui inimene mitte ainult nimetas reaalsust aktiivsust, vaid rääkis lisaks oma plaanidest või oma valmidusest kuskil osaleda, see oli ka lisafaktoriks, miks ta oli paigutatud „aktiivsesse“ rühma.

„Aktiivne“ grupp – need, kes osalevad mitmetes ühiskondlikes tegevustes, tegelevad sellega intensiivselt, määratlevad iseenda kui aktiivset inimest ning on potentsiaalselt avatud aktiivsusele ka tulevikus. „Passiivsemate“ noorte rühma olid paigutatud kõik ülejäänud vastajad.

Vastajate gruppidesse jaotamine on kutsutud lihtsustama tulemuste esitamist ja interpreteerimist. See annaks võimalust võrrelda ühete ja samade tegurite mõju passiivsematele ja aktiivsematele noortele, ning püüda tuvastada ühe ja sama teguri mõju tähtsust võrreldes teiste teguritega. Ehk gruppide kaupa võrdlus annaks võimalust mitte ainult kirjeldada, kuidas tegur noorte arvamusel mõjutab nende aktiivsust, vaid püüda diskussiooni osas ka tegureid „järjestada“, ehk luua mudelit, kuidas tegurite mõju võib omavahel suhestada.

- Pärast seda, kui vastajad on määratletud gruppidesse, järgneb nende aktiivsuse iseloomu kirjeldamine gruppide kaupa, mis on vajalik selleks, et luua ettekujutust, milliseid tegevusi täpsemalt vastajad esitasid „aktiivsuse“ all konkreetsetes intervjuudes.

- On oluline ka märkida, et saadud materjali eelanalüüsi käigus selgus, et „passiivsemate“ noorte arv valimis on üsna väike (6 inimest), kuid nende aktiivsuse määr erineb – ühed ei osale mitte ühtegi tegevuses, teised on mõnedes tegevustes osalenud, kolmandad olid üsna aktiivsed varem, kuid ei tunnista ennast aktiivseteks intervjuu praegusel ajal. Samuti hoiakute tabelite läbivaatamisel torkas silma, et „passiivsematel“ noortel on üsna erinev suhtumine kodanikuaktiivsusse. Kui „aktiivse“ grupp paistab enam-vähem homogeensena, siis ülejäänute noorte puhul tundus, et tegemist ei ole rangelt „passiivsete“ noortega, kes kuskil ei osale ega taha osaleda, kuid pigem erinevate alatüüpidega, keele aktiivsuse määra ja hoiakuid aktiivsuse suhtes võib iseloomustada erinevalt. Seejärel otsustasin rakendada passiivseteks liigitatud noorte lähemaks analüüsiks lisaks ka nende intervjuude tekstide diskursuseanalüüsi meetodit, mis oleks kutsutud nende noorte aktiivsuse iseloomu paremini kirjeldada. Diskursuse analüüs on tehtud koos Jelizaveta Tustanovskajaga „Diskursuseanalüüsi“ aine raames, ning käesolevas uuringus on selguse huvides ning „passiivsema“ rühma parema kirjelduse jaoks allpool esitatud selle töö peamised järeldused. Niisuguse kirjelduse peamine mõte on näidata, missugused käitumismustrid võivad peituda selle all, kui töös räägitakse „passiivsematest“ noortest.

Põhiliseks analüüsimeetodiks on aga kvalitatiivne kontent-analüüs. See meetod on valitud selle tõttu, et see võimaldab sügavat ja detailset uurimist, ning järelikult sobib kõige paremini, et vastata uurimusküsimusele „kuidas tegurid mõjutavad venekeelsete noorte kodanikuaktiivsust?“. Analüüs seisneb kodanikuaktiivsuse tegurite mõju välja toomises vastavalt sellele, kuidas küsitletud noored kirjeldasid seda mõju oma intervjuudes. Selgitakse üldiseid tendentse, mida on võimalik näha enamikest küsitletute vastustest ning ka üksikuid näiteid, mis erinevad üldistest tendentsidest või on nendega vastuolus. See, milliste tegurite mõju kirjeldatakse, on määratletud uurimusküsimustes, mis on koostatud teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest lähtudes. Lisaks, et vastata uurimusküsimusele nr. 3 tuuakse välja ka muid tegureid, mis on võimalik antud valimi intervjuudest leida. Iga teguri puhul selgitatakse selle seost küsitletud noorte taustaga: aktiivsuse, integreerituse, elukohaga.

Integreerituse taseme väljaselgitamiseks kasutasime lisaküsimustikku, mis lähtus 2011 aasta integratsioonimonitooringust (küsimustik Lisas 3.). Iga intervjeeritava integreerituse taseme määramisel võtsime arvesse selle lisaküsimustikuga selgitatud kahte näitajat.. Need on eesti keele teadmise tase ning poliitiline ja sotsiaalne kuuluvustunne. Küsitletavaid asetakse skaalale vastavalt nende keeleteadmisele ning poliitilisele ja sotsiaalsele lõimumisele. Seejärel otsitakse seoseid aktiivsuse ning integreerituse vahel.

3. Analüüsi tulemused

Nagu metodoloogilises osas on kirjeldatud, jagasin intervjueeritud noored aktiivsuse määra ja ulatuse ning enda kui aktiivse inimese määratluse ning kavatsuse järgi olla edaspidi aktiivne, kahte rühma: „Aktiivne rühm“ ja „Passiivsem rühm“.Tuleb mainida, et ka passiivsemasse rühma liigitatud noortest on mõned üles näidanud teatavat kodanikuaktiivsust. Just seetõttu on rühma nimetatud „passiivsemaks“ mitte „passiivseks“. Samas ei saa neid noori kindlasti pidada aktiivseteks, kui lähtuda ülalpool esitletud kriteeriumitest.

Allpool kirjeldatakse eraldi igat intervjueeritavat kodanikuaktiivsusega seonduvate tegurite lõikes ja analüüsitakse, kuidas noorte arvates see tegur mõjutab või võib mõjutada nende kodanikuaktiivsust. Kirjeldatakse nii positiivset kui ka negatiivset mõju. Mõnedel juhtudel ei saa otsest „mõju“ tuvastada, kuid samas on võimalik selgitada vähemalt seost teguri ja tegevuse vahel. Iga teguri puhul püütakse välja tuua selle mõju aktiivsetele ja passiivsematele noortele. Eelkõige antakse ülevaade üldistest tendentsidest, mis tulid välja enamikest küsitletute vastustest, seejärel kirjeldatakse üksikuid näiteid, mis erinevad üldistest tendentsidest või on nendega vastuolus.

Tulemused on esitatud tegurite kaupa. Kõigepealt on esitatud sotsiaalsed, seejärel personaalsed tegurid. Sotsiaalsed tegurid: 1) sõbrad ja tuttavad, 2) õpetajad, 3) vanemad, 4) ühiskonnaõpetuse tunnid, 5) meedia, 6) võimaluste olemasolu; personaalsed tegurid: 7) hoiakud, 8) integreeritus, 9) omakasu, 10) huvid, 11) oskused.

Vaatleme, milliste kodanikuaktiivsuse liikidega tegelevad „aktiivsed“ ja „passiivsemad“ noored (vt tabelid 3.1.(lisas 4) ja 3.2)?

3.1. „Aktiivse“ ja „passiivsema“ rühma iseloomustus

Mõlemat rühma saab iseloomustada selle põhjal, milliseid kodanikuaktiivsuse liike on nendesse rühmadesse paigutatud noored intervjuude käigus nimetanud.

3.1.1. „Aktiivse“ rühma iseloomustus

Poliitiline aktiivsus

Poliitiline aktiivsus võib olla institutsionaalne ning institutsioonideväline. Institutsionaalne poliitika, milles saab osaleda kuni 18-aastane noor, on näiteks erakonna noortekogu. Institutsiooniväline tähendab, et osaletakse meelevaldustes, pöördutakse ideede-ettepanekutega poliitiku või kõrge ametniku poole, osaletakse internetis poliitilistes aruteludes või suhtlusvõrgustike protestiaktatsioonides, ei osaleta protesti väljendamiseks valimistel jms (Intmon lk 28). Kui noor on saanud 18-aastaseks, võib ta osaleda ka kohalike omavalitsuste valimistes ja astuda erakonda.

Kuna antud uuring ei hõlmanud ainult poliitilist osalust, vaid ka teisi ühiskondliku aktiivsuse viise, siis ei esitatud intervjuudes küsimusi igasuguse poliitilise aktiivsuse kohta, vaid keskenduti mitmetele poliitilise aktiivsuse viisidele. Küsiti poliitilistes organisatsioonides liikmelisuse ja meelevaldustel osalemise kohta. Samuti küsiti seda, kas noored tahaksid tulevikus aktiivselt osaleda poliitikas ning osaleda valimistes (enamik küsitletud noortest, v.a kaks inimest, olid intervjuu tegemise ajal kas 18-aastased või nooremad). Lisaks küsiti, millist infot on noored jaganud viimasel ajal sotsiaalsvõrgustikes, kuna eeldati et poliitiline osalus võib just noori huvitada (kuid tulemustest selgus, et mitte keegi küsitletavatest ei jaganud internetis poliitilisi sõnumeid). Samuti oli küsimusi seoses poliitilistes/ühiskondlikes arutlustes osalemisega, kuid see teemavaldkond on tabelis kolmandas veerus, milleks on „informeerituse/kriitilisuse tõstmine“.

Tegevus teiste heaks

Teist kodanikuaktiivsuse liiki võib nimetada kui „tegevust teiste heaks“. Siia kuuluvad kõik tegevused, mis on suunatud teiste inimeste aitamisele või mõjutamisele läbi ühiskondliku aktiivsuse. Võib öelda, et need on sellised tegevused, mida nimetatakse 2011. aasta integratsiooni monitooringus „ühiskondlikuks aktiivsuseks“, kuid nende hulka ei kuulu huvitegevus, mis on suunatud pigem enesearengule, mitte teistele inimestele.

Tegevus teiste heaks on omakorda jagatud kolmeks liigiks: korralduslik roll klassivälistes tegevustes, vabatahtlik töö, korralduslik roll huviringides. Niipalju kui intervjuudest selgeks sai, siis olid erinevates õppeasutustes õpilasomavalitsustel mõnevõrra erinevad ülesanded – ühtedes õppeasutustes oli liikmete eesmärgiks koolikontsertide ja pidude korraldamine, teistes aga ka noortele vajaliku info jagamine teistele õpilastele. Igatahes võib neid ettevõtmisi pidada tegevuseks, mis on suunatud teiste õppijate heaks. Ka „vabatahtlikku tööd“ võib mõista

erinevalt – see võib olla näiteks pikaajaline vabatahtlik projekt välismaal, osalus heakorrakampaaniates, abi linnaürituste korraldamises, ehitustööd suvilakooperatiivis jne.

Enda informeerituse ja kriitilisuse suurendamine

Selle teema alla on koondatud kõik aktiivsuse liigid, mis keskenduvad arutlustele ühiskondlike teemade üle. Need on organisatsioonid ja üritused, mille eesmärgiks on eelkõige noori harida, õpetada neid, kuidas toimivad erinevad institutsioonid, õpetada neid oma seisukohti väljendama ning kriitiliselt hindama ühiskonnas toimuvat. Need on igasugused arutlused nt noorteprobleemide üle, poliitiliste debattide simulatsioonid jne.

Nagu on näha tabelist 3.1.(lisa 4), siis kaks inimest „aktiivsest“ rühmast osalevad erakonna noortekogus. Veel on kaks inimest osalenud meelevalduses. Kaks inimest tahtsid osaleda meelevaldustes, kuid ei teinud seda. Vaid üks vastanutest tahaks tulevikus poliitikas osaleda. Enamik „aktiivseid“ noori ei näe end tulevikus osalejatena aktiivses poliitikas, kuid tahaksid osaleda valimistes.

7 inimest „aktiivsest“ rühmast olid intervjuu tegemise ajal või enne seda üliõpilasomavalitsuse liikmed ja tegelesid või olid tegelenud korraldusliku tegevusega koolis. Nendest neli inimest olid intervjuu tegemise ajal üliõpilasomavalitsuse liikmed, üks inimene oli varem olnud õpilasomavalitsuse liige. Kaks inimest on tegelenud koolis ürituste korraldamisega. Üks inimene on varem olnud koolitoimetuse liikmeks, intervjuu tegemise ajal oli aga võistkonna kapteniks UNESCO koolikonkursil.

Kolm inimest „aktiivsest“ rühmast on olnud vabatahtlikeks linna- ja spordiüritustel“, kaks inimest tegelesid heakorrustustöödega (üks nendest Keskerakonna noortekogu tegevuse raames). Kaks inimest tõlgendasid vabatahtlikku tööd kui vabatahtlike projektis osalemist välismaal ning tahtsid niisugusest projektist osa võtta, kuid olid hetkel liiga noored (vanus kui üks osalust mõjutav faktor on vaadeldud peatükis „Tegur – võimalused“). Üks inimene „aktiivsest“ rühmast rääkis, et ei tahaks vabatahtlikus töös osaleda.

Ühiskondlikult aktiivseks võib nimetada niisugust inimest, kes vabatahtlikult teeb midagi teiste heaks. Sellest lähtuvalt võib korralduslik roll erinevates organisatsioonidest samuti olla määratletud kodanikuaktiivsuseks. Nagu selgus, tegelevad paljud küsitletud huvitegevusega enese arendamise eesmärgil, kuid lisaks sellele tegutsevad aktiivselt organisatsioonides ürituste ja ettevõtmiste korraldajatena. „Aktiivses“ rühmas on neli sellist inimest. Üks inimene teeb korraldusliku tööd oma võrkpalli-võistkonnas – ta võttis vabatahtlikult endale treeneri assistendi kohustused. Üks inimene treenib lapsi. Üks inimene täidab organisatoorseid ülesandeid korraga kahes kohas – teatriringis ja rollimängude ringis. Üks inimene korraldab lastelaagrit noortekeskuse töö raames.

Võib öelda, et informeerituse ja kriitilisuse tõstmise valdkonnas ei ole küsitletud noored väga aktiivsed – vaid kolm noort osalevad taolistes tegevustes, üks veel tahaks, aga ei osale.

3.1.2. Passiivsema rühma iseloomustus

Passiivsema rühma noored on reeglina osalenud ühes tegevuses, või ei ole üldse kuskil osalenud. Käesoleva valimi põhjal ei saa rääkida mingistustes tendentsidest passiivsemate noorte seas – üks inimene on kokku puutunud poliitiliste tegevuste, üks – vabatahtliku tööga, üks püüdis veenda oma klassikaaslast lugemise kasulikkuses ning üks on osalenud ühiskonnateemalises arutluses. Nagu ka aktiivne rühm, ei tahaks passiivsema rühma liikmed tulevikus poliitikas osaleda, kuid sooviksid osaleda valimistes.

Tabel ... : Erinevate kodanikuaktiivsuse tüübid, millega tegelevad noored „passiivsemast“ rühmast. Erinevad aktiivsuse liigid on märgistatud erinevate värvidega. **Institutsionaalne poliitiline aktiivsus**. Mitteinstitutsionaalne poliitiline aktiivsus. **Tegevus koolis**. **Korralduslik roll organisatsioonides**. **Vabatahtlik töö**. **Informeerituse ja kriitilisuse tõstmine**. Huvitegevus. Musta värviga on tähistatud need aktiivsuse liigid, mida ei ole võimalik kategooriate alla paigutada. Paksus kirjas on märgitud tegelik aktiivsus, kaldkirjas potentsiaalne aktiivsus.

	Poliitiline aktiivsus	Aktiivsus teiste heaks (sh ka vabatahtlik tegevus), korralduslik roll erinevates organisatsioonides, abipalvete ja korraldusliku info jagamine)	Kriitilisuse ja informeerituse tõstmine	Huvitegevus
9. 2PNG	<i>Tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas. Tahaks osaleda valimistes</i>	On osalenud heakorlastustöödes		Korvpall, muusika
10. 5PNK		<i>Võiks osaleda vabatahtlikus tegevuses</i>	On osalenud ümarlauas noortekeskuses, kus arutati, milliseid noortele suunatud üritusi saab korraldada linnas	Teatriring, fireshow
11. 11TTK				
12. 12PTK				Sport, muusika
13. 13TTG		Proovis juurutada klassikaaslastes huvi lugemise vastu		Intellektuaalsed mängud
14. 14TNK	On varem osalenud Keskerakonna noortekogus, lõpetas osalemise (tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas) Meeleavaldus pronksõduri teiseldamise vastu			

Lähtudes eelnevalt tehtud diskursuseanalüüsist (vt metoodika peatükk), mis selgitas „passiivsemate“ noorte käitumismustreid ning kodanikuaktiivsusesse suhtumist, on võimalik jaotada „passiivsemaid“ noori viite rühma (Tustanovskaja & Volkova 2013):

1. Negatiivne hoiak kodanikuaktiivsuse suhtes, individualistlik suundumus, tegeletakse ainult sellega, mis on seotud omaenda huvide või eesmärkidega, kodanikuaktiivsusesse suhtutakse põlastavalt, kuna see ei ole nende huvide või eesmärkidega seotud (vastajad 13TTG ja 2PNG).
2. Negatiivne hoiak kodanikuaktiivsuse suhtes, pettumus, ei usuta, et ühiskonnas midagi muutub (vastaja 14TNK)
3. Heakskiit kodanikuaktiivsusele, kuid teadlikult ei soovita osaleda (vastaja 12PTK)
4. Heakskiit kodanikuaktiivsusele, tahetakse osaleda, kuid oodatakse võimalust, et aktiivselt tegutseda või soovitakse, et teised kutsuvad osalema (11 TTK, 5PNG)

3.2. Välised (sotsiaalsed) tegurid, mis on seotud noorte aktiivsusega

3.2.1. Sõbrad ja tuttavad

Et selgitada sõprade ja tuttavate rolli noorte aktiivsuses, olid intervjuu kavas ette nähtud konkreetset küsimused; nende osatähtsus selgus ka siis, kui intervjuueeritavad vastasid lisaküsimustele. Et selgitada sõprade rolli vastaja kodanikuaktiivsuses, oli esitatud järgmine küsimus: „Kuidas sa hindad sõprade rolli oma aktiivsuses?“ Sõprade roll selgus samuti intervjuu käigus siis, kui noored rääkisid mingisugusest oma aktiivsuse liigist ja neid paluti sellest detailsemalt jutustada: „Kuidas juhtus nii, et sina hakkasid sellega tegelema?“

Lühidalt võib öelda, et enamikul intervjuueeritud noorte puhul oli sõprade või tuttavate mõju oli üks põhilistest tegurist, mis mõjutas nende aktiivsust. Intervjuueeritud noorte poolt toodud näidete põhjal on võimalik välja tuua kolm erinevat võimalust, kuidas teised inimesed mõjutavad kodanikuaktiivsust:

- tuttavad kutsuvad kuskile osalema ehk on infoallikaks
- tuttavad on eeskujud, kelle moodi püütakse olla
- teiste inimeste osalus mingis tegevuses võib julgustada selles tegevuses kaasa lööma

Teiste inimeste roll kodanikuaktiivsuses on nähtav nii aktiivsete kui ka passiivsemate noorte puhul. Nende passiivsete noorte puhul, kes ei väärtusta „massiüritustel“ osalemist, võib teiste inimeste julgustus või eeskuju olla ka negatiivse mõjuga. Näha on erinevusi Tallinna ja Narva noorte vahel: – Narvas on teised inimesed kui infoallikad eriti tähtsad. Samuti selgus, et on olemas seos kodanikuaktiivsuse ning selle vahel, kas inimene määratleb oma suhtlusringkonda aktiivseks või passiivseks. „Aktiivsed“ noored kalduvad hindama oma suhtlusringkonna aktiivseks, „passiivsemad“ passiivseks.

Tuttavad kutsuvad kuskile osalema ehk on infoallikaks

Üsna levinumaks vastuseks küsimusele: „Kuidas sa hakkasid sellega tegelema?“ oli see, et sõber kutsus. Näiteks vastaja 3TNG viis noorteorganisatsiooni tema klassikaaslane, vastaja 10TNK hakkas osalema noortekeskuse töös, sest talle ütles õde, et seal on lõbus ja huvitav, vastaja 6TNK ja vastaja 9PTG pidasid oluliseks infoallikaks oma tuttavaid, kes teavad erinevaid võimalusi, kuidas olla aktiivne ja räägivad „*Kuhu saab minna ja millega tegeleda*“ (9PTG).

Samas võib oletada, et isegi kui on olemas sõbrad, kes kutsuvad kuskile osalema, ei tähenda see veel, et tegevus iseenesest edaspidigi huvi äratav. Seega saab tuttavate mõju vaadelda ainult koosmõjus teiste teguritega, nagu näiteks tegevuse meeldivusega. Niisugust näidet toob 2PNG „passiivsemast“ rühmast.

Ты когда-нибудь участвовал в волонтерской работе?

Да.<...>Уборка улиц. Я уже даже не помню. Что-то, мусор убирать, было связано с этим.

А как ты попал в этот проект?

Тоже случайно. Через знакомых.

То есть твои друзья...? (2PNG)

Да, в чем-то там участвовали и пригласили меня.

То есть можно сказать, что твое участие было случайным и ты бы больше не хотел принимать участие в волонтерской работе?

Угу.

Почему не хотел бы?

Не знаю, есть же вещи интереснее.(2PNG)

Kas sa oled kunagi osalenud vabatahtlikus töös?

Jah.<...> Tänavakoristus. Ma isegi ei mäleta juba. Midagi, et koristada prügi, sellega oli seotud.

Kuidas sa sattusid sellesse projekti?

Ka juhuslikult. Tuttavate kaudu.

Nii et sinu sõbrad {osalesid}?

Jah, kuskil seal osalesid ja kutsusid mind.

Nii et saab öelda, et osalus oli juhuslik ning sina enam ei tahaks osaleda vabatahtlikus töös?

Mhm.

Aga miks ei tahaks?

Ei tea, on olemas ju huvitavamaid tegevusi.(2PNG)

Tuttavate kui infoallika roll on eriti hästi nähtav eeskätt Narva noorte näitel. Tundub, et just info jagamine otses, „inimeselt-inimesele“ on üks tähtsamatest info jagamise viisidest Narva noorte vahel. Seda tõestavad aktiivsete Narva noorte vastused (nt 6TNK ...). Nagu näha 3TNG tsitaadist, on tema arvates määravaks linna suurus – väikeses linnas on inimesed harjunud edastama infot „suust-suhu“:

А у вас, может быть, еще какие-то каналы в Нарве есть <...> где молодежь тоже может увидеть эту информацию?

<...> В основном через социальные сети, через знакомых - у нас просто город маленький... это вполне реально узнать. (3TNG)

Võib-olla Narvas on veel mingisugused kanalid, kus noored näevad niisugust infot?

Peamiselt suhtlusvõrgustike kaudu, tuttavate kaudu – meil on lihtsalt linn väike... seda on üsna reaalne teada saada.(3TNG).

Kuna teised inimesed on tähtsaks infoallikaks, siis sotsiaalse kapitali kasvatamine suurendab ka inimese informeeritust sellest, millised on tema võimalused aktiivne olla. Mõnede intervjuude näitel on võimalik jälgida terveid „ahelaid“, kuidas noored kasvatavad oma sotsiaalset kapitali. Need „ahelad“ toimivad järgmise skeemi järgi: inimene osaleb mingisuguses tegevuses (sotsiaalse kapitali kasvatamise seisukohalt pole oluline, kas tegemist on „ühiskondliku tegevusega“ või huviringiga), seal ta kohtub uusi inimesi, kes seejärel kutsuvad teda veel kusagile osalema. See tähendab, et inimese aktiivsus ja sotsiaalne kapital on omavahel seotud: kui inimene hakkab millegagi tegelema, siis edaspidi võimalused aktiivseks tegevuseks suurenevad tänu sotsiaalse kapitali kasvule. Seda protsessi demonstreerivad otseselt järgmised tsitaadid:

{Noorte infomessile „Teeviit“ saatsid vastajat 8PTG tema õpetajad}

Я недавно на Teetviit <...> записался в Kesknoored. Это политическая партия, но для молодых. Я, правда, там

еще никогда не был. Но записался. <...>

- **А что именно тебя побудило туда записаться?**

- Мой друг. Он там председатель, очень главный, одним словом. И он хотел, чтобы я тоже участвовал. <...>Его задача была привлечь больше народу, а я решил ему помочь. (8PTG)

{Noorte infomessile „Teeviit“ saatsid vastajat 8PTG tema õpetajad}

Ma hiljuti „Teeviidal“ /.../ registreerusin Kesknootsesse. See on poliitiline partei, kuid noorte jaoks. Mina, ausalt, ei ole seal veel käinud. Kuid registreerusin. /.../

Miks täpsemalt sina enda sinna kirja panid?

Minu sõber. Ta on seal esimees, väga tähtis, ühesõnaga. Ning tema tahtis, et mina osaleksin ka. /.../ Tema ülesanne oli meelitada rohkem rahvast ning mina otsustasin teda aidata. (8PTG)

«- Ну вот, мои друзья...Я принимала участие в проекте <...>. И сейчас /.../ периодически, когда видимся, разговариваем... Вот на этих всех мероприятиях они были организаторами этого, и сейчас они у меня в друзьях в фейсбуке, там периодически высвечивается, я смотрю, что можно вот туда сходить, вот туда сходить...» (1TNG)

Noh vot, minu sõbrad... Ma osalesin projektis /.../. Ja praegu, aeg ajalt, kui näeme üksteist, siis räägime... Vot kõikidel nendel üritustel nad olid kõige selle korraldajateks ning praegu nad on minul Facebookis sõbrad, seal aeg-ajalt kuvatakse, et sinna saab minna, ja ka sinna saab minna... (1TNG)

<...> Скажем, как с театром я познакомился, у меня знакомая была, мы как раз в этом ролевом движении... у нас была роль брата и сестры. Она как раз предлагала: у тебя <...> неплохо получается отыгрывать роль, не хочешь ли ты пойти в театральный кружок. Я такой: «Почему бы и нет?» (4PNK)

Ütleme, kuidas ma teatriga tutvavaks sain, mul oli tutvav, meil selles rollimängude liikumises oli õe ja venna roll. Ning just tema pakkus: „sinul /.../ tuleb roll hästi välja, kas sa ei tahaks teatriringi minna?“. Ja mina: „Miks mitte?“ (4PNK)

Samuti on aktiivsed noored ise mõnikord infoallikaks. Vastajad „aktiivsest“ rühmast mitte ainult ei rõhuta teiste inimeste rolli oma aktiivsuses, vaid kirjeldavad ka omaenda mõju teiste aktiivsusele. Näiteks võib tuua vastaja 7TTK või vastaja 10TNK, kes ütles, et kutsub oma sõpru kaasa selle tõttu, et tahab, et neil oleks mingi ühine jagatud huvi.

Tuttavad on eeskujud, kelle moodi püütakse olla

Lisaks inimese aktiivsuse otsesele mõjutamisele, „kutsudes“ teda millegagi tegelema, võidavad teised teda mõjutada veel teiselgi moel, näidates talle positiivset eeskuju. Tehtud intervjuude põhjal ilmnes mitmeid näiteid, kuidas teiste inimeste eeskuju võib soodustada kas reaalsel tegevust või vähemalt tahet aktiivselt tegutseda. Nii jälgivad näiteks nooremad õpilased koolis vanemate õpilaste aktiivsust. Hiljem hakkavad nad ise aktiivseteks, kui selleks tekib võimalus, nagu see juhtus vastajaga 4PNK:

„Ну это со школы идет, когда я видел, что какие-то ученики, (я был в младших классах) и они все время организовывают для школы что-то, и я в этом не мог принимать участие, потому что я как бы по возрасту не

подходил. Когда я пришел в училище мне посоветовали друзья пойти в ученическое самоуправление. Я такой: «Почему бы и нет?» (4PNK)

Noh, see tuleb koolist, kui ma nägin, et mingid õpilased (ma olin nooremates klassides), nad kogu aeg korraldavad midagi kooli jaoks, ning mina ei saanud sellest osa võtta, sest mina nagu ei sobinud vanuse järgi. Kui ma tulin kutsekooli, soovitasid sõbrad, et ma läheks õpilasomavalitsusse. Ja mina ütlesin: „Miks mitte?“

Sarnane on veel 12PTK juhtum, kus positiivsele eeskujule lisandub tänulikkus saadud abi eest, ning on võimalik, et just seetõttu soovitakse teha midagi kasulikku teistegi jaoks:

<...> да я очень бы хотел {учить детей}. Мне нравится учить , наставлять , направлять на правильный путь молодых там, это прикольно, не знаю.

Хорошо. А почему вот у тебя такое желание, кроме того, что это тебе нравится?

Ну я не знаю, на самом деле. Это просто, как бы один раз мне помогли как бы пойти по правильному пути, да ? Может быть из-за этого хочется другим помочь теперь.

То есть пример твоего тренера тебя как-то вдохновляет ?

Ну, и тренера , и может быть то, что просто люди помогли мне. Особенно одна ситуация плохая была, жил не очень хорошо, и мне друзья вот именно помогли остаться человеком. <...> И поэтому я сейчас вот молодых вижу, некоторые такие вот, скажем так, не очень хорошие и воспитанные дети, вот и хочется, чтобы они шли по той дороге в жизни, по которой надо. (12PTK)

/.../ jah, väga tahaksin {õpetada lapsi}. Mulle meeldib õpetada, juhendada noori õigele teele, see on lahe, ma ei tea.

Aga miks sul on selline tahe?

Noh, ma ei tea, tegelikult see on lihtsalt... üks kord mind aidati õigele teele, jah? Võib-olla selle tõttu ma tahaksin ka nüüd teisi aidata.

Nii et sinu treeneri näide innustab sind?

Ka treeneri, aga võib olla ka see, et lihtsalt inimesed aitasid mind. Eriti üks olukord oli halb, elasin väga halvasti, ning minu sõbrad just aitasid jääda inimeseks. /.../ Ja selle tõttu, kui ma praegu noori näen, mõned on, ütleme, mitte väga head ja hästi kasvatatud lapsed, aga tahaks, et nad valiksid niisuguse tee elus, nagu peaks. (12PTK)

Lahtiseks jääb küsimus, kuivõrd positiivne eeskuju ja tänulikkus on määrav 12PTK olukorras, kus vastaja ise ütleb, et eelistab mitte olla aktiivne oma tagasihoidliku iseloomu tõttu. Kuid see näide vähemalt näitab teiste inimeste mõju hoiakute tekitamisele, mis potentsiaalselt võivad viia aktiivsuseni.

Teise inimese eeskuju võib julgustada aktiivsust kas pakkudes võrdlus- või isegi võistlusmomenti. Endale justkui esitakse küsimus: „Kes on aktiivsem – kas mina või see teine inimene?“

Наверное, у меня один-единственный пример, это XX<...> . Ну как бы она младше меня, мы не общаемся с ней, но я узнаю всю информацию через ее маму, что она делает<...>. Ну очень одаренная девочка, и я вижу, что она все успевает, учится в самой сложной гимназии, все делает, все ей нравится, везде, и театр, и режиссер, и как это все совместить я просто не понимаю до сих пор! У меня как-то не получается до сих пор. Я хочу научиться, но никак. (6TNK)

Võib olla mul on ainuke näide, see on XX. /.../ Noh, ta on noorem kui mina, me ei suhtle, kuid mina saan tema emalt teada kogu info, millega ta tegeleb /.../. No väga andekas tüdruk, ma näen, kuidas ta jõuab kõike, õpib kõige tunnustatumas gümnaasiumis, teeb kõike, kõik talle meeldib, kõikjal, ka teater, ka režissöör, kuidas ta kõike seda sobitab, ma ei saa aru siiaamaani! Mul kuidagi siiaamaani ei tule välja. Ma tahan saada õpitud, kuid ei tule välja. (6TNK)

Samuti võib aktiivsust soodustada see, et enamik teda ümbritsevaid inimesi otsustavad mingi tegevuse ette võtta. Inimene otsustab tegevusega liituda, kuna enamik inimesi tema ümber samuti hakkasid sellega tegelema. Nagu vastas 8PTG küsimusele, miks ta hakkas koolitoimetuse tööst osa võtma: „Kõik käisid ja mina otsustasin ka.“

Ühe vastaja arvates (12PTK, kes kuulub passiivsemate vastajate hulka) on taoline käitumine seletatav sellega, et inimestele on oluline, mida teised temast arvavad. Enda kohta tõi ta samamoodi näiteid, kus seesmine tahe osaleda ei olnud piisav, et tegutsema hakata, temal oli takistavaks asjaoluks tagasihoidlikkus ja peamiseks julgustavaks momendiks oli see, et sama asjaga tegelevad teisedki inimesed.

<...> Если тебе жарко, не оденешь шорты, потому что другие будут на тебя плохо смотреть. Вот. Я думаю, так, как смотрят окружающие -"вот, типа, это прикольно", значит, подумаешь «да, это прикольно, я тоже пойду туда. (12PTK)

/.../ Kui sul on palav, siis sa ei pane šortse jalga, sest teised hakkavad sinu peale halvasti vaatama. Vot. Ma arvan nii, nagu vaatavad teised: „Jah, see on lahe,“ järelikult arvad: „Jah, see on lahe, ma lähen sinna ka“. (12PTK)

Vastaja 14TNK (kes antud uuringu raames kuulub pigem passiivsemasse rühma, kuid kes varem oli poliitiliselt aktiivne) kirjeldab sarnaselt seda, kuidas ta astus Keskerakonna noortekogusse ning liitus meeleavaldustega pronkssõduri teisaldamise vastu: tähtis oli see, et tegevuses osalesid teised inimesed.

(Kooli tulid Keskerakonna noortekogu esindajad oma tegevusest rääkima ning liikmeid värbama)
<...>Ну, не знаю, как-то все пошли и я пошла.

Т.е. твои одноклассники тоже пошли?

Да, да. Не знаю, там человек... у нас был большой класс , где-то 36 человек, где –то 15, может, пошли. (14TNK)

(kooli tulid Keskerakonna noortekogu esindajad oma tegevusest rääkima ning liikmeid värbama)
/.../ Noh, ei tea, kõik läksid ja mina läksin. /.../Meil oli suur klass, umbes 36 inimest. Umbes 15 võib-olla läksid. (14TNK)

Узнали мы о том ,что началось перенос памятника еще в школе сидели.мы сорвались с уроков - половина класса осталась, вот такие какие-то, которые амебы такие, которым вообще ничего не интересно. Вот, а мы пошли на этот митинг... (14 TNK)

Me saime teate, et algas monumendi teisaldamine, kui istusime veel koolis. Me põgenesime tundidest – pool klassist jäi, mingisugused amööbid sellised, keda üldse miski ei huvita. Vot, aga meie läksime miitingule. (14TNK)

Huvitav on see, et 14 TNK nimetab neid, kes jäid klassi ning ei läinud protestima „amööbideks, keda miski ei huvita“. Kuid samas on individualismi väärtustava (ja samuti passiivsema) 13TNG jaoks aga vastupidiselt need tegevused, mida tehakse üheskoos ja kus teiste osalus soodustab tegevusega liitumist, ilmingud „karjaefektist“. 13TNG suhtub nendesse põlastavalt ning tema näite põhjal on näha hoopis teistsuguseid

väärtushinnanguid, mille järgi võivad nn massiüritused tekitada inimeses, kes väärtustab individualismi, soovimatust kuskil osaleda.

Nagu näha selles alapeatükis toodud näidetest, tuleb teiste inimeste eeskuju kasuks noorte inimeste aktiveerimise erinevates etappides ning toimib koosmõjus teiste teguritega:

4PNG, 8PTG ja 14TNK (noortekokku astumise) näidetest võib oletada, et teiste inimeste eeskuju võib olla ka esmaseks impulsiks. See annab esialgset huvi aktiivsuse vastu ja motiveerib „proovima nii nagu teised“.

6TNK tsitaat, eriti fraas “Ma tahan saada õpitud, kuid ei tule välja”, näitab, et teise inimese eeskuju võib pika aja jooksul olla orientiiriks, millega ennast võrreldakse, millega tahetakse võrdne olla ning mida võib-olla soovitakse edestada. Siin võib kindlalt öelda, et teise inimese eeskuju ei ole esmaseks impulsiks, kalduvus aktiivsusele on tingitud teistest asjaoludest. Kuid „võistlusmoment“ hoiab alal soovi osaleda mingis tegevuses, sh ka olla osaline kodanikuaktiivsuses.

12PTG puhul saab öelda, et teiste inimeste näide on julgustavaks teguriks, mis aitab väljendada oma sisemist tahet.

Teiste inimeste osalus mingis tegevuses võib julgustada selles tegevuses kaasa lööma

Kodanikuühiskonna mõiste iseenesest eeldab koostööd. Selleks, et mõjutada ühiskonnas toimuvat ja seista oma huvide eest, on vaja kollektiivset tegevust. Enamik küsitatud noortest oli veendunud selles, et ühiskonnas toimuvat saab mõjutada ainult siis, kui ühe eesmärgi nimel koguneb mingi teatav arv inimesi. Sagedane vastus küsimusele: „Kuidas sa arvad, kas sa võid mõjutada ühiskonnas toimuvat?“ oli see, et üksinda ei saa, aga kui koguneb piisavalt palju inimesi, siis saab. Nii vastasid otseselt küsimusele 7TTK ja 1TNG).

Nendega sarnaselt usub vastaja 4PNG, et saab mõjutada ühiskonda, kui kaasab oma initsiatiivil teisi inimesi. 3TNG arvates saab ta mõjutada ühiskonda lokaalsel tasandil ehk oma klassis. 6TNK ütles, et ühiskonda saab mõjutada oma arvamust avaldades, otsuseid aga tehakse kollektiivselt, näiteks, õpilasomavalitsuse tasandil. 8PTG ütles, et ühiskonda saab mõjutada osaledes meeleavaldustes, ühendustes jne.

Võib näha, et küsitatud noored tunnistavad kollektiivse tegevuse vajadust, et mõjutada ühiskonda.

Aktiivse keskkonna tähtsus

Peaaegu iga lugu selle kohta, kuidas alustati osalemist kodanikuaktiivsetes algatustes, kätkes endas teiste inimeste mainimist – nimelt seda, et keegi kutsus osalema. See ei tähenda, et teised inimesed on ainsaks kindlaks infoallikaks ning teised infokanalid ei toimi – oli nimetatud veel teisigi allikaid, mille kaudu hangitakse infot võimalustest ja üritustest (pt. ”Meedia mõju”). Need lood aga näitavad isikliku kontakti tähtsust ja seda, et noorte aktiveerimiseks on oluline see, et nende ümber oleksid samuti aktiivsed inimesed.

Kinnitust aktiivse suhtluskonna tähtsusele võiks saada siis, kui võrrelda „aktiivsete“ ja „passiivsemate“ vastajate hinnanguid oma suhtlusringkonna aktiivsusele.

Enamik aktiivseid noori peab kas kõiki oma eakaaslast või vähemalt oma lähisõpru aktiivseteks. Samuti toodi välja, et aktiivne on alati mingi kindel arv inimesi (nt mingi väike osa klassist).

Kui aga vaadelda „passiivsemate“ noorte vastuseid, siis selgub, et kõik nemad hindavad teisi noori pigem passiivseteks. Näiteks:

„Passiivsemast rühmast“ vastaja 14TNK, kes kolis Tallinnast Narva, vahetas suhtlusringkonda ning jäi kodanikuaktiivsetest liikumistest kõrvale, kinnitab otseselt, et tema uus suhtlusringkond mõjutab tema tegevuste valikut ning elulaadi. Narvas leidis ta sõpru, kellega pigem minnakse jalutama või meelt lahutama ning selle tõttu ei teki vastajal enam huvi kodanikuaktiivsuse suhtes. Siin on oluline märkida, et selle vastaja puhul oli see tegur koosmõjus teise teguriga ehk kodanikuaktiivsuses pettumisega.

Vastaja 12PTK, nagu kõik teised „passiivsemad“ vastajad hindab oma tuttavaid passiivseteks. 12PTK on kasvanud lastekodus ning tema sõnul kõikidele lastekodust lahkujatele on omane tahe kiiresti alustada „täiskasvanuelu“, kohe hakatakse töötama ning selle tõttu jääb igasugune ühiskondlik aktiivsus nende inimeste jaoks vähem oluliseks. Vastaja 12PTK räägib endast samamoodi – ei olda ühiskondlikult aktiivne, kuna keskendutakse pigem sellele, et kiiremini „täiskasvanuelu“ alustada (lisaks sellele oli takistuseks tema tagasihoidlik iseloom). Nagu näha, määratlevad nii 12PTK kui ka tema tuttavate passiivsust sarnased asjaolud. Lahtiseks jääb küsimus, kas antud vastaja puhul on tegemist suhtlusringkonna mõjuga või hoopis elutingimustega, mis mõjutavad kõiki suhtlusringkonna liikmeid?

Vastaja 11TNK on just selleks näiteks, kes kirjeldab elutingimuste mõju terve oma suhtlusringkonna aktiivsusele. Vastaja 11TNK, kes käib nii tööl kui ka kutsekoolis, räägib, et tema tuttavad on samuti väga hõivatud, nii et aega ei jää isegi perekonnaga suhtlemiseks. Arusaadav, et sel juhul ei ole nendele omane ka ühiskondlik aktiivsus. Kuid siin, erinevalt 14TNK juhtumist, ei saa rääkida suhtlusringkonna mõjust aktiivsusele, pigem mõjutavad nii vastajat kui ka tema sõpru teised asjaolud, nimelt vajadus raha teenida. Nagu selgub 11TNK intervjuust, siis ta teadvustab oma õppeasutuse pakutavaid võimalusi aktiivseks olemisel ja üldiselt ta tahab kuskil osaleda, mis tähendab, et passiivne sõpruskond ei avalda mõju tema hoiakule aktiivsuse suhtes; nii temale kui ka tema sõpradele avaldavad mõju elutingimused.

Kokkuvõte

Enamikul intervjueritud noortest oli sõprade või tuttavate mõju üks põhilistest kodanikuaktiivsusega seotud teguritest. Tehtud intervjuude põhjal saab tuvastada kolme erinevat võimalust, kuidas teised inimesed saavad kodanikuaktiivsust mõjutada:

- tuttavad kutsuvad kuskile osalema ehk on infoallikaks
- tuttavad on eeskujud, kelle moodi püütakse olla
- teiste inimeste osalus mingis tegevuses võib julgustada selles tegevuses kaasa lööma

Valimis olevate passiivsemate noorte näited aga tõestavad, et alati ei ole teiste inimeste mõju määrav ja see tegur seondub teiste teguritega, nt tegevuse ebahuvitavusega, inimese tagasihoidliku iseloomuga või sellega, et inimene väärtustab individualismi ja ei soovi massiüritustest osa võtta.

Ühtlasi tuli välja see, et inimese aktiivsus on seotud sellega, kui aktiivsena ta määratleb oma suhtlusringkoda. Mõnedel juhtudel (nt 14TNK) on näha suhtlusringkonna otsest mõju aktiivsusele – ühiskondlikult passiivsemad sõbrad muudavad inimese passiivsemaks. Teistel juhtudel aga võib oletada, et aktiivsust ei kujunda suhtlusringkond, vaid pigem välised tegurid (elutingimused), mis mõjutavad korraga nii inimeselt kui ka tema suhtlusringkonda.

3.2.2. Õpetajate roll noorte kodanikuaktiivsuse kujunemisel

Õpetajate osatähtsuse selgitamiseks vastajate kodanikuaktiivsuses eraldi küsimust ette nähtud ei olnud, sest intervjuu kava koostamisel oletati, et õpilaste aktiivsust peaksid mõjutama mitte niivõrd õpetajad kui isikud, vaid pigem ühiskonnaõpetuse tunnid ja see, kas koolis on olemas võimalused klassivälistes tegevustes osaleda. Reaalsuses aga ilmnis, et see ei ole päris nii – mõnedes intervjuudes tuli välja õpetajate tähtsus ning see, kuidas nendega mitteformaalselt suheldi. Õpetajate roll selgus intervjuudes samuti siis, kui noored kirjeldasid mõnd oma aktiivset osalust ja neid paluti jutustada detailsemalt: „Kuidas juhtus nii, et sina hakkasid sellega tegelema?“

Mõned vastajad „aktiivsest“ rühmast rõhutasid mõne konkreetse õpetaja tähtsust oma aktiivsuses. Ühes intervjuus mainiti ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajat, kolmes intervjuus räägiti huvijuhist (sama õppeasutuse õpilased rääkisid ühest ja samast õppejuhist) ning veel ühes räägiti treenerist. Õpetaja osatähtsus väljendub eelkõige selles, et ta annab õpilastele infot mingitest võimalustest või „saadab“ teda millegagi tegelema. Nt õpilast 8PTG saatis õpetaja osalema ÜRO-simulatsioonides, õpilasele see tegevus meeldis ning ta jätkas osalemist. Ühes õppeasutuses, kus peaaegu kõik küsitletud (nt 4PNK, 6TNK, 10TNK) mainisid oma huvijuhti, kutsus õpetaja neid osalema õpilasomavalitsuses, erinevates ringides jne. Samuti „suunas“ treener vastaja 12PTK võistlustest osa võtma, mis hiljem tekitas temas hoiaku, et ta isegi tahaks teisi noori aidata.

Küsitletud 8PTG, kes peab kirjavahetust oma ühiskonnaõpetuse õppejõuga, iseloomustas samuti positiivselt õpetajate osatähtsust oma aktiivsuses, rääkides et tema õpetajad ongi sellised inimesed, keda on vaja kodanikuühiskonna aktiveerimiseks, kuna nad oskavad teisi motiveerida:

Они, скорее, организаторы те самые. Которых не хватает у нас так в Эстонии. Они организуют, они заставляют... Ну, точнее не заставляют, а по своей воле, конечно. Но благодаря им я, наверное, ходил на все эти проекты и все такое. (8PTG)

Nad on pigem need samad korraldajad, kellest meil Eestis on niivõrd puudu. Nad korraldavad, nad panevad... Noh, täpsemalt, mitte panevad, omal volil, muidugi. Kuid tänu nendele mina, võib-olla, käisin kõikides nendel projektides ja muus sellises. (8PTG)

Selle juures on põhjus oletada, et õpetaja mõju ei piirdu vaid „info edastaja“ rolliga. Pigem on tegemist on pideva mitteformaalse suhtlemisega, tänu millele õpilasel püsib huvi klassiväliste tegevuste suhtes.

Võib teha lühikese kokkuvõtte, et mõnedest intervjuudest tuleb välja õpetajate osatähtsus, kes kujundavad noorte kodanikuaktiivsust mitteformaalset suhtluse, info edastamise kaudu ja „suunavad“ neid midagi tegema.

3.2.3. Vanemate roll noorte aktiivsuse kujundamisel

Et selgitada vanemate osatähtsust noorte kodanikuaktiivsusele, oli esitatud küsimus: „Kuidas sa hindad vanemate mõju oma aktiivsusele?“. Samuti küsiti, kas vastaja perekonnas arutletakse ühiskondlikke teemasid, kuna eeldati, et huvitatus ühiskondliku temaatika suhtes võib noortes tekkida tänu perekonnale. Lisaks küsiti seda, kuidas noored võrdlevad vanema põlvkonna, nt oma vanemate, kodanikuaktiivsust omaenda aktiivsusega.

Antud valimi puhul ei leia kindlasti kinnitust arvamuse, et noorte kodanikuaktiivsuse määrab nende vanemate aktiivsus. Enamik vastajaid (nii „aktiivsest“ kui ka „passiivsemast“ rühmast) kinnitasid, et nad on aktiivsemad kui nende vanemad. Enamik intervjuueeritavatest hindavad oma vanemaid kui täiesti passiivseid või vähem aktiivseid kui küsitletavad ise. Järelikult on eakaaslaste mõjuga võrreldes vanemate tähtsus „eeskujuna“ ja „kaasajana“ üsna väike.

Если бы у меня родители были активны в обществе, наверное они бы меня вовлекли в это дело. Постепенно, когда я подрастал. Но у меня другие интересы, я... не активен в обществе, но может активен в чем-то другом. (2PNG)

Kui minu vanemad oleksid ühiskonnas aktiivsed, siis nemad kaasaksid mind nendesse asjadesse. Järk-järgult, nii kuidas ma kasvan. Kuid mul on teised huvid, ma... ei ole aktiivne ühiskondlikult, kuid võib-olla aktiivne milleski muus. (2PNG)

Üldiselt saab tehtud intervjuude põhjal järeldada, et enamiku küsitletud (nii „aktiivsete“ kui ka passiivsemate) noorte arvates ei avalda vanemad nende kodanikuaktiivsusele mingisugust mõju. Samas aga oli nimetatud üksikuid viise, kuidas vanemad seda ometigi teevad. Tegemist on üksikute näidetega, nii et üldist mõjutamise „mustrit“ läbiviidud intervjuude põhjal tuvastada ei saa.

Vaatamata sellele, et ühiskonnaprobleemide arutlust perekonnas on peetud aktiivsust mõjutavaks teguriks, kinnitasid kõik vastajad „aktiivsest rühmast“, et ühiskondlikke teemasid nende perekonnas ei arutleta. Järelikult ei tulene noorte huvitatus ühiskondliku temaatika vastu või ühiskonnakriitilisus perekonna kaudu. Samas on olemas teisigi viise, kuidas vanemad saavad oma laste aktiivsust mõjutada.

Mõnede vastajate arvates (1TNG, 6TNK) ei saa vanemad, erinevalt õpetajatest, „saata“ oma lapsi kodanikuaktiivsusega seonduvatele üritustele. Vanemate mõju kehtib ainult teatud vanuseni ning ainult seoses huviringidega. Mis puudutab kodanikuaktiivsust kui ühiskonna muutmisele suunatud tegevust, siis otsuse osaleda teevad noored ainult üksi:

Когда вырастает человек, он же сам смотрит, что вокруг, ну и сам решает. Родители только могут сказать «я отношусь к этому вот так – вот так.» Ну, занимаешься, если тебе это нравится – пожалуйста. Как бы и все.

То есть ты считаешь, что родители могут только высказать свое мнение, а ты сама уже решаешь, чем.. (ты хочешь заняться)?

Ну в таком возрасте, да. (1TNK)

Kui inimene kasvab üles, ta ju ise vaatab, mis on tema ümber, ise otsustab. Vanemad võivad ainult öelda „mina suhtun sellesse vot nii ja nii. Noh, tegeled, kui see sulle meeldib – palun. Ongi nagu kõik.

Nii et sina arvad, et vanemad saavad ainult väljendada oma arvamust, kuid sina juba otsustad ise, millega [sa tahaksid tegeleda)?

Noh, sellises vanuses, jah. (1TNK)

Selline arusaam leiab kinnitust ka noorteseires näidatud seaduspärasuses, millele vastavalt saavad vanemad oma laste tegevuste valikut otseselt mõjutada vaid teatud vanuseni (Vt empiirilise osa pt 1.2.1. "Aktiivsust mõjutavad tegurid").

Teiselt poolt aga üks vastaja (5PNG) tõi näide sellest, kuidas vanemad sõna otseses mõttes „sundisid“ teda vabatahtliku tegevusega tegelema – nimelt pidi ta suvilarajoonis puid istutama. Siin võib vaielda selle üle, kas suvilarajoonis puude istutamist võib pidada vabatahtlikuks tegevuseks või see on hoopis tegevus enda ja oma perekonna kasuks. Kuid selle näide põhjal võime oletada, et suvilas on laps ikka nõ vanemate „võimu all“ – tavaliselt on kombeks suvilas mingeid töid teha ja oma vanemaid aidata. Tegemist ei ole otseselt osalusega avalikus sfääris või organisatsioonides – seega ei ole 5PNG väide vastuolus teiste poolt öelduga, et vanemad saavad vähesel määral mõjutada lapse kodanikuaktiivsust, sundides teda midagi tegema.

Teiseks viisiks, kuidas vanemate mõju võib olla seotud kodanikuaktiivsusega, on see, et vanemad seletavad lapsele, kui oluline on olla aktiivne. Nimelt vastaja 10TNK puhul tuli välja see, et kuigi vanemad on temast ühiskondlikult passiivsemad, soovivad nad tal ikkagi olla aktiivsed ja „kõikjal osaleda“, sest see loob sotsiaalset kapitali, annab kogemusi ning hiljem võib kõik see olla kasuks ülikooli astumisel ning edasises tööelus.

Ну мама говорила просто ,будь активной, веде участвуй, потому , что надо дальше поступать , просто будь активной, везде участвуй, везде, все. (10TNK)

Noh ema ütles, lihtsalt ole aktiivne, osale kõikjal, sest on vaja edaspidi sisse astuda, lihtsalt ole aktiivne, kõikjal osale... (10TNK)

Kolmandaks kirjeldasid mõned vastajad (7TTK, 6TNK, 4PNK), et vanemad on kasvatanud nendes selliseid iseloomujooni, mis soodustavad kodanikuaktiivsust. Sellisteks aktiivsust soodustavateks iseloomujoonteks nimetati näiteks iseseisvust, altruistlikku „soovi teistele midagi anda“. Kahe vastaja (7TTK, 11TTK) arvates tähtis on veel see keskkond, kus inimene üles kasvas – aktiivsem on nende arust see inimene, kelle aktiivsust soodustati juba lapsepõlves ja soov aidata teisi on tõenäolisem sellel inimesel, keda on õpetatud, et teisi peab aitama.

<...>как ты вообще оцениваешь роль своих родителей <...> в своей активности?

Меня с детства родители всегда учили быть самостоятельной, на что теперь они, в принципе, не рады, и я уже понимаю, что я сама буду решать, куда я пойду, что мне нужно, и что не нужно. Они могут мне предложить, я могу прислушаться, могу и нет. (6TNK)

Kuidas sa hindaksid oma vanemate rolli oma aktiivsuses?

Mind lapseast alates õpetati olla iseseisev, mille üle nad praegu, põhimõtteliselt, ei ole rõõmsad. Mina saan juba aru, et hakkan ise otsustama, kuhu ma lähen, mis mulle vajalik on, ja mis ei ole. Nad võivad mulle pakkuda, aga ma võin arvestada sellega või mitte. (6TNK)

«А можешь ли ты сказать, что пример твоих родителей как-то влияет на твою активность?»

М... ну да, наверное, у меня это от мамы идет, донести людям что-то. Как парикмахер она ходила по школам, показывала мастер-класс, детям нравилось это, и они ходили к ней. <...> видимо, у меня от нее это пошло. (4РТК)

Кas sa võid öelda, et sinu vanemate näide kuidagi mõjutab sinu aktiivsust?

М.. nojah, võib-olla mul tuleb emalt see, et tahan inimeste midagi anda. Juuksurina käis ta koolides, tegi meistriklasse, lastele meeldis ja nad käisid tema juures. /.../ Tõenäoliselt see on mul temalt. (4РТК)

Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt saab vanemate mõjust kodanikuaktiivsusele välja tuua selle, et küsitletud noorte arvates erineb vanemate osatähtsus eakaaslaste ja õpetajate omast. Enamasti ei tunnistanud küsitletud üldse vanemate rolli oma kodanikuaktiivsuses. Erinevalt eakaaslastest on vanemate roll „eeskujuna“ ja „kaasajana“ üsna väike. Samuti ei saa vanemad erinevalt õpetajatest suunata oma lapsi millegagi tegelema. Huvitatus ühiskondliku temaatika vastu seondu samuti perekonna mõjuga .

Samas leidsid üksikud näiteid selle kohta, kuidas vanemad võivad ärgitada kodanikuaktiivsusega seotud ettevõtmistele. Vanemad võivad seletada lapsele, et on vaja olla aktiivne ja samuti kasvatada temas selliseid iseloomujooni, mis aitavad kaasa aktiivseks kujunemisel – nt iseseisvust, soovi teisi aidata või aktiivseid hoiakuid.

3.2.4. Ühiskonnaõpetuse tundide mõju

Et selgitada, kuivõrd on noored huvitatud ühiskonnaõpetuse tundidest ning kui määravad on tunnid nende kodanikuaktiivsusele, esitati neile järgmiseid küsimusi: „Kuidas sa hindaksid oma aktiivsust ühiskonnaõpetuse tundides?“ ja „Kuidas sa arvad, kas ühiskonnaõpetuse tundidel saadud teadmised tulevad sulle kasuks tulevikus? Kuidas?“. Teine küsimus pani kõigepealt vastajat mõtlema selle üle, kas ta üldse mäletab veel midagi ühiskonnaõpetuse tundidest? Ühtlasi andis see õpilasele võimaluse hinnata seda, milline on olnud õppeaine mõju tema elule. Sellest võib järeldada, et kui aine kuidagi stimuleerib õpilase kodanikuaktiivsust, siis see peaks see tema vastusest välja tulema.

Intervjuu kava koostamisel oletati, et ühiskonnaõpetus võib mõjutada noorte aktiivsust kaudselt, kujundades eelkõige nende hoiakuid. Teisest küljest peaks arvestama, et inimene ei ole alati võimeline tegema nii põhjalikku eneseanalüüsi, et vastata järgmiselt: „Ühiskonnaõpetus mõjutas minu hoiakuid, mis äratasid minus tahte olla aktiivne“. Just seetõttu esitati intervjuu ajal täiendavaid küsimusi. Kui vastaja avaldas mingeid hoiakuid (nt seda, et oma õiguste eest peaks seisma), esitati talle lisaküsimus, näiteks küsiti eraldi, kust selline hoiak tuli ning kas hoiakute tekkimine on seotud ka ühiskonnaõpetuse tundidega.

Vastustes ühiskonnaõpetusega seotud küsimustele ei olnud erinevusi passiivsemate ja aktiivsete noorte vahel ega ka erinevates õppeasutustes õppivate ja erinevates linnades elavate noorte vahel. Olenemata koolist ja aktiivsuse määrast tunnistas enamik vastajaid, et nad on ühiskonnaõpetuse tundides kas passiivsed või pole õppeainest üldse huvitatud. Samas kinnitasid paljud vastajad seda, et potentsiaalselt võivad need tunnid kasulikud olla. Mis puudutab ühiskonnaõpetuse mõju hoiakutele, siis tehtud intervjuudes seda ei olnud võimalik tuvastada.

Nii „aktiivsetele“ kui ka „passiivsematele“ noortele on omane passiivsus ühiskonnaõpetuse tunnis

Peaaegu kõik intervjuueeritud noored (v.a kaks inimest) ei osale (ei osalenud) aktiivselt ühiskonnaõpetuse tundides. See puudutab isegi neid noori, kelle arvates on see aine potentsiaalselt kasulik. On tavapärane, et õpilane kuulab õpetajat, paneb info kirja, kuid ei soovi tunnis aktiivselt osaleda, näiteks võib tuua 6TNK vastuse:

Ну, я вообще, слушаю, но я не проявляю активности в плане, когда задают вопросы, я про себя лучше отвечу, я не буду поднимать руку, отвечать, или еще что-то. <...> не сильно проявляю себя на этом уроке. (6TNK)

Noh, ma üldiselt, kuulan, kuid ei ole aktiivne selles mõttes, et kui esitatakse küsimusi, ma pigem vastan endamisi, kuid ei hakka kätt tõstma, vastata või miskit muud. /.../ ei näita ennast eriti selles tunnis. (6TNK)

Passiivsuse põhjusteks oli nimetatud õpetamise stiili või atmosfääri klassis (nt 3TNG, 2PNG), ebahuvitavat ainet (nt 8PTG, 13TTG), keerukust (6TNK), sh ka seda, et ainet õpetatakse eesti keeles (1TNG) või seda, et aine ei ole tulevikus vajalik (nt 5PNK).

Veel üheks põhjuseks, miks ühiskonnaõpetuse tundides ollakse passiivsed, on selle aine sidusus poliitikaga. Näiteks vastaja 4PNK näol tegemist on inimesega, kes vaatamata sellele, et on korralduslikult ülimalt aktiivne, distantseerub kõigest, mis on seotud poliitikaga. Kuna ühiskonnaõpetus on samuti tema hinnagul seotud poliitikaga, siis ta ei osale aktiivselt nendes tundides:

Ну да, я просто не очень люблю политику, как бы политические все эти действия... все действие политическое, я как-то особо... обхожу стороной, сижу на уроке и как-то особо не выделяюсь. (4PNK)

Noh, mulle lihtsalt ei meeldi eriti poliitika, nagu kõik need poliitilised tegevused... ma mitte eriti... väldin neid, istun tunnis ning jään märkamatuks. (4PNK)

Sarnast käitumismustrit näeb veel vastaja 11TTK hinnagutes – ühiskonnaõpetust seostatakse ennekõike poliitikaga ja tuntakse vähest huvi seetõttu et poliitika on ebahuvitav „töö paberitega“:

Считаешь ли ты, что знания, полученные на уроках обществоведения, пригодятся тебе в жизни?

Нет, не считаю.

Почему?

Ну, не знаю. Политика это как-то не для меня, я ничего против не имею ее, Эстония, она хорошая страна, она моя родина все-таки. Ну, это не мое, я не люблю сидеть с бумагами, думать...

То есть обществоведение для тебя что-то больше связанное с политикой?

Ну да.

А как ты можешь оценить свою собственную заинтересованность на уроках обществоведения?

У меня вообще ее нет. Ну то есть она мне очень плохо дается вообще. Это не мое. (11TNK)

Kas sa arvad, et ühiskonnaõpetuse tundides saadud teadmised võivad sulle elus kasuks tulla? Ei, ei arva Miks?

Noh, ei tea. Poliitika – see ei ole minu jaoks, mul ei ole midagi selle vastu, Eesti, see on hea riik, minu kodumaa ikka. Noh, see ei ole minu jaoks, mulle ei meeldi istuda paberitega, mõtiskleda...

Nii et ühiskonnaõpetus on sinu jaoks midagi, mis on rohkem seotud poliitikaga?

Nojah

Aga kuidas sa saaksid hinnata oma huvitatust ühiskonnaõpetuse tundides?

Mul üldse ei ole huvi. Mul läheb seal halvasti. See ei ole minu jaoks. (11TNK)

Vastupidiselt aga vastaja 14TNK, kes oli kunagi poliitiliselt aktiivne, rääkis, et teda huvitas samaaegselt nii poliitika kui ka ühiskonnaõpetus.

7TTK oli üks vähesest vastajatest, kes ütles, et ta on aktiivne ühiskonnaõpetuse tundides. See aktiivsus tuleneb sellest, et antud õpilane on põhimõtteliselt aktiivne kõikides tundides.

Õpilased peavad ühiskonnaõpetusel saadud teadmisi potentsiaalselt kasulikeks, kuid ühiskonnaõpetuse tunnid ei mõjuta õpilaste hoiakuid kodanikuaktiivsuse suhtes

Vähemalt antud valimi põhjal saab väita, et õpilaste ühiskondlik aktiivsus ei ole otseselt seotud nende aktiivsusega ühiskonnaõpetuse tundides. Et seda küsimust veelgi põhjalikumalt analüüsida, tuleb käsitleda veel teist küsimust: „Kuidas sa arvad, kas ühiskonnaõpetuse tundides saadud teadmised tulevad sulle tulevikus kasuks? Kuidas?“

Osa „aktiivse“ rühma vastajatest arvab, et ühiskonnaõpetusel saadud teadmised annavad arusaamu sellest, kuidas on ühiskond üles ehitatud – kuidas funktsioneerivad erinevad instituudid ning toimivad seadused. Küsitletavate arvamusel võivad niisugused teadmised olla kasulikud, et edaspidi täisväärtuslikult elada, näiteks mõistetakse siis ühiskonnaelu paremini, nagu ütles vastaja 2PTG, et ühiskonnaõpetuse tunnid võivad olla kasuks, et teada „<...> millest koosneb Riigikogu. Üldiselt, poliitika, kuidas see on ülesehitatud“, ning nagu tabavalt ütles 3TNG, et teada „miks meil on olemas president vaatamata sellele, et meie teda ei vali.“

Samuti on need teadmised vajalikud, et näidata ennast haritud inimesena. Vastaja 7TTK toob välja veel ühe asjaolu – teadmised tulevad kasuks ülikooli astudes, kui valitud eriala on seotud ühiskonnateadustega.

Samamoodi usub vastaja 14TNK, et ühiskonnaõpetuse tunnid tulevad kasuks siis, kui inimese tegevus on seotud poliitikaga. Ta tõi näite oma kogemusest, kuidas ühiskonnaõpetuse tunnid äratasid temas suuremat huvi siis, kui ta osales poliitilises tegevuses – oli KE noortekogu liikmeks. Vastaja 14TNK oli huvitatud eestlaste-venelaste suhete temaatikast ja tema arvamused olid vastuolus ühiskonnaõpetuse omaga, mis äratas temas soovi vaielda ning teema üle arutleda ka noortekogus. Seega võib järeldada, et vestlused õppejõuga aitasid kaasa tema hoiakute arendamisele:

Считаешь ли ты , что знания полученные на уроках обществоведения пригодятся тебе в жизни ?

М.....нет. Если бы я занималась какой-то деятельностью, связанной с тем, что мы проходили на обществоведении,.....Вот когда я параллельно с этим я была в Центристской партии , тогда мне это помогало,т.е.я могла спросить что то у учительности , посоветоваться, тогда да. Мне это было интересно , нужно и полезно. А сейчас, если я ничем этим не интересуюсь , ничем таким не занимаюсь , не знаю...<...>

<...> то что вы проходили - оно способствовало формированию твоей позиции?

Я думаю, да. Потому что <...> я очень часто была не согласна с тем что она говорит. Ну вот допустим, ведет какую то тему урока , и она такой очень толерантный была человек и к вопросу «эстонцы-русские», она относилась очень спокойно. Она не видела всего того , что происходит, что конфликтуем постоянно, даже вот на улице, в разговорах встречается неприязнь друг к другу ,она этого не замечала , она всегда говорила , что у нас все хорошо, что мы живем дружно , что все у нас отлично. И я постоянно с ней спорила и меня это как бы подбивало еа то что бы приходить на собрания ЦП, обсуждать это,т.е.права я или не права <...>.

(14TNK)

Kas sa arvad, et ühiskonnaõpetusel saadud teadmised võivad sulle elus kasuks minna?

М... ei. Kui ma tegeleksin mingisuguse tegevusega, mida mille kohta me õppisime ühiskonnaõpetuse tundides... Вот kui mina olin paralleelselt nendega Keskerakonnas, siis see aitas mind, see tähendab ma võiksin küsida õpetaja käest, küsida nõu, siis jah, Aga nüüd, kui ma ei ole kõigest sellest huvitatud, midagi sellist ei tee, ei tea.. <...>

<...> See, mida te läbisite, aitas sinu seisukoha kujunemisele?

Ma arvan, et jah. Selle pärast et <...> ma üsna tihti ei olnud nõus sellega, mis ta räägib. Noh, vot, oletame, et ta käsitleb mingit teemat tunnis, aga ta oli väga tolerantne inimene, ning küsimusse “eestlased-venelased” ta suhtus väga rahulikult. Ta ei näinud kõike seda, mis toimub, et oleme pidevalt konfliktis, isegi tänavatel, et juttudes on sallimatus üksteise vastu. Ta ei märganud seda, ta on alati öelnud, et meil on kõik hästi, et me elame rahu, et meil on kõik suurepärane. Ning mina pidevalt temaga vaidlesin ning see justkui tõukas mind minema Keskerakonna koosolekutele ja arutleda, kas mul on õigus või mitte. (14TNK)

Sellest tsitaadist tuleb välja, et vastajas äratasid reaktsiooni mitte just ühiskonnaõpetuse tundides andud teadmised, kuid just nimelt õpetaja enda hoiakud ning võimalus õpetajaga diskussiooni astuda.

Kui tema kodanikuaktiivne tegevus lõppes, siis kadus ka huvi ühiskonnaõpetuse tundide vastu. Antud juhtumi põhjal ei saa üheselt järeldada, milline tegevus millist mõjutab, kuid on näha vastastikust seost.

Ja vastupidi, kui inimene plaanib minna tehasesse tööle ehk kuna tulevane tegevus ei ole ühiskondliku ega poliitilise aktiivsusega seotud, siis peetakse ka ühiskonnaõpetust ebavajalikuks:

Ну я не думаю, что когда я буду поступать на работу, меня будут спрашивать, сколько депутатов сидит в госдуме. Врядли мне зададут такой вопрос. Поэтому такая информация мне не нужна. (5PNK)

Ei mõtle, et kui ma lähen tööle, siis minult hakatakse küsima, kui palju saadikuid istub riigiduumas. Vaevalt, et mulle esitatakse selline küsimus. Selle tõttu taoline info ei ole mulle vajalik. (5PNK)

Lisaks sellele mainisid kaks inimest, et ühiskonnaõpetuse tunnid annavad teadmisi „seadustest ja inimõigustest“. Mõlemad vastajad on arvamusel, et need teadmised võivad aidata oma õigusi kaitsta, kui tekib olukord, kus see osutub vajalikuks.

„Ну, например, права человека. Если меня полиция поймает, я им права человека скажу. Вы не имеете права меня ловить и все такое.“ (8PTG)

„Знание законов. У меня была такая ситуация, то что с учителем поспорил, ну, конфликт у нас произошел<...>, и тогда знание закона, внутреннего распорядка, меня спасло. Как бы я доказал то, что я был прав, и учитель извинился передо мной. Ну... когда знаешь законы, чувствуешь себя уверенно.“ (4PNG)

Noh, näiteks inimõigused. Kui politsei püüab mind kinni, räägin neile inimõigustest. Teil ei ole õigust mind kinni püüdma ja kõik see.“ (8PTG)

Seaduste teadmine. Mul oli selline olukord, et ma õpetajaga vaidlesin, noh, konflikt meil toimus <...> ja siis seaduse, sisekorra teadmine, päästis mind. Nagu ma tõestasin, et mul on õigus, nii õpetaja vabandas minu ees. Noh... kui tead seadusi, tunned ennast kindlalt. (4PNK)

Seejuures vestlusest õpilasega 4PNK selgus, et ühiskonnaõpetuse tunnis saadud teadmised on pigem instrumendiks, mida saab kasutada oma õiguste kaitsmisel. Kuid hoiak iseenesest, see, et oma õiguste eest peaks seisma, ei tulnud ühiskonnaõpetuse tundidest. Antud juhul tuleneb hoiak teise inimese positiivsest näitest, mida nähti internetis levivas videos. (Vt ka pt 3.2.5. ”Meedia roll” ja pt 3.3.1 ”Hoiakud”)

Vastaja 4PNK arvates saab inimese informeeritus kõikidest nendest valdkondadest – ühiskonna funktsioneerimine, seadused, inimõigused – olla lisateguriks, mis täiendab kodanikuaktiivsust. Nagu näha ülalpool toodud vastustest, tõid küsitletud näiteid selle kohta, kuidas on neid teadmisi võimalik kasutada. Samas need vastajad, kellel olid kindlad hoiakud kodanikuaktiivsuse või ühiskondlike probleemide suhtes, tunnistasid seda, et need hoiakud ei tulene ühiskonnaõpetuse tundidest. Näiteks vastaja 10TNK ütles, et tema hoiakut seoses looduskaitsega ei mõjutanud kuidagi ühiskonnaõpetuse tunnid. Sama ütles ka 3TNG oma printsiipide kohta:

3TNG:

« Пока что мне вот кажется, что нет, свобода слова, и надо там бороться, и суд все решит. Но... на самом деле, может быть это и не так.

<...>откуда такие вот именно убеждения?

... Не знаю. Но я не думаю, что это школа мне дала, нет.»

Praegu mulle tundub, et ei, sõnavabadus, on vaja võidelda ning kohus otsustab kõike. Kuid... tegelikult, võib olla kõik ei ole nii.

<...> Miks sul on just sellised veendumused?

... Ei tea. Kuid ei arva, et kool need mulle andis, ei.

Kokkuvõte

Antud valimis esindatud noorte vastustest võib järeldada, et enamasti ei soodusta ühiskonnaõpetuse tunnid hoiakute tekkimist (nt niisugused arvamused nagu „loodust on vaja hoida“ või „õigusi on vaja kaitsta“ kujunevad millegi muu põhjal). Samuti ei ole vahet, kas tegemist on aktiivsete või passiivsete õpilastega – seega enamiku vastajate puhul on näha sarnaseid arengusuundi – ühiskonnaõpetuse tundides ollakse passiivsed (põhjuseks võib olla õpetamise stiil, ebahuvitav aine, keerulisus, eesti keeles õpetamine, aine mittevajalikkus ja sidusus poliitikaga), kuid tunnistatakse tundide potentsiaalset kasu. Lisaks saab järeldada, et isegi kui õpilane näeb aine potentsiaalset kasu, ei tähenda see veel, et ta selles aines aktiivselt osaleb. Kodanikuaktiivsus aga ei sõltu aktiivsusest ühiskonnaõpetuse tunnis.

3.2.5. Meedia roll

Et selgitada meedia mõju vene noorte kodanikuaktiivsusele, esitati neile küsimusi selle kohta, kas nad jälgivad uudiseid kohalikus ja üleriigilises meedias. Samuti paluti neil seletada, millistel põhjustel nad jälgivad uudiseid või millistel põhjustel ei jälg. Lisaks sellele paluti vastajatel nimetada, milliseid infokanaleid nad kasutavad, et saada teada, millised on võimalused osaleda kodanikuaktiivsusega seotud tegevustes. Mõnede vastajate puhul selgus meedia osatähtsus siis, kui neil paluti kirjeldada, kuidas nende endi arvates üks või teine hoiak oli kujunenud.

Tehtud intervjuude põhjal on võimalik tuvastada mitu võimalust, kuidas meedia võib olla seotud noorte kodanikuaktiivsusega. Esiteks on uus meedia tähtsaks infoallikaks, mille kaudu saadakse teavet aktiivsuse võimaluste kohta. Teiseks on just Narva noortele omane kohaliku meedia jälgimine, et saada teada, millised üritused linnas toimuvad. Lisaks sellele saab üksikute näidete põhjal kinnitada, et meedia tarbimine võib olla seotud hoiakute kujunemisega ja sellega, et ka mitteinformeeritus võib olla seotud teatud hoiakutega. Samas ei ole selge, kas on seos üleriigilise meedia jälgimise ning kodanikuaktiivsuse vahel – nii aktiivsetele kui ka passiivsetele noortele on enamasti omane osaline meedia jälgimine, nagu tuleneb tabelist 3.3.

Küsitletud noorte vastused meediatarbimist puuduvatele küsimustele on koondatud tabelisse. 3.3. (Tabel lisas 5)

Peamiseks infoallikaks, kust saadakse informatsiooni erinevate osalusvõimaluste kohta, nii Narva kui ka Tallinna noorte seas just sotsialvõrgustikud. Palju nimetati ka V Kontakte (vk.com) – see on populaarne vene sotsialvõrgustik, mida kasutavad ka paljud Eesti venekeelsed noored. Sotsiaalsetes võrgustikes luuakse erinevaid „gruppe“ kas organisatsioonisisese info jagamiseks (nt kutsekooli grupp, projektis osaleva võistkonna grupp, õpilasmavalitsuse grupp), või ürituste „kutsete“ jagamiseks. Sotsialvõrgustikke kasutatakse nii info saamiseks kui ka info edastamiseks ja arutlusteks. Näide:

<...> можно ли сказать, что есть какие-то каналы в интернете, через которые ты получаешь информацию о текущих проектах, мероприятиях<...>?
Школьный сайт, например. <...>...социальные сети. <...> Помнишь, я говорил, что создал свою команду?
<...> И я создал свою группу. И в этой группе мы теперь обсуждаем... Я главный в этой группе и мы обсуждаем все задания, что мы будем делать и все такое. (8PNG)

Kas võib öelda, et on olemas mingisugused kanalid internetis, mille kaudu sa saad infot jooksvatest projektides, üritustest<...>?
Kooli koduleheküljel, näiteks, <...> ....sotsialvõrgustikud. <...> Mäletad, ma rääkisin, et lõin oma võistkonna? <...>
Ja ma lõin oma grupi {grupp suhtlusvõrgustikus}. Ja selles grupis me nüüd arutleme.... Ma olen selles grupis juht, ning me arutleme kõiki ülesandeid, mida me hakame tegema ja kõik see. (8PNG)

R. K. Polati (2005) arvamusel võib eristada kolme interneti funktsiooni. Nendeks on: 1) internet kui informatsiooniallikas, 2) internet kui kommunikatsioonivahend, 3) internet kui virtuaalne avalik sfäär. Tehtud intervjuude põhjal võib järeldada interneti mõju noorte

kodanikuaktiivsusele seondub pigem tema esimese ja teise funktsiooniga, tegemist on eeskätt kvantitatiivse mõjuga, suureneb infohulk ja kommunikatsioonimaht.

Tabeli 3.3. teise veergu põhjal, kui võrrelda Tallinna ja Narva vastajaid, tuleb välja asjaolu, et aktiivsed Narva noored jälgivad intensiivselt oma linna uudiseid, kuid vähemal määral tunnevad huvi üleriigiliste uudiste vastu. Narva uudiseid jälgitakse eelkõige selleks, et olla teadlik sündmustest, mis linnas aset leiavad, ja saada teada, kus saab osaleda. See võib viidata asjaolule, et aktiivsed Narva noored on tugevalt seotud neid ümbritseva keskkonnaga ja seos ühiskonnaga üleriigilises mõttes on nõrgem. Sama asjaolu on nähtav ka nende hoiakute analüüsimisel (pt 3.3.1 "Hoiakud").

Kahjuks ei ole võimalik üheselt hinnata, kas see väide kehtib passiivsemate Narva noorte kohta. Kuna passiivseid Narva noori oli valimis vaid kolm ja kõik nad vastasid küsimusele kohaliku meedia jälgimisest erinevalt, ei saa teha üldiseid järeldusi selle kohta, kuidas nad jälgivad kohalikku meediat.

Kolmandaks saab kolme intervjuu põhjal (4PNK, 14TNK ja 9PTG) väita, et meedia aitab hoiakuid kujundada. On tähelepanuväärne, et analüüsis sai tuvastada vaid kodanikuajakirjanduse mõju. Nimelt mainiti kahel korral (4PNK ja 14TNK) internetis vaadeldud videoid, üks vastaja (9PTG) räägib internetikommentaaridest.

4PNK ütleb selgelt, et vaadeldud video sellest, kuidas Venemaal inimene kaitses politseiniku ees oma õigusi, julgustas teda kaitsma oma õigusi koolis õpetaja ees. 14TNK, kellele meeldib vaadata meelelahutuslikke videoid internetis, nägi teiste klippide hulgas ka videoid protestidest Venemaal ja Prantsusmaal. Vastajal tekkis võrdlusemoment Eestiga ja kuna Eestis nii mastaapseid protestiaktisioone ei toimu, siis andis see talle aluse mõelda, et Eesti elanikud on passiivsemad meeleavaldajad:

<...>Могла бы ты назвать причину, по которой тебя заинтересовали такие ролики?

М... ну просто сравнить, как реагируют у нас в стране на какие-то там, не знаю, законодательства и как реагируют в других странах.

<...>

И как бы ты сравнила это ?

Ну у нас ничего не делают. У нас- ну, плохой закон, все сидят ровно. Допустим, во Франции - там они сразу машины жгут, буянят. В России тоже собираются толпами, протестуют. А у нас ничего не делают.»

(14TNK)

<...> Kas sa võiksid nimetada põhjuse, miks sa tundsid huvi nende videote vastu?

М.. No lihtsalt võrrelda, kuidas reageeritakse meie riigis mingitele, ma ei tea, seadusandlustele, ning kuidas reageeritakse teistest riikides.

<...> Ja kuidas sa võrdleksid seda?

Noh, meil ei tehta midagi. Meil – noh, on halb seadus, kõik istuvad vaikselt. Oletame, Prantsusmaal – seal nad kohe põletavad autosid, mässavad. Venemaal ka kogunevad rahvamurrud, protesteerivad. Aga meil ei tehta midagi.

(14TNG)

Kuna vastajal 14TNK on juba oma kogemuse põhjal kujunenud hoiak, et Eesti ühiskonnas ei ole võimalik midagi muuta, siis annavad vaadeldud videod talle põhjust arvata, et võib olla on

Eesti ühiskonnas samuti agressiivsemad aktsioonid vajalikud (kuigi ka nende efektiivsuses ta kahtleb):

<...>Просто создавать иллюзию того, что нас много, но это ничего не даст. Даже если вся страна выйдет на улицу. Надо как французы - все крушить, поджигать. У них правительство как-то ближе к народу. Менталитет, что ли другой? Мы же жгли машины в Бронзовую ночь? Ничего не помогло. (14TNK)

Lihtsalt luua illusiooni sellest, et meid on palju – see ei anna midagi. Isegi kui kogu riik tuleb tänavale. On vaja nagu prantslased – kõike hävitada, süüdata. Nendel on valitsus kuidagi lähedasem rahvale. Mentaliteet võib olla teistsugune? Meie {rääkijas pidas silmas „meie“ kui rahvas} ju süütasime autosid pronksiööl. Ei aidanud midagi. (14TNK)

Vastaja 9PTG rääkis, et tahaks astuda erakonda, kuna riigis on palju lahendamata probleeme. Niisuguse probleemi näiteks ta tõi ülemineku tasuta ühistranspordile Tallinnas, mis tema arvates tegi paljude inimeste elu keerulisemaks. Selgus, et sellist arvamust luges ta uudisteportaali kommentaaridest ja võttis selle omaks.

Huvitava märkusena võib välja tuua veel selle, et need kaks inimest (7TTK, 14TNK) kes tõid välja eesti-vene suhete probleemi, tajuvad probleemide olemasolu mitte meedia, vaid oma tuttavate kogemuse põhjal.

Ka informeerimatus võib olla hoiakute allikaks – vähemalt niimoodi saab järeldada ühe intervjuu (jälle 14TNK) põhjal, kus inimene rääkis Eesti kodanikuühiskonna nõrkusest ning suutmatusest midagi muuta, kuid tõdes samamoodi, et ei ole teadlik Eestis viimasel ajal toimunud kodanikuaktsioonidest – nt Rahvakogu protsessist ega teistest sündmustest, mis olid seotud kodanikuühiskonna aktiveerimisega. Samuti tõdes see vastaja, et ei pööra taolistele uudistele tähelepanu:

Ты можешь назвать какие то общественно-политические события, которые происходили в Эстонии в последний год, связанные именно с активизацией общественной жизни или гражданского общества?

...

Ну, может, какие-то демонстрации, акции?

Ну я что-то слышала, в Таллинне была какая-то демонстрация, только не помню, какая. На тему то ли зарплат, то ли дотаций, или что-то такое. Возле Рийгикогу они там собирались, кучка с плакатами, что-то такое, а так - не помню. Потому что мелькает где-то там, там интернетет реклама вылезит, а так что бы прям заходить, читать или смотреть... (14TNK)

Kas sa võid nimetada mingeid ühiskondlikuid-poliitilisi sündmusi, mis toimusid Eestis viimasel aastal, mis oleksid seotud just avaliku elu või kodanikuühiskonna aktiveerimisega?

...

Noh, võib-olla mingid meeleavaldused, aktsioonid?

Noh, ma kuulsin midagi, Tallinnas oli mingi meeleavaldus, kuid ei mäleta, milline. Teemaks olid kas või palgad või dotatsioonid, midagi sellist. Riigikogu juures nad seal kogunesid, väike seltskond plakatidega, midagi sellist, aga niisama ei mäleta. Sest vilgub kuskil seal, internetis reklaam ilmub, aga nii et siseneda, lugeda või vaadata... (14TNK)

Kokkuvõte

Tehtud intervjuude põhjal on võimalik tuvastada mitu viisi, kuidas meedia võib olla seotud noorte kodanikuaktiivsusega.

Esiteks on uus meedia on tähtsaks infoallikaks, millest saadakse teavet võimaluste kohta aktiivselt tegutseda.

Teiseks on just aktiivsetele Narva noortele omane kohaliku meedia jälgimine eesmärgiga saada teada, millised üritused linnas toimuvad. See võib tähendada, et aktiivsed Narva noored on tugevalt seotud just neid ümbritseva keskkonnaga ja vähem seotud ühiskonnaga üleriigilises mõttes, nagu see tuleb hiljem välja peatükis „Tegur – hoiakud“.

Lisaks sellele saab üksikute näidete põhjal väita, et meedia tarbimine võib olla seotud hoiakute kujunemisega, samuti võib vähene informeeritus olla seotud teatud hoiakutega.

3.2.6. Võimaluste olemasolu aktiivsuse tegurina

Tehtud intervjuudest selgub, et tegurist „võimalused“ on erinevalt aru saadud. Esiteks võib „võimaluste“ all mõista tegevuste kättesaadavust – näiteks seda, kas noorele inimesele on kättesaadavad organisatsioonid, mille tegevusest ta võib osa võtta? Või kas koolis on tavaks, et lastel ja noortel on võimalus osaleda klassivälistes tegevuses, oma initsiatiivi teostada? Teise arusaama kohaselt mõeldakse võimaluste all midagi, mis peab inimesel endal olema ja mis võimaldaks tema nõ „ligipääsu“ tegevustele. Näiteks on võimaluseks see, kas inimesel on piisavalt palju aega või raha, kas ta sobib mingiks tegevuseks vanuse järgi.

Enne intervjuu tegemist peeti võimaluse all silmas esimest arusaama ning see võeti sisse intervjuu kavasse. Vastajatele esitati küsimus selle kohta, kui palju on tema linnas võimalusi olla aktiivseks ja millised on võimalused aktiivseks tegutsemiseks tema koolis.

Kui kirjeldada aga teisest võimaluste arusaamast seoses raha, aja ja vanusega, siis selline arusaam tuli vastustesse siis, kui esitati lisaküsimusi selle kohta, mis takistab ühes või teises tegevuses osalemist.

Üldiselt saab öelda, et peaaegu kõigi vastajate arvates on neil võimalus olla aktiivne, kuid kõik ei soovi neid võimalusi kasutada. Mõnedel inimestel aga ei ole ajalist või rahalist ressursi, samuti tunnistavad nad, et ei ole piisavalt vanad soovitud tegevuses osalemiseks.

Antud valimi põhjal võib öelda, et enamike küsitletud noorte arvates (koolis ja linnas) on neil palju võimalusi, et olla aktiivsed. Siin ei ole vahet aktiivsete ja passiivsete noorte ja Tallinna ega Narva noorte vahel – mõlema rühma arvates on neil võimalused olemas. Järelikult mõjutavad antud valimis olevate noorte aktiivsust teisedki tegurid, mitte ainult võimaluste kättesaadavus. Üks vastaja passiivsemast rühmast väitis isegi seda, et võimalusi aktiivseks tegevuseks on igal pool, peamine on huvi tegevuse vastu:

По твоему мнению, много ли в Нарве возможностей, чтобы проводить активно свободное время ?

да везде можно чем то заняться. Не только в Нарве, можно и в деревне найти деятельность, если это кому нибудь надо. Если человек прямо рвется к чему-то там. В какой-нибудь деревушке, или на хуторе можно, ну я не знаю, собрать отряд какой-нибудь типа этих... Как они называются...? которые помогали там бабушкам, дедушкам, как их там...?

Тимуровцы ?

Да. Если кому-то это интересно, то они нашли чем заняться, а кому не интересно, даже в городе, в мегаполисе все равно будут сидеть. (14TNK)

Kas sinu arvates on Narvas palju võimalusi et aktiivselt veeta vaba aega?

Kõikjal saab mingit tegevust leida. Mitte ainult Narvas, ka maal võib tegevust leida, kui see kellelegi vaja on. Kui inimest miski tõmbab. Mingisuguses külakeses või talus, ma ei tea, kutsuda kokku mingisugune malev... Nagu need? Kuidas neid kutsutakse...? Need, kes aitasid vanaemasid, vanaisasid, kuidas neid...?

Timurlased?

Jah. Kui kellelegi see huvitav on, siis nad leiavad mida teha, aga need, kellel huvi ei ole, nad isegi linnas, suures linnas istuvad niisama. (14TNK)

Samas oli kolm inimest (7TTK, 8PTG, 2PNG), kes ütlesid, et neil ei ole palju võimalusi selleks, et olla aktiivsed. Huvitava kombel olid kaks nendest (7TTK, PTG) ise äärmiselt aktiivsed mitmetes tegevustes – nii koolis kui ka väljaspool kooli, ehk nende puhul võimaluste puudumine ei olnud aktiivsusele kindlasti takistuseks. Seda, et selline vastus tuli just aktiivsetelt noortelt, on raske tõlgendada, aga võib oletada, et kõikidel on erinev arusaam võimaluste paljususest ning aktiivsemad ja edumeelsemad noored suhtuvad olemasolevatesse võimaluste suurema kriitilisusega.

Veel üks inimene, 2PNG, kes arvas, et tal on vähe võimalusi, kuulus passiivsesse rühma. Ühest küljest ta väitis, et ei näe Eestis palju võimalusi eneseteostuseks, kuid hiljem lisas, et ei ole huvitatud sellest, et neid võimalusi leida, eriti seoses kodanikuaktiivsusega.

Какие в твоей школе существуют возможности для внеклассной деятельности?

Да особо... никаких. Ну, есть, конечно, возможности, но, опять же, их не много.<...> ну, если только какие-то организаторские там мероприятия.

<...>

А в школьной жизни внеклассной ты принимаешь какое-то участие?

<...>Я хожу в школу только учиться и все остальное время я как-то не связан со школой.

То есть у тебя нету интереса или нету информации?

Нету информации, интереса, да и вообще, у меня и так дел хватает.

То есть, скорее тебя интересуют те вещи, которыми ты занимаешься...

...да, помимо школы. (2PNG)

<...>

Да тот же баскетбол опять же. Не так все развито. Может, ближе к столице, там более все продвинуто и развито, нежели в Нарве. Вообще дыра.

<...>**Может быть в том проблема, что просто информация не доходит?**

смеется) да, может быть и просто не доходит... Я толком-то не заинтересован в окружающих проблемах, связанных вот с общественными всякими... не знаю...

Millised võimalused on olemas sinu koolis klassivälisteks tegevusteks?

Võimalusi eriti ei ole. On olemas, muidugi, kuid jälle, neid pole palju. <...> noh, võib olla mingid organisatoorsed sündmused.

<...>

Aga kas sa võtad osa koolielust või klassivälistest tegevustest?

<...> ma käin koolis ainult õppimas ning ülejäänud ajal ei ole kooliga seotud.

Nii et sul ei ole huvi selle vastu, või ei ole infot?

Ei ole infot, ei ole huvi ja üldse – mul piisab tegemisi.

Nii et sind pigem huvitavad need asjad, millega sa tegeled...

Jah, kooliväliselt (2PNG)

<...> Seesama korvpall jälle. Kõik ei ole nii arenenud. Võib-olla pealinnale lähemal kõik on rohkem arenenud, kui Narvas. Lihtsalt auk.

Võib-olla probleem on selles, et infot ei tule?

Võib-olla, jah, lihtsalt ei tule. Aga ma ei ole eriti huvitatud ümbritsevatest probleemidest, mis on seotud kogu selle... ühiskondlikuga... (2PNG)

Seoses selle vastajaga võib oletada, et inimene, kes ei ole kodanikuaktiivsusest juba eelnevalt huvitatud, ei pruugi ka tähelepanu pöörata nendele võimalustele, mis tema ümber olemas on. Kui inimesel on kodanikuaktiivsuse suhtes negatiivne hoiak, võib ta välistada kõike seda infot, mis tuleb seoses kodanikuaktiivsuse võimalustega. Sarnane suhtumine on veel vastajal 12PTK,

kes on veendunud, et tema soovib ühiskondlikust aktiivsusest distantseeruda ja seetõttu ei pööra ka tähelepanu võimalustele tema ümber.

Ну особо так я не участвовал, мне как бы... Думаю так, что другие люди как бы лучше сделают. Я пытаюсь держаться так в стороне, но подсказываю, как можно это все сделать.

А какие вообще есть в твоей школе возможности для внеклассной работы?

Да я не знаю, на самом деле. (12PTK)

Noh, ma eriti ei osale. Arvan nii, et teised inimesed teevad paremini. Ma püüan sellest hoiduda, kuid ütlen teistele ette, kuidas saaks paremini teha.

Millised on üldse sinu koolis võimalused klassivälisteks tegevusteks?

Noh, ma ei tea tegelikult. (12PTK)

Teine arusaam võimalustest – ajalised ja rahalised võimalused – tulid välja vastustest, kui küsiti, mis takistab kodanikuaktiivsust või olemast aktiivne mõnel teisel moel. Ajalised ja rahalised võimalused tulid välja nelja vastaja puhul. Üks vastaja, 1TNG, arvas, et kui ta otsustab, mida ta peaks ette võtma, siis on määravaks see, kas tal on selleks tegevuseks aega, kuna palju aega kulub veel koolile ja spordile. Selle vastaja põhjal saab järeldada, et inimene valib erinevate tegevuste vahel ja kodanikuaktiivsus on selles valikus tema jaoks vähem tähtis.

Vanuselisi ja rahalisi piiranguid mainisid need kaks vastajat (3TNG, 8PTG), kes tahaksid osaleda rahvusvahelistes vabatahtlikes programmides, kus osalejatele on kehtestatud vanusepiirangud ja nad peavad osaliselt katma sõidukuluseid. Aja puudumist mainis veel „passiivsemast“ rühmast vastaja 11TTK, kes on sunnitud perekonna halva majandusliku seisu tõttu nii töötama kui ka õppima. Kuigi tal on soov olla ühiskondlikult aktiivne, ei saa ta seda teha oma majandusliku olukorra tõttu.

Kokkuvõte

Üldiselt saab küsitletud noorte vastuste põhjal väita, et peaaegu kõigi nende arvates on neil võimalused olla aktiivsed, kuid kõik ei ole otsustanud neid võimalusi kasutada. Järelikult mõjutavad antud valimis olevate noorte aktiivsust teisedki tegurid, mitte ainult võimaluste kättesaamatus.

Mõnede intervjuude puhul saab oletada, et kui inimene ei ole kodanikuaktiivsusest eelnevalt huvitatud, ei pruugi ta tähelepanu pöörata ka nendele võimalustele, mis tal on olemas.

Mõnede vastajate puhul takistavad aktiivsust sellised tegurid nagu rahanappus, vanus või aja puudumine.

3.3. Noorte aktiivsust mõjutavad sisemised (isiksuslikud) tegurid

3.3.1. Hoiakud

Tehtud intervjuude põhjal saab järeldada, et kodanikuaktiivsusega seotud hoiakud võivad olla erinevad. Esiteks tähendab see inimese ettekujutus selle kohta, kas tal on üldse võimalik kuidagi ühiskonnas toimuvat muuta, kas ta kuulub nende hulka, kes saavad ühiskonda mõjutada. Teist tüüpi hoiakud on veendumused seoses aktiivsusega, see tähendab, et inimene usub aktiivsuse vajalikkusse, soovib võtta initsiatiivi, aidata teisi, osaleda valimistes jne. Kolmandaks võivad inimesel olla konkreetsed arvamused selle kohta, mida peaks ühiskonnas muutma ehk reaalne põhjus, miks osaleda. Sellised hoiakud võivad motiveerida inimest konkreetsetele tegevustele ning vastupidi, nende hoiakute ja veendumuste puudumine võib anda inimesele tunde, et ta ei ole tegutsemiseks piisavalt motiveeritud.

Antud alapeatükis kirjeldatakse erinevaid hoiakuid, mida saadi teada tehtud intervjuudest, ja nende seost reaalse aktiivsusega. Vastavalt ülalpool kirjeldatud hoiakute tüüpidele esitatakse antud peatüki tulemusi kolmes osas: „võimalus muuta ühiskonnas toimuvat“, „veendumused seoses kodanikuaktiivsusega“, „hoiakud seoses konkreetsete probleemidega“. Samuti kirjeldatakse ka tegureid, mis viisid nende hoiakute kujunemiseni, kui seda on intervjuude põhjal võimalik teha.

Üldiselt saab öelda, et tehtud intervjuude põhjal on näha erinevusi selles, kuidas aktiivsed ja passiivsed noored suhtuvad sellesse, kas nende võimuses on muuta ühiskonnas toimuvat. Samuti on Tallinna ja Narva noorte vahel erinevus suhtumises sellesse, kas nad saavad ühiskonnas toimuvat muuta.

Keeruline on hinnata seda, kas veendumusi kodanikuaktiivsuse suhtes saab kuidagi rühmitada lähtudes noorte jagamisest aktiivseteks ja passiivseteks või nende elupaigast. Üldiselt väljendasid aktiivsed noored rohkem veendumusi, mis puudutasid kodanikuaktiivsust. Kuna nad on rohkem seotud kodanikuaktiivsusega, said nad järelikult rohkem rääkida oma kogemustest ja nende jutustuste põhjal tulid paremini välja nende veendumused.

Kõiki puudutavaid ühiskondlikke probleeme tajuvad nii aktiivsed kui ka passiivsed noored nii Tallinnast kui ka Narvast; on võimalik tuvastada vähemalt kolm erinevat käitumismustrit, kuidas konkreetsed hoiakud on seotud kodanikuaktiivsusega.

Võimalus muuta ühiskonnas toimuvat

Kuna vaatluse all on just venekeelsed noored ja arvatakse, et osa venekeelset elanikkonda iseloomustab teatud sotsiaalne ja poliitiline tõrjutus (Lauristin 2012), siis ennekõike on vaja selgitada, millist mõju see tõrjutus on avaldanud (ja kas üldse avaldub) venekeelsete noorte hoiakutele ning nende tegelikule aktiivsusele. Teisisõnu – kas vene noored usuvad sellesse, et

nende tegevused tähendavad midagi ühiskonna jaoks või hoopis arvavad, et nende panus ei ole ühiskonnas vajalik. Et selgitada niisuguseid hoiakuid, oli esitatud kolm erinevat küsimust. Nendest kaks ((1) ja (2), toodud allpool) olid esitatud kirjalikus ankeedis. Veel üks küsimus (allpool küsimus nr (3)) esitati suulise intervjuu käigus. Peale selle väljendasid noored oma hoiakuid ka siis, kui nad vastasid teistele küsimustele.

1. Põhiseaduses on öeldud, et Eesti riigis kuulub võim rahvale. Kas teie peate ennast põhiseaduse mõttes eesti rahva hulka kuuluvaks?
2. Kas teie olete antud väitega nõus?
A – *mina ja teised minusugused ei saa mõjutada asjade käiku riigis*
B – *Asjade käik riigis sõltub rahva valikutest, st ka minust ja minusugustest*
3. Kuidas sa arvad, kas sa võid mõjutada ühiskonnas toimuvat?

Tabel 3.4. Noorte vastused küsimustele (1), (2) ja (3). Rist (X) tähendab jaatavat vastust või väitega nõustumist. (juhul, kui vastus on eitav või „raske öelda“ jäetakse lahter tühjaks.

	1. Peab ennast põhiseaduse mõttes eesti rahva hulka kuuluvaks	2. Nõustub väitega B	3. Arvab, et saab mõjutada ühiskonnas toimuvat ühel või teisel viisil
„Aktiivsete“ noorte vastused			
6TNK			X Saab mõjutada ühiskonda läbi oma arvamuse väljendamise (nt õpilasmavalitsuse koosolekul)
4PNK	X		X Saab mõjutada ühiskonda läbi oma sõprade mõjutamise (nt kutsuda kuskil osalema) «Kes, kui mitte mina?»
3TNG	X Arvamus valimiste kohta: „Mul on õigus mõjutada, aga see õigus võib osutada liiga väikseks <...> Siiski, mingil põhjusel valimisi ikka korraldatakse“		X Veel ei tea, kas saab globaalsel tasandil mõjutada ühiskonda, ei ole selleks võimalust. Kuid saab mõjutada nt koolis
1TNG			X Jah, aga koos teiste inimestega, ja kui oleks piisavalt palju vaba aega, et nendega ühineda
10TNK		X	Ei tea
8PTG	x	X	X Jah, võib saada nt poliitikuks
7TTK	x	X	X Üksinda ei saa, aga saaks koos teistega, kui koguneb piisavalt palju inimesi
9PTG	x	X	X Jah, võib kutsuda inimesi kokku sots. võrgustiku abil ning korraldada

			meeleavalduse
„Passiivsemate“ noorte vastused			
2PNG:			Ei ole teada, kas ta peab muutumist võimalikuks. Ei tahaks mõjutada seda, mis toimub ühiskonnas.
5PNG:			X Võib-olla saaks, aga ei taha
14TNK:			Ei saa mõjutada ühiskonnas toimuvat, kuna oli negatiivne kogemus.
12PTK:			X Igaüks saab mõjutada ühiskonnas toimuvat, kui teda märgatakse. Ise tahaks, et mingid asjad oleksid teisiti, kuid oma iseloomu tõttu ei sooviks olla muutuste algatajaks
11TTK		X	X On võimalik muuta ühiskonnas toimuvat, kui on olemas mõttekaaslased
13TTG:			Arvab, et saa mõjutada ühiskonnas toimuvat, kuna tal oli negatiivne kogemus, mille puhul mõjutamine ei õnnestunud

Nagu saab järeldada käesoleva tabeli põhjal, vastasid enamik küsitletud „aktiivsest“ rühmast küsimusele (3) jaatavalt – nad arvavad, et saavad mõjutada ühiskonnas toimuvat. Kuid need positiivsed vastused olid antud koos mõnede täpsustustega, näiteks 3TNG ütles, et saab mõjutada ühiskonnas toimuvat vaid koos teiste inimestega ja kui leidub aega; 8PTG ütles, et saaks mõjutada ühiskonda, kui tal oleks selleks põhjus. Kuid üldiselt näitasid vastused küsimusele (3), et noored „aktiivsest“ rühmast arvavad, et neil on võimalus mõjutada ühiskonda – ükski nendest (v.a üks inimene, kes ei osanud vastata) ei vastanud, et peab ühiskonna mõjutamist võimatuks. Seega võib järeldada, et need noored ei taju, nagu oleksid mingil viisil tõrjutud.

„Passiivsemate“ noorte vastustest tuleb aga välja, et kõikide passiivsete noorte puhul ei saa määratleda, kas nad usuvad sellesse, et võivad ühiskonnas toimuvat mõjutada. Nimelt üks „passiivne“ noor (2PNG) ei saanud küsimusele vastata ning kahel (14TNK, 13TTG) on passiivsus tõepoolest seotud negatiivse hoiakuga sellesse, kas neil on võimalik midagi muuta. Hoiaku tekkimist soodustas negatiivne kogemus, kus püüti midagi muuta, kuid see ei õnnestunud:

Да, был {интерес к общественной тематике}. И подавился он тем , что никакой отдачи не было. Сейчас вообще не интересно.<...> Потому что я не вижу никакой отдачи ни в чем. Т.е . чем бы народ не занимался , никак это.....<...> (14TNK)

Jah, oli {huvi [ühiskondliku temaatika vastu]}. Kuid see oli maha surutud sellega, ei saanud midagi vastu. Praegu [üldse ei ole huvitav. <...> Sest ma ei näe mingisugust vastutaset. (14TNK)

Как ты считаешь можешь ли ты повлиять на то , что происходит в обществе?

Нет.

Почему?

Ну потому что, скажем, был такой опыт у меня. Ну, например, у нас в классе я - единственный человек, которому нравится читать книги. <...> И я как-то пыталась эту любовь внедрить. Любовь к книгам, к чтению. И постоянно разговаривала с людьми , говорила: «вот интересная книга , почему бы тебе ее не почитать». Ничего у меня не получилось на самом деле. Только... подругу свою кое-как склонила на сторону чтения , но она как-то взялась, почитала и бросила. Поэтому... (13TTG)

Kuidas sa arvad, kas sa võid mõjutada ühiskonnas toimuvat?

Ei.

Miks?

Noh, sest, ütleme, oli selline kogemus. Noh, näiteks, meie klassis ma olen ainus inimene, kes armastab lugeda raamatuid. <...> Ning mina kuidagi püüdsin seda armastust juurutada. Armastust raamatute, lugemuse vastu. Ja pidevalt vestlesin inimestega, ütlesin: „Vot, see on huvitav raamat, miks sa ei loe seda?“. Mitte midagi mul ei tulnud tegelikult välja. Ainult... oma sõbranna kuidagi moodi meelitasin lugema, ta võttis lugemise ette, luges, kuid jättis pooleli. Selle tõttu... (13TTG)

Teisest küljest näitab tabel, et kõik passiivsed noored ei ole ühiskonnas pettunud või ei usu sellese, et nendel on võimalus midagi muuta. Ilmselt takistavad nende aktiivsust teised tegurid, kuid mitte see veendumus, et tegutseda pole vaja.

Kui aga lähtuda tabelist ning võrrelda vastuseid küsimustele (1) ja (2), on näha, et enamik küsitletud „passiivsemaid“ noori ei pea ennast põhiseaduse mõttes rahva hulka kuuluvateks ning ei nõustu sellega, et asjade käik riigis sõltub nendest. Siin tuleb esiteks pöörata tähelepanu sellele, et „aktiivses“ rühmas on eitavad vastused nendele küsimustele antud vaid Narva noorte seas. Tallinnast pärit aktiivsete õpilaste vastustest ilmneb aga, et nad ei taju tõrjutust, see ilmneb kõigi kolme küsimuse puhul. Aktiivsete Narva noorte vastustest tuleb aga välja, et nende kuuluvustunne on pigem seotud nende elukeskkonnaga. Kui aga räägitakse „riigist“ ehk laiemast tasandist, siis küsitletud Narva õpilased ei tunne, et saavad midagi muuta, kuigi oma lokaalsel tasandil on nad üsna aktiivsed. Lisaks sellele ilmneb Narva noorte „lokaalne“ orienteeritus ja „globaalne“ suundumus Tallinna noorte seas näidete põhjal, mida erinevate linnade noored toovad. Tabelist ...on selgelt näha, et Narva noored toovad ainuüksi „lokaalse“ mõju näiteid – koolis, kohaliku omavalitsuse tasandil, sõprade seas. Tallinlased toovad „mastaapsemaid“ näited – võimalik on saada poliitikuks, korraldada meeleväljundusi.

Põhiliseks järelduseks vastustest nendele kolmele küsimustele oleks esiteks hoiak: „mul on võimalus muuta ühiskonnas toimuvat“, mis on omane enamasti aktiivsetele noortele, samas ei ole kõik passiivsed noored negatiivselt meelestatud mõjutamise võimalikkuse suhtes. Ilmselt, takistavad nende aktiivsust teised tegurid, kuid mitte veendumus selles, et tegutsemisel ei ole mõtet.

Teiseks järelduseks oleks see, et mitte kõik need, kes usuvad, et neil on võimalus muuta midagi ühiskonnas, arvavad, et nendest sõltub asjade käik riigis. Hoiakud on seotud inimese elupaigaga. Lokaalne kodanikuaktiivsus ei ole aga seotud sellega, kuivõrd kaasatuna või tõrjutuna inimene end tunnetab terve Eesti ühiskonna kontekstis.

Veendumused seoses kodanikuaktiivsusega

Mitmed küsitletud väljendasid erinevaid veendumusi seoses kodanikuaktiivsusega: väljendati arvamusi selle kohta, kui aktiivne peab inimene oma elus olema ja kuidas täpsemalt see aktiivsus peaks väljenduma. Need on näiteks hoiakud selle kohta, et inimene peaks oma õiguste eest seisma, et elus peaks olema aktiivne, et peaks käima valimistel jne. Vastupidiselt aga olid mõnedel passiivsetel noortel hoiakud selle kohta, et nende hääl ei mõjuta midagi, või et parem on olla „varjus“ ning oma seisukohta pole vaja avalikult väljendada.

Neid veendumusi võib jagada mitmesse rühma.

Kõigepealt on need on kindlad põhimõtted selle kohta, kuidas ja millisel määral tahab see inimene osaleda kodanikuaktiivsusega seotud tegevustes: 6TNK: „Peaks ette võtma seda, mille kohta täpselt tead, et sa sellega hakkama saad“, 1TNG: „Parem minna ja teha ja seejärel aru saada, miks see sulle vajalik on“, 4PNK: „Kes veel, kui mitte mina?“, 6TNK: „Ma võtan enda peale vaid seda, mille kohta ma tean, et ma saan sellega hakkama“, 10TNK: „Tahan olla aktiivne!“, 12PTK: „Eelistan olla varjus“ jt. Sellised põhimõtted on otseselt seotud kodanikuaktiivsusega, kuna need on nõ reeglid, millest inimene lähtub, kui ta mõne kodanikuaktiivsusega seonduva tegevuse ette võtab. Keeruline on hinnata, kust sellised veendumused tulevad, kuid mõnede vastajate puhul on näha, et need on välja kujunenud senise aktiivse tegevuse põhjal. Näiteks vastaja 4PNK tajus, et teised inimesed, kes õpilasomavalitsus osalevad, ei ole niivõrd huvitatud selle edukast toimimisest kui tema. Selle tõttu tajub ta oma panuse tähtsust ning väljendab seda sõnadega „Kes veel, kui mitte mina?“

Teine veendumuste rühm – inimeste usk sellesse, et on vaja seista oma õiguste eest. Selliseid veendumusi väljendas vestluse käigus kaks inimest – 4PNK ja 3TNG. Ühe vastaja puhul (3TNG) on selgelt näha, et see maailmavaade on üheks põhjuseks, miks ta soovib olla aktiivne – nimelt hakkas ta väitlema siis, kui „kujunes välja selline maailmavaade“. Suure tõenäosusega saab öelda, et ka teise vastaja puhul mõjutab hoiak tema käitumist, kuna ta tõi näite olukorrast, kus ta oma veendumusi reaalselt rakendas. Mõlemad vastajad seletasid, kust nende meelest selline hoiak tuli.

3TNG, kes rääkis sellest, et „oma õiguste eest peaks seisma“ rõhutab, et see hoiak ei tule ühiskonnaõpetuse tundidest, kuid pigem, nagu ta ise määratleb, „sõprade rollist“. Näitena toob ta olukorra, kus ta ühes oma sõpradega kaitses koolis oma õigusi, sel juhul võib pidada kooli ühiskonnamudeliks, kus noored saavad katsetada erinevaid käitumisviise. Samas aga 3TNG

arvab, et mitte ainult positiivse kogemuse olemasolu vaid ka negatiivse kogemuse puudumine on kujundanud tema hoiakuid – „elu ei ole teda veel õpetanud“ nagu näiteks tema vanemaid:

Ну мне кажется, что меня пока что, может быть, жизнь не научила <...> Потому что на самом деле... мои родители правы... может быть. А может быть, и нет. Пока что я не знаю. Пока что мне вот кажется, что нет, свобода слова, и надо там бороться, и суд все решит. Но... на самом деле, может быть это и не так.

<...> **отуда такие вот именно убеждения?**

... Не знаю. Но я не думаю, что это школа мне дала, нет.

Может быть, дебаты?

Ну дебаты к этому уже подключились, когда у меня в принципе появились такие мировоззрения, к тому же еще и дебаты, тогда да.

Но все-таки... откуда они могли появиться, если это и не школа, и не дебаты, и не семья.

.... Я не знаю... ну, может быть как-то друзья повлияли...

А с друзьями у тебя есть какие-то обсуждения на какие-то такие темы общества?

Иногда бывает иногда с друзьями, допустим, что-нибудь произошло, допустим, в школе, и хочется, и вроде бы, смириться, и ничего не делать с этим, но нет, хочется чего-то добиться и отстоять свои права (3TNG)

Mulle tundub, et võib-olla elu ei ole mind veel õpetanud. <...> Sest tegelikult on minu vanematel õigus... võib olla. Võib olla aga mitte. Praegu veel ei tea. Praegu veel mulle tundub, et ei, sõnavabadus, on vaja võidelda, ning kohus otsustab kõike. Kuid... tegelikult see võib-olla pole nii.

<...> **Kust just sellised veendumused?**

...Ei tea. Kuid ma ei arva, et kool andis mulle selle, ei.

Võib-olla väitlusklubi?

Noh, väitlusklubi sellele lisandus, kui mul olid juba sellised maailmavaated <...>

Kuid ikka... kust nad võiksid tulla, kui see ei ole kool ega väitlusklubi ega perekond?

...Ma ei tea, võib-olla sõbrad kuidagi mõjutasid. <...> Mõnikord juhtub koos sõpradega, et kui midagi on juhtunud, näiteks, koolis, ning tahaks justkui alistuda, kuid ei, tahaks ka midagi saavutada ja seista oma õiguste eest. (3TNG)

Veel üheks näiteks, kus teiste eeskuju on hoiakute aluseks ja kool on ühiskonna mudeliks, mis aitab kaasa aktiivsete hoiakute juurutamisele, on 4PNK poolt kirjeldatud olukord. Usk sellese, et tal õnnestub oma õigusi kaitsta konfliktis õpetajaga, tekkis tänu ühele nähtud internetivideole, kus inimene edukalt kaitses oma õigusi konfliktis politseiga. Seega võib määratleda mõjutavat tegurit kui „meedia mõju“ (peatükis „Tegur – meedia“), kuid samas on internet selles juhtumis vaid kanaliks, läbi mille on edastatud teise inimese positiivne kogemus. Järelikult, nagu ka 3TNG juhtumis, mõjutab hoiakuid positiivse kogemuse olemasolu ning selle kogemuse kinnitamine.

У меня была такая ситуация, то что с учителем поспорил, ну, конфликт у нас произошел, еще в школе было, и тогда знание закона, внутреннего распорядка, меня спасло. Как бы я доказал то, что я был прав, и учитель извинился передо мной.

<...>

А это ощущение {что нужно стоять за свои права}, оно тоже берется из уроков граждановедения, или откуда-то из другого места?

Из другого откуда-то

Откуда, ты можешь проанализировать?

Ой, я даже не знаю, это как-то дело принципа... Я видел, наверное, то что в интернете наткнулся на видео, там ээ... как бы в России, это, по-моему происходит, там мужчина, зная, он видимо связан как-то тоже со всем этим, с политикой, зная эти законы, когда он видел, что полиция не права, и, он знает законы, и он утверждает, что они не правы, а полиция, которая не знавшая закон, она не ничего не может предъявить против. И он просто защищает людей так, которые чисто по случайности попадают туда. (4PNK)

Mul oli selline olukord, et ma vaidlesin õpetajaga, konflikt meil toimus, see oli veel koolis. Ja siis seaduse, sisekorra eeskirja teadmine, päästis mind. Mina tõestasin, et mul oli õigus, ning õpetaja vabandas minu eest.

<...> Aga see tunne, et on vaja seista oma õiguste eest, kas see tuleneb ühiskonnaõpetuse tundidest või kusagilt mujalt?

Kusagilt mujalt.

Kust, kas sa võiksid analüüsida?

Oh, ma isegi ei tea, see on põhimõtteline asi... Võib olla see, et ma internetis sattusin videole, seal, see Venemaal, mulle tundub, et kõik see toimub, seal mees, teades kõiki neid seadusi, kui ta nägi, et politseil ei ole õigus, ja ta teab sedusi, siis ta väidab, et neil pole õigust, ja siis politsei, kes seadust ei tea, nad ei saa temale midagi vastu öelda. Ja siis ta lihtsalt kaitseb inimesi nii, kes niisama juhuslikult sattuvad sinna {politseisse}. (4PNK)

Kolmandaks võib eraldi välja tuua, kuna see oli omane mitmetele vastajatele, nii aktiivsetele kui passiivsetele, noorte hoiakuid poliitika suhtes ning nende hoiakuid valimistes osalemise suhtes.

Olenemata sellest, kas ollakse aktiivne või passiivne, kas elatakse Tallinnas või Narvas, vastas enamik noori küsimusele: „Kuidas sa arvad, kas sa tahaksid tulevikus osaleda poliitikas?“ eitavalt. Vastust põhjendati sellega, et poliitikat peetakse igavaks, keeruliseks (teatud oskusi nõudvaks, mida kajastatakse ka peatükis „oskused“, ja ka „rāpaseks“, ning ühel korral ka ebaefektiivseks). Näide:

Честно, не знаю, почему у меня такая ненависть идет к этому всему делу... Просто я считаю, что это скучно и не хочется втягиваться во все это дело. (4PNK)

Ausalt, ma ei tea, miks mul tuleb selline vihkamine kogu selle asja suhtes... Lihtsalt ma mõtlen, et see on igav ning ei tahaks ennast kogu selle asja sisse tõmmata. (4PNK)

Intervjuude käigus ei olnud võimalik tuvastada, mis võib mõjutada niisuguste hoiakute tekkimist. Seda hoiakut ei jaganud vaid üks inimene, kes reaalselt tahaks poliitikas osaleda.

Kuid osalust valimistes peetakse vajalikuks enamasti seetõttu, et „kui on olemas selline õigus – siis on vaja seda kasutada“ ning „kui mingil põhjusel seda korraldatakse, siis järelikult on vajadus osaleda olemas“ (intervjuud vastajatega 3TNG, 6TNK, 13TTG, 2PNG). Valimistes tahavad osaleda ka passiivsed vastajad ning ka need, kes teistele küsimustele vastates näitasid negatiivset hoiakut kodanikuaktiivsuse suhtes, nt 2PNG:

Ну ты собираешься принимать участие в выборах?

Да...

Почему «да»?

Потому что это должен делать каждый гражданин. Государства нашего. Эстонского. (2PNG)

Kas sa kavatsed võtta osa valimistest?

Jah...

Miks „jah“?

Sest seda peab tegema iga kodanik. Meie riigi. Eesti riigi. (2PNG)

Neljandaks on üheks üsna levinuks kodanikuaktiivsusega seotud veendumuseks see, et on vaja teha midagi teiste heaks. Teha koolielu huvitamaks, aidata heakorrastustöodes, seista teiste inimeste eest meeleavaldustel. See veendumus oli mõnede noorte puhul (1TNG, 4PNK, 6TNK) ühtlasi ka põhjuseks, miks nad olid aktiivsed. Allpool toodud vastustest võib näha, et aktiivsuse põhjused võivad olla puhtalt „altruistlikud“ (eriti 4PNK ja 6TNG on üsna tugevalt

väljendanud just altruistlikke põhimõtteid), võivad olla kombineeritud veel teistegi teguritega – nt nagu lähtub vastaja 8PTG tsitaadist, on tal soov aidata, aga oma abi eest saada ka mingeid hüvesid. Vastaja 12PTK puhul on aga näha, et vaatamata veendumusele ei tähendanud see (veel?), et ta oleks ise aktiivseks muutunud. Takistuseks on selle vastaja puhul tema vabatahtlik otsus „olla varjus“ ning kodanikuaktiivsusesse mitte sekkuda.

Noorte „altruistlikud“ veendumused:

Teha koolielu aktiivsemaks ja huvitamaks (1TNG)

Kuidas sa arvad, mida sulle endale annab sinu aktiivsus?

Ei tea, mul on pigem tähtis teistele anda seda, mida ma isa oskan. Mitte endale võtta, sest ma juba oskan, vaid vastupidi, anda teistele oma teadmisi (4PNK)

Tead, millised on konkursid, ning millist abi saad kõikidele pakkuda (6TNK)

Mis pani sind minema {meeleavaldusele pronkssõduri teiseldamise vastu}?

Mina läksin inimeste eest. Muidugi, vanemad pärast olid minu peale kurjad selle tõttu {kuna võis olla ohtlik}, kuid mina otsustasin olla iseseisev tüdruk, otsustasin minna toetama. (6TNK)

Kui aidata kedagi, midagi sellest – seda ma pooldan. Aga kui istuda istungil ja uusi seadusi välja mõtleda, siis mina selles ei osaleks. (8PTG)

Üks kord nad aitasid mu õigele teele, jah? Võib olla selle tõttu tahaks nüüd teisi aidata. (12PTK)

Kas ma saan õigesti aru, et info {heakorrustustöös} tuli sulle õpetajalt, ning sind motiveeris just see, et pakuti ka kingitusi?

Nojah. Ja lihtsalt tahaks aidata veel keskkonda puhastada.

Kas tõesti oli soov aidata?

Nojah. (9PTG)

Kõikide noorte puhul, kellel olid „altruistlikud“ veendumused, ei tulnud välja, kust need veendumused pärinesid. Üks vastaja (12PTK) väitis, et see veendumus tuli teiste inimeste eeskuju põhjal – nimelt oli keegi teda varem aidanud ja seetõttu tahaks temagi teisi aidata. Veel üks vastaja (4PNK) ütles, et on emalt saanud sellised isikuomadused, mis panevad teda teiste heaks tegutsema:

«А можешь ли ты сказать, что пример твоих родителей как-то влияет на твою активность?»

M... ну да, наверное, у меня это от мамы идет, донести людям что-то. Как парикмахер она ходила по школам, показывала мастер-класс, детям нравилось это, и они ходили к ней. <...> видимо, у меня от нее это пошло. (4PNK)

Kas sa võid öelda, et sinu vanemate näide kuidagi mõjutab sinu aktiivsust?

M.. nojah, võib-olla mul tuleb emalt see, et tahan inimeste midagi anda. Juuksurina käis ta koolides, tegi meistriklasse, lastele meeldis ja nad käisid tema juures. /.../ Tõenäoliselt see on mul temalt (4PNK)

Võib järeldada, et veendumused kodanikuaktiivsuse suhtes on omased nii aktiivsetele kui ka passiivsetele noortele, ning ei ole ilmingimata nii, et passiivsetel noortel on vaid negatiivsed

veendumused. Üldiselt väljendasid aktiivsed noored selliseid veendumusi rohkem kui passiivsed, kuna nad on palju seotud kodanikuaktiivsete ettevõtmistega. Seetõttu said nad rohkem rääkida oma kogemustest ja nende jutustuste põhjal selgus paremini, millised nende veendumused olid.

Veendumusi sai selle uuringu materjali põhjal rühmitada järgmiselt: 1) Konkreetseid põhimõtteid selle kohta, kuidas ja mil määral tahetakse olla aktiivne. Sellised veendumused on seotud reaalse aktiivsusega ning võivad tuleneda juba olemasolevast aktiivsuse kogemusest, 2) Usukumus sellesse, et on vaja seista oma õiguste eest. See veendumus on samuti seotud reaalse kogemusega, kui seisti oma õiguste eest, ja kujuneb teiste inimeste näidete põhjal, enda positiivsest kogemusest ning negatiivse kogemuse puudumisest. Kool kui ühiskonnamudel annab võimaluse positiivset kogemust kinnitada. 3) Negatiivsed hoiakud poliitika suhtes. Niisuguste hoiakute tõttu ei soovi enamik küsitletud noori aktiivselt poliitikas osaleda. Kust sellised hoiakud tulevad, ei ole tehtud intervjuude põhjal võimalik selgitada. Samas on vastajatele omane veendumus, et valimistes peaks osalema lihtsalt seetõttu, et selline õigus on neil olemas. 4) Altruistlik hoiak – soov aidata teisi. See on paljudel juhtudel seotud mõne nendega juhtunud olukorraga. See hoiak võib kujuneda teiste eeskuju põhjal või mõjutavad vanemad.

Ühiskondlike probleemide tajumise mõju kodanikuaktiivsusele

Vestluste käigus mõned küsitletud noortest nii „aktiivsest“ kui ka „passiivsemast“ rühmast väljendasid oma arvamusi selle kohta, kas ühiskonnas on mingid probleemid, mida nad tahaksid muuta.

Esiteks leidis küsitletud noorte seas neid, kel olid kindlad arvamused selle kohta, mis nende ümber toimub ning keda need hoiakud viisid (või nende hinnangul lähitulevikus viivad) reaalse aktiivsuseni. Näiteks, vastajale 10TNK, meeldib kord ja puhtus, ning ta püüab ka oma sõpru keelata tänaval roependamast. Vastaja 9PTG tahaks saada mõnda erakonna liikmeks, kuna leiab, et ühiskonnas on mitmeid lahendamata probleeme, näidiseks toob Tallinna uue ühistranspordi süsteemi, mis tema arust on korraldatud ebamõistlikult.

Niisuguste „kindlate“ hoiakute kujunemist mõjutas antud vastajate puhul kooliekskursioon (10TNK) ja kommentaar uudisteportaalil (9PTG).

Ka vastaja 14TNK hoiakud mõne kindla probleemi suhtes on selgelt seotud tema kodanikuaktiivsusega nii KE noortekogu liikmena kui ka meeleavaldusel osalejana

Vene-eesti suhete probleemi tajumine tuleb sel vastajal oma kogemusest ja ülejäänud intervjuu selle vastajaga näitab, et seda probleemi arutati siis, kui ta oli KE liige, seega on tema hoiak selle probleemi suhtes seotud kodanikuaktiivsusega.

Samamoodi pani selge arusaam selle kohta, et pronkssõduri üleviimine toimub valesti, vastaja 14TNK osalema meeleavalduses:

А ты можешь описать именно тот момент, когда вы решили туда пойти? Что именно вами двигало?

Ну Как это?! Наш памятник! Единственный в Таллинне в самом центре памятник, тем, кто воевал за этот город, пытаются там вместе вместе с костями перенести. Ну если бы они это сделали, я не знаю, ну как то по человечески объявили вот, мы там собираемся перенести памятник, все таки в центре города кладбище не правильно, а то они ночью огородили и стали копать, как крысы. <...> (14TNK)

Kas sa võid kirjeldada just seda momenti, kui te otsustasite sinna minna. Mis täpselt teid ajendas?

Noh, kuidas! Meie monument! Ainukest monumenti Tallinna südames nendele, kes võitlesid selle linna eest, püütakse koos luudega üle viia. Kui nad, ma ei tea, inimlikult teataksid, et „meie plaanime üle viia monumendi“, siiski kalmistu kesklinnas ei ole õige. Aga nemad öösel tarastasid ja hakkasid kaevama nagu rotid. (14 TNK)

On oluline mainida, et lisaks hoiakule olid muidki soodustavad faktorid nagu klassikaaslastest mõttekaaslased. Ülejäänud intervjuust on näha ka seda, et teised tegurid – nt see, et meeleavalduses osalemine ei pälvinud õppejõudude heakskiitu, ei olnud piisavaks põhjuseks, et mitte osaleda.

Mõned vastasid, et nad tõepoolest tahaksid midagi muuta, kuid tunnistasid sedagi, et ainult hoiakutest aktiivseks tegevuseks ei piisa, peavad olema veel mõned muud soodustavad tegurid, näiteks peatükis 3.2.1. ”Sõbrad ja tuttavad“ juba mainitud „mõttekaaslased“ või aja olemasolu:

А есть ли какие-нибудь вещи, которые, как тебе кажется, ты хотел бы изменить?

Да, я хотел бы изменить, то что в школах, гимназиях платное питание для гимназистов.

И ты действительно хотел бы это изменить? У тебя есть какие-то планы или это гипотетически?

Плана как такового пока еще нету и даже если будет, не успею его осуществить конкретно для своего выпуска. (9PTG)

Aga kas on olemas mingisugused asjad, mida sa tahaksid muuta?

Jah, ma tahaksin muuta seda, et koolides, gümnaasiumites on tasuline toitlustamine gümnaasistide jaoks.

Ja sina tõesti tahaksid seda muuta? Kas sul on mingid plaanid või see on hüpoteetiline?

Plaani iseenesest veel ei ole, ja isegi kui on, ma ei jõua selle ellu viia konkreetset enda lennu jaoks. (9PTG)

See hoiak tekkis oma isikliku kogemuse tõttu, milleks oli rahulolematuse koolikorraga.

Kuid isegi kui on olemas huvi probleemi lahendamise vastu ja nii ajaline ressurss kui ka mõttekaaslased, võib isegi selline tegurite kokkulangevus ebapiisavalt moriveerida, nagu tuleneb 8PTG näitest: „Ja korraldati Tallinnas miitingut Vabaduse väljakul {Meeleavaldus ACTA vastu} Minu sõber läks sinna, ja mina ka tahtsin, sest see mulle ei meeldi absoluutselt. Kuid ma ei läinud, ei viitsinud.“ Selles olukorras ei olnud hoiakute olemasolu ega isegi sõbra osalus piisavaks motivatsiooniks, et osaleda meeleavalduses.

Vastajatel 11TTK ja 12PTK on samuti olemas konkreetseid arusaamad sellest, mis võib ühiskonnas teisiti olla – nimelt, töö ja õpingute sobitamise kord ning vajadus kaitsta lapsi narkootikumide ja alkoholi eest. Mõlema vastaja puhul tulevad need hoiakud iseenda või oma tuttavate kogemustest. Kuid siin on jälle näha, et on olemas teisedki tingimused, mis peaksid noorte arvates olema täidetud, et nad saaksid nende probleemide vastu kodanikuaktiivsust

kasutades võidelda. Vastaja 12PTK puhul on „takistuseks“ tema iseloom – eelistus hoiduda tähelepanust, „olla varjus“, nagu ta ise ütleb. 11TTK aga on teiste vastajatega sama meelt, et aktiivsete tegevuste tingimuseks peaks olema see, et ka teised inimesed muutustele suunatud tegevustes osaleksid. Meenutades selle vastaja vastusi teistele küsimustele võib suure tõenäolisusega öelda, et mitte ainult teiste toetus, vaid ka ajaline võimalus on selle vastaja puhul määrava tähtsusega.

Kolmandaks on olemas ka need, kes, vastupidi, näevad endas võimekust midagi muuta, kuid ei taha tegutseda, kuna ei märka probleemide olemasolu. Vastaja 3TNG: „Polnud põhjust.“ Vastaja 2PNG: «Olen praegu kõigega rahul.»

Vastaja 8PTG vastustest selgub, kuidas on sobitatud mõlemad ülalpool kirjeldatud käitumismustrid – ei tahaks mõjutada, kuna ei ole probleemi, kuid isegi kui põhjus tekiks, siis on vaja teisigi soosivaid tegureid, näiteks vanusest tulenev oskus teisi inimesi kaasata:

Ты считаешь, что у тебя есть эта возможность {изменить что-либо в обществе}, а есть ли у тебя это желание?

Желания нету.<...>Я не считаю, что это нужно делать. Потому что у нас и так все хорошо. Пока что. А если будет что-то, что мне не будет нравиться, я буду стараться это изменить. <...>Буду участвовать в митингах. <...> Сделал бы какую-нибудь организацию. Например, если бы я сделал сейчас, то никто бы не пошел за мной, я еще слишком молодой. А пошел бы за кем-нибудь другим. А вот если я вырасту, то я бы сам какую-нибудь организацию создал. Какую-нибудь. Которая была бы против чего-то. (8PTG)

Sa arvad, et sul on see võimalus {muutuda midagi ühiskonnas}, kuid kas sul olemas selline tahtmine?

Tahtmist ei ole. <...> Ma ei arva, et seda peaks tegema. Sest meil on niigi kõik hästi. Praeguseks. Aga kui tekib midagi, mis mulle ei meeldi, siis ma püüan seda muuta. <...> Hakkan osalema miitingutel. <...> Looks mingisuguse organisatsiooni. Näiteks, kui ma teeks seda praegu, keegi ei tuleks minuga kaasa, ma olen veel liiga noor. Tuleksid kellelegi teise järgi. Aga kui ma täiskasvanuks saan, siis ma looks ise mingisugust organisatsiooni. Mingisuguse, mis oleks millelegi vastu. (8PTG)

Kokkuvõte

Tehtud intervjuude põhjal on näha erinevusi selles, kuidas aktiivsed ja passiivsed noored suhtuvad enda võimekusse muuta ühiskonnas toimuvat. Hoiak „mul on võimalus muuta ühiskonnas toimuvat“ on omane enamasti aktiivsetele noortele, kuid kõik passiivsemad noored ei ole negatiivse hoiakuga mõjutamise võimalikkuse suhtes. See tähendab, et nende aktiivsust võivad takistada teised tegurid.

Samuti on Tallinna ja Narva noorte vastustes näha erinevusi seoses võimekusega muuta ühiskonnas toimuvat. Mitte kõik nendest, kes usuvad, et neil on võimalus muuta midagi ühiskonnas, ei arva, et nendest sõltub asjade käik riigis. Hoiakud on seotud inimese elupaigaga. Lokaalne kodanikuaktiivsus ei ole aga seotud sellega, kuivõrd kaasatuna või tõrjutuna inimene tunnetab endast terve Eesti ühiskonna kontekstis.

Üldiselt väljendasid aktiivsed noored rohkem veendumusi seoses kodanikuaktiivsusega, kuna neil on rohkem ettevõtmisi. Järelikult nad said rohkem rääkida oma kogemustest ja nende jutustuste põhjal tulid ka nende veendumused välja. Veendumusi sai selle uuringu materjali põhjal rühmitada järgmiselt. 1) Kindlad põhimõtted selle kohta, kuidas ja mil määral tahetakse aktiivne olla. Sellised veendumused on seotud reaalse aktiivsusega ja võivad tuleneda juba olemasolevast aktiivsuse kogemusest, 2) Uskumus sellesse, et on vaja seista oma õiguste eest. See veendumus samuti on seotud reaalse kogemusega, kui kaitsti oma õigusi ja tuleneb teiste inimeste näidete põhjal, enda positiivsest kogemusest ning negatiivse kogemuse puudumisest. Kool kui ühiskonnamudel annab võimalust positiivset kogemust kinnitada. 3) Negatiivsed hoiakud poliitika suhtes. Niisuguste hoiakute tõttu ei soovi enamik küsitletud noori aktiivselt poliitikas osaleda. Kust sellised hoiakud tulevad, ei ole võimalik tehtud intervjuude põhjal selgitada. Samas on vastajatele omane veendumus, et valimistes peaks osalema, lihtsalt selle tõttu, et selline õigus on neil olemas. 4) Altruistlik hoiak – soov aidata teisi. On paljudel juhtudel ka reaalse tegevusega seotud. Võib tuleneda teiste näidetest ja vanemate mõjust.

Erinevaid ühiskondlikke probleeme tajuvad kõik: nii aktiivsed kui ka passiivsed noored nii Tallinnast kui ka Narvast. Seoses kindlate hoiakutega oli võimalik tuvastada kolm käitumismustrit. Esiteks leidis küsitletud noorte seas neid, kel on kindlad arusaamad nende endi ümber toimuvast ning keda need hoiakud võivad viia reaalse aktiivsuseni. Teiseks oli ka neid, kes näevad ühiskonnas mingisuguseid probleeme ning põhimõtteliselt tahaksid neid tulevikus muuta, kuid nende puhul takistasid reaalsust mõned teised tegurid (nt mõttekaaslaste või aja puudumine). Kolmandaks olid sellised vastajad, kes, vastupidi, näevad endas võimekust midagi muuta, kuid ei taha tegutseda, kuna ei näe konkreetseid probleeme

3.3.2. Omakasu, huvid ja oskused kui tõuge aktiivsusele

Omakasu

Kodanikuaktiivsus tähendab tegutsemist ühiste huvide nimel. Nagu on näha peatükist „Tegur – hoiakud“, võib maailmaparanduslikke motiive ning altruistlikke suundumusi täheldada ka küsitletud venekeelsete noorte intervjuudes. Samas ei mõelda tegutsema asudes ainult teiste heaolule ja õilsatele eesmärkidele, vaid oodatakse, et kodanikuaktiivsus toob ka kaasa mingeid hüvesid. Sellist käitumismustrit on näha eelkõige nende noorte puhul, kes juba tegelevad kodanikuaktiivsusega, kuna olemasolev kogemus võimaldab neil rääkida, millised tegurid täpsemalt motiveerisid neid sellisele tegevusele. Kuid ka mõned passiivsemad vastajad rääkisid omakasu puudumisest kui võimalikust takistusest aktiivseks tegevuseks.

Esiteks võib küsitletud noorte näidete põhjal väita, et aktiivsuse põhjuseks oli tihti mittemateriaalne kasu – tahe leida uusi sõpru, võimalus sisustada vaba aega, soov saada heakskiitu ja rahuldada ambitsioone. Kuid seejuures peab tegevus iseenesest olema huvipakkuv ja südamelähedane.

Tähtsaks peetakse sedagi, et ühiskondlik aktiivsus oleks seotud inimese eriala või spetsiifilise huviga. Sel juhul on kodanikuaktiivsus just kui „panus“ enesearengusse ja oma tulevikku. Selline käitumismuster on vaadeldud eraldi peatükis „Tegur – huvid“.

Teiseks on teatud hüved, mida saab nimetada „materiaalseteks“. Näiteks kaks inimest (3TNG, 8PTG) rääkisid sellest, et nad tahaksid osaleda rahvusvahelises vabatahtlikus projektis, see soov tekkis muuhulgas seetõttu, et projektis osalejal on võimalus reisida. Samuti rääkisid mõlemad inimesed, kes on või on olnud Keskerakonna noortekogu aktiivseteks liikmeteks, sellest, et noortekogu tegevusse neid meelitas eelkõige „meelelahutuslik“ pool – nimelt võimalus reisida ja osaleda bankettidel. Koosolekuid ja muid „partei asju“ peeti vähem huvitavaks.

А почему ты больше неходишь туда {в молодежное отделение Центристской Партии}?

Делать там нечего вообще.

То есть?

Мы там ездили во всякие поездки, вот это было здорово. просто отдохнуть. Мы туда ездили ни за чем.

Просто отдыхали все вот этой вот молодежной организацией. А потом, когда мы перестали ездить, как-то скучно стало.

То, что у вас были эти обсуждения и собрания и т.д. – это тебя не очень увлекает?

Нет. (14TNK)

Ага микс са еи оле енам Keskerakonnas?

Seal pole üldse midagi teha.

See tähendab?

Me käisime seal igasugustel reisidel, vot see oli tore, lihtsalt puhata. Me reisisime ei millegi pärast. Lihtsalt puhkasime kogu selle noorte organisatsiooniga. Aga pärast, kui reisimise lõpetasime, hakkas igav.

See, et teil olid kõik need arutlused ja koosolekud ja nii edasi – see sind eriti ei kütkesta?

Ei. (14TNK)

Ну а тогда теперь я попрошу тебя рассказать, как так получилось, что ты состоишь в партии.

У меня знакомый из этого же училища, он там уже в партии, <...> он меня пригласил туда, он говорит, не хочешь ли ты как-то попробовать, потому что там как бы весело, там не только все эти «партийные дела». А так еще весело, что бывает, что те, кто принимают активное участие, они как бы ездят бесплатно в поездки какие-нибудь, ну, или что-нибудь такое. Для них банкеты какие-нибудь организовываются. Ну я и решила, че – свободное время как бы ну, хоть с толком как-то проводить. И я вот решила себя попробовать, записалась там все, зарегистрировалась и да, потом действительно случилось так, то что активное участие, банкеты всякие, ну, весело. (7ТТК)

Ma paluksin sind jutustada, kuidas juhtus nii, et sa oled erakonnas.

Minu tuttav samast kutsekoolist, ta oli juba seal erakonnas, <...> ta kutsus mind sinna, ta ütles, kas sa ei tahaks kuidagi proovida, sest seal on lõbud, mitte ainult kõik need „partei asjad“. On lõbus, juhtub et need, kes osalevad aktiivselt, sõidavad tasuta reisidele, noh, midagi sellist. Nende jaoks korraldatakse igasuguseid bankette. Ja ma otsustasin, et see vähemalt annab võimalust veeta kasulikult vaba aega. Ja nii ma otsustasingi ennast proovida, registreerisin, ja tõepoolest juhtus nii, et aktiivne osalus, banketid igasugused, noh, lõbus. (7ТТК)

Samas ei saa nende kahe vastaja puhul väita, et just see, et nad eelistasid noortekogu tegevuse meelelahutuslikku poolt, tähendab seda, et neil ei ole huvi poliitika ja ühiskondlike probleemide vastu. Näiteks kõikidest vastanutest just nemad rääkisid kõige kirglikumalt eestlaste ja venelaste suhete teemal. Vaatamata sellele, et partei noortekogus olles taheti eelkõige meelt lahutada ja ei seostatud oma tulevikku poliitikaga, ei jäänud need vastajad siiski poliitika suhtes ükskõikseteks ning võtsid seisukoha ka olulistel poliitilistel teemadel.

Kahe vastaja puhul (14ТНК, 13ТТГ) ilmes, et vabatahtlikku töösse suhtutakse kui sellisesse töösse, mille eest peaks midagi saama, ning millega nad ilma tasu saamata nad ei oleks nõus tegelema. Samas nimetasid need inimesed oma vastustes selliseid kodanikuaktiivsuse liike, millega nad tegelesid ja mille eest nad ei saanud midagi. Seega võib järeldada, et ka nende vastajate jaoks peab omakasu olema kombineeritud veel mingite tegurite, näiteks tegevuse meeldivusega või huviga selle vastu.

Huvid

Nagu eelmised peatükid juba näitasid, on aktiivsust mõjutavate tegurite hulgas noorte huvi tegevuse teema vastu. Seda kinnitas ka noorteseire uuring, kus mitmete tegevuste puhul oli huvitatus tegevuse teema vastu üks olulisemaid tegureid, mis motiveeris noori osalema. Ka antud uuringus tõid küsitletud noored välja selle, et kui teema ei ole neile südamelähedane, siis pole mõju ka teistel teguritel, isegi kui sellel on palju pooldajaid või kaasnevad materiaalsed hüved. Sellist käitumismustrit illustreerib järgmine tsitaat:

<...> Даже если президент пришлет мне лично письмо: «давай, занимайся» - если мне это не интересно, я не буду. Т.е. должно несколько совпасть, т.е мне это интересно и меня поддерживают, и я чувствую какую-то отдачу. (14ТНК)

<...> Isegi kui president saadab mulle kirja; „dava, tegutse!“ – kui see ei ole minu jaoks huvitav, siis ma ei hakka. See tähendab, et peab mitu {asjaolu} kokku langema, tähendab, see peaks mulle huvitav olla ning mind toetatakse, ning ma tunnen, et saan midagi tagasi. (14ТНК)

Aktiivsuse „huvitavus“ tähendab eelkõige teema südamelähedust, selle aktuaalsust inimese jaoks, ehk see on „huvi“ laiemas kontekstis ei ole seotud kindlate hobidega või erialaga. Enamik vastajaid, kellele on omane kodanikuaktiivsus, ei tee mingit seost oma hobi või eriala ja kodanikuaktiivsuse vahel. On olemas mitu päris ootamatut näidet: 4PNK õpib mehhatroonikat ning pärast õpingute lõpetamist kavatseb töötada tehases. Kuid tema ühiskondlik tegevus tähendab, et ta korraldab teatriringi ja osaleb rollimängude klubis, samuti õpilasomavalitsuses. Peale selle kavatseb ta pärast kutsekooli lõpetamist aidata teistel noortel oma vaba aega sisustada. Poliitiliselt aktiivsed 7TTK ja 6TNK õpivad kokandust. 9PTG, kel oli kõikidest vastajatest kõige suurem huvi poliitika vastu (kuna kaalub parteisse astumist just soovist lahendada ühiskondlikke probleeme) õpib gümnaasiumis reaal-, mitte sotsiaalhumanitaarsuunal, ja kavatseb saada arstiks.

Teisalt on mõnede noorte puhul näha, et neil on olemas mingi spetsiifiline, erialane huvi, ja nende ühiskondlik tegevus on nende huvidega seotud. Näiteks vastaja 1TNG on spordihuviline ja seetõttu on valinud gümnaasiumis sotsiaalhumanitaarsuuna, et tulevikus saada treeneriks; kui kirjeldada aga tema ühiskondlikke tegevusi, siis on ta lastele treeneriks ning osalenud vabatahtlikuna maratonil. Sarnaselt vastajale 13TTG oli katse ühiskonda mõjutada seotud tema isiklike suundumusega intellektuaalsetele väärtustele – ta püüdis seletada klassikaaslastele, miks on kasulik raamatuid lugeda. Mõnede vastajate puhul, kelle kodanikuaktiivsus ei olnud täielikult seotud nende „erialase“ huviga, on siiski võimalik jälgida sarnaseid elemente: nt vastaja 8PTG tahaks ise saada inseneriks ja ütleb, et tahaks ühiskonnale kasu tuua just nimelt uute tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisega.

Teisalt aga võib inimene olla keskendunud oma hobidele ning selle tõttu teda ei huvita kodanikuaktiivsus. Juba mainitud vastajat 13TTG võib nimetada ühiskondlikult passiivseks inimeseks, mis tähendab, et väärtustades individualismi, intellektuaalsust ja seades oma erialase tuleviku kõige tähtsamaks, suhtub ta kriitiliselt igasugustesse suurtesse ettevõtmistesse. Ta valib neid tegevusi, mis toetavad just tema kindlaid huve, kes ütleb, et käib koolis ainult õppimas ning kogu ülejäänud aega ei ole kooliga seotud., kuna tal piisab kooliväliseid tegevusi, mis teda rohkem huvitavad.

Huvitav on 14TNK näide sellest, kuidas kodanikuaktiivsus on seotud erialaga, kuid vastupidi – kodanikuaktiivsus määratleb eriala valiku. Vastaja 14TNK, kes sattus kutsekooli juba pärast 12. klassi lõpetamist, õppis esialgu majandust, kuna see oli seotud temaatikaga, millega ta ka erakonna noortekogus kokku puudutas. Kui aga huvi noortekogus kaasa löömise vastu lõppes, siis teadvustas ta, et ka ülikoolis majanduse õppimine ei ole niivõrd huvitav, ning vahetas eriala.

Ну как-то так совпало параллельно, что я вступила вот в эту партию Центристскую и одновременно мне нужно было поступать т.е как бы если я в Ц.П. была связана с этим совсем , я решила пойти... Мне тогда это было как то интересно , когда мы там только начинали , там всякие законопроекты обсуждать , ну как-то было интересно все это , в суть вникнуть. А потом , когда я начала понимать , что это никому не надо и вообще... мне по большому счету это тоже не надо , и не получалось у меня особенно в университете, когда не интересно , не возможно научиться, и я ушла оттуда, поступила сюда. (14TNK)

Noh, kuidagi langes kokku niiviisi, et ma astusin sellesse parteisse, Keskerakonda, ning samaaegselt mul oli vaja ülikooli astuda. Tähendab, kuna ma olin Keskerakonnas seotud kõigi sellega, ma otsustasin minna {ülikooli majandust õppima}... Mulle oli see tol ajal kuidagi huvitav, kui me alles alustasime, igasuguseid eelnõusid seal arutleda, süüvida. Kuid pärast, kui ma hakkasin aru saada, et see ei ole kellelegi üldse vajalik... ja mulle üldiselt see ei ole ka vajalik, ning ei tule välja mul eriti ülikoolis – kui ei ole huvitav, ei ole võimalik õppida, siis ma läksin sealt minema ja astusin siia. (14TNK)

Oskused ja isikuomadused

Intervjuude käigus selgus, et küsitletud noored, olenemata sellest, kas nad kuuluvad aktiivsesse või passiivsemasse rühma, pigem ei vali neid tegevusi, mille puhul tunnevad, et ei saa nende tegevustega hakkama. Kui usutakse seda, et nad ei sobi sellesse ettevõtmisesse, siis sellega pigem ei tegeleta. On oluline märkida, et kui aktiivsed noored tunnistavad oskuste puudumist üksikute konkreetsete tegevuste puhul, siis mõned passiivsed noored tunnistavad oskuste puudumist kodanikuaktiivsusega tegelemiseks üldiselt.

<...>Думаю так , что другие люди как бы лучше сделают.Я пытаюсь держаться так в стороне,но подсказываю, как можно это все сделать.

Arvan nii, et teised inimesed oskavad teha paremini. Mina püüan omaette hoida, kuid ütlen ette, kuidas võiks kõike teha. (12PTK)

И в своей спортивной жизни ты никогда не участвовал в чем-то как организатор?

Особо нет.

А хотел бы?

Нет. Тоже не мое.

То, что ты говоришь «не мое» - что именно ты имеешь в виду?

Ну, вот все эти организаторские направления... То, что нужно все организовывать... У меня это плохо получается. (2PNG)

Ja oma spordielus sa ei ole kunagi osalenud kusagil korraldaja rollis?

Eriti mitte.

Aga tahaksid?

Ei. See ei ole minulik.

Kui sa räägid, et see „ei ole minulik“ – mida täpsemalt sa silmas pead?

Noh, kõik need organisatoorsed suundumused... See, et on vaja kõige organiseerida... Mul tuleb see halvasti välja. (2PNG)

Kõige ilmekam näide soovimatusest millegagi tegeleda just oma oskuste ja isikuomaduste tõttu olid nii aktiivsete kui ka passiivsemate noorte vastused küsimusele „Kuidas sa arvad, kas sa võiksid tulevikus osaleda poliitikas?“. Selle küsimusega seoses rääkis oskuste või isikuomaduste puudumisest enamus küsitletud noortest. Siinkohal tuleb välja tuua, millised on noorte arusaamad aktiivsest osalemisest poliitikas – sellest saadi enamasti saadi aru kui osalusest institutsionaalses poliitikas, tõenäoliselt partei/valitsuse/riigikogu liikmena, kuna poliitikas osalemise kohta kasutati väljendeid, mis selgelt viitasid koosolekutel istumisele, debattides osalemisele.

Peamiseks põhjuseks, miks poliitikas osaleda ei taheta, oli asjaolu, et see nõuab oskusi või isikuomadusi, mida vastajad endale ei omista, ja teadmisi, mida neil ei ole. Näiteks:

Как ты думаешь, в будущем ты бы мог активно участвовать в политике?

Ну, если начну понимать в ней хоть что-то – возможно. (5PNK)

Kuidas sa arvad, kas tulevikus sina saaksid aktiivselt osaleda poliitikas?

Noh, kui hakkas sellest vähemalt midagi aru saama – siis võimalik. (5PNK)

<...>мне кажется, политика – там какой-то немного другой склад ума, нежели чем у меня. <...>То есть они очень серьезные люди. А я такая, то есть я не могу себя назвать серьезным человеком. Как-то, как во взвешенном состоянии. То я могу, то не могу, то я вообще плохо себя веду, то хорошо... Это не по мне. (6TNK)

<...> mulle tundub, poliitika, seal peab olema natukene teistmoodi meelelaad kui minul. <...> Tähendab, nemad on väga tõsised inimesed. Aga mina olen selline, tähendab, mina ei saa ennast nimetada tõsise inimesena. Kuidagi olen ebamäärases seisundis. Kord ma saan, kord ma ei saa, kord ma käitun üldse halvasti, kord hästi... See {poliitika, tõsine tegevus} ei ole mulle kohane. (6TNK)

Üldiselt võib öelda, et poliitika paistab väga neile keerulisega tegevusena, millega ei saada hakkama, kuna see nõuab pingutusi ja teatud oskusi. Nendeks oskusteks peeti nt tõsidust, võimet oma seisukohti kaitsta ja arusaama poliitilistest protsessidest.

Vastused osalusele poliitikas näitasid, kuidas oskuste puudumine (või pigem oma oskustesse mitteuskumine) võib takistada huvi mingi tegevuse vastu. Kuid on olemas näited sellest, kuidas veendumus, et inimene oskab midagi hästi teha, soodustab tema aktiivsust. Näiteks vastaja 4PNK tahab pärast kooli lõpetamist tegeleda noorsootööga – pakkuda noortele huvitavaid tegevusi just seetõttu, et ta on ise paljudes tegevustes osalenud ja tal on tekkinud vastav kompetents. Või näiteks, vastaja 7TTK hakkas treeneri abiliseks, kuna tundis, et tal on selleks sobivad isikuomadused (lojaalsus teiste meeskonnaliikmete suhtes, seltsivus, tahe teha treeninguid huvitavateks).

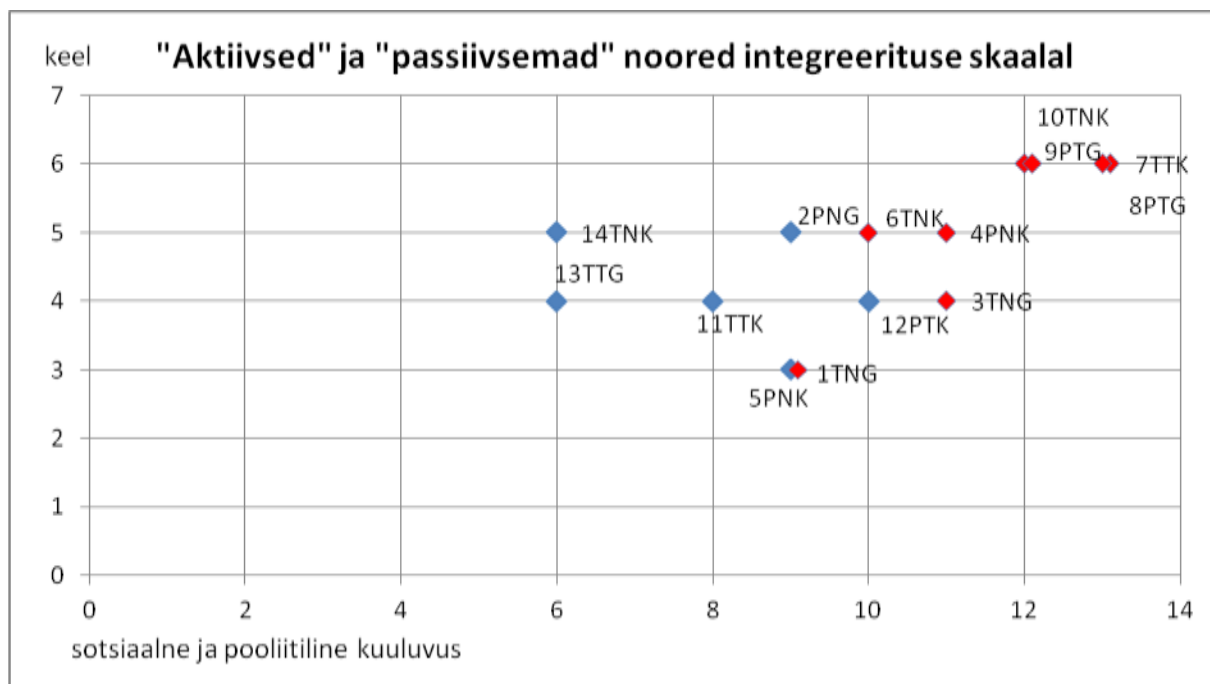
Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt saab öelda, et mittemateriaalne kasu, nt tahe leida uusi sõpru, võimalus sisustada vaba aega, soov saada heakskiitu ja rahuldada ambitsioone, olid tihti kodanikuaktiivsuse soodustavaks teguriks. Samuti on mõnede tegevuste puhul mõnede vastajate arvates olulised ka materiaalsed hüved – näiteks nimetati kõige sagedamini reisimise võimalust. Kuid tehtud intervjuude põhjal saab järeldada sedagi, et tegevus iseenesest peab inimese jaoks olema südamelähedane.

Võib öelda, et aktiivne tegevus peab kokku langema inimese erialaga või tema hobidega, kuid see ei ole alati määrav. Kuid aktiivselt tegutsetakse eeskätt siis, kui teema on südamelähedane ja aktuaalne. Intervjuude käigus selgus, et küsitletud noored, olenemata sellest, kas nad kuuluvad aktiivsesse või passiivsema gruppi, pigem ei vali neid tegevusi, mille puhul tunnevad, et need tegevused neil välja ei tule. Selle kõige ilmekamaks näiteks oli noorte soovimatus poliitikas aktiivselt osaleda. Teisest küljest aga pädevus mingis tegevuses soodustab edasist aktiivsust.

3.3.3. Integreerituse seos noorte kodanikuaktiivsusega

Integreerituse taset arvutatakse kirjaliku küsimustiku tulemuste alusel (küsimustik lisas 3.) Integreerituse taset arvutakse kahest näitajast lähtudes. Need on eesti keele teadmise tase ning poliitiline ja sotsiaalne kuuluvustunne.

Joonis 3.1. Kõik küsitatud noored on jaotatud keeleteadmise ning poliitilise ja sotsiaalse kuuluvuse järgi. Punasega on märgistatud aktiivsemad ning sinisega – passiivsemad noored.

Nagu on näha joonisest 3.1. , võib selle valimi põhjal tõepoolest väita, et kodanikuaktiivsus on seotud integreeritusega. Kuna tegemist on kahemõõtmelisega skaalaga, siis on näha, et aktiivsusele mõjutab pigem sotsiaalne ja poliitiline kuuluvus, keeleteadmise aga ei ole määratleva tähtsusega ning jääb enam-vähem võrdseks nii „aktiivsetel“ kui ka „passiivsematel“ noortel. Aktiivsete noorte puhul on aga näha, et nad paiknevad pigem skaala paremal pool, mis tähistab seda, et nende kuuluvustunne on suurem.

4. Järeldused ja diskussioon

4.1. Järeldused

Selles osas esitatakse uuringu tulemused uurimusküsimuste kaupa ning analüüsitakse, juhindudes nende seosest teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtadega ning Eesti ühiskonna kontekstiga.

1. Millised tegurid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?

Uuringu raames vaadeldi järgmisi tegureid: 1) sõbrad ja tuttavad, 2) õpetajad, 3) vanemad, 4) ühiskonnaõpetuse tunnid, 5) meedia, 6) võimaluste olemasolu, 7) hoiakud, 8) omakasu, huvid, oskused ja isikuomadused, 9) integreeritus. Kõik need tegurid on mingil määral noorte kodanikuaktiivsusega seotud (täpsem kirjeldus järgneb vastustes edasistele uurimusküsimustele ning järelduste kokkuvõttes). Siinkohal võib aga öelda, et kõikidest nendest teguritest on noorte hinnangul noorte kodanikuaktiivsusega vähemal määral seotud sellised tegurid nagu ühiskonnaõpetuse tunnid, eesti keele teadmine kui osa integreeritusest, konkreetsete hoiakute olemasolu. Samuti võib väheseks pidada lastevanemate mõju.

Tegurite ja venekeelsete noorte kodanikuaktiivsuse seoste täpsem kirjeldus järgneb vastustes edasistele uurimusküsimustele:

2. Kuidas täpsemalt need faktorid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?

2.1. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust teised inimesed – sõbrad ja tuttavad ning vanemad?

Sõbrad ja tuttavad

Sõprade või tuttavate mõju on üks põhilistest kodanikuaktiivsusega seotud teguritest, mis on kooskõlas noorteseire uuringutega, kus leiti, et tähtsaks teguriks, mis motiveerib osalema, on vajadus kuuluvustunde järele. Käesoleva uuringu tulemused näitavad lisaks veel seda, et tuttavad võivad olla infoallikaks, eeskujuks ja julgustavaks teguriks.

Ühtlasi tuli välja, et inimese aktiivsus on seotud sellega, kui aktiivsena ta määratleb oma suhtlusringkonda. Näiteks ühiskondlikult passiivsemad sõbrad võivad muuta noore inimese passiivsemaks. See võib sõltuda veel välistest teguritest (elutingimustest), mis mõjutavad korraga kogu suhtlusringkonda.

Vanemad

Erinevalt Flangane'i & Levine'i USA-d puudutavast uuringust (2010), kus seostatakse vanemate ja laste aktiivsust (eelkõige poliitilises elus), ei leitud käesolevas uuringus seost

vanemate ja nende laste aktiivsuse vahel. Vanemate roll „eeskujuna“ ja „kaasajana“ on noorte silmis üsna väike, vanemaid tunnistatakse passiivsemateks. Huvitatus ühiskondliku temaatika vastu ei tulene samuti perekonna mõjust.

Samas leidus üksikud näiteid selle kohta, et vanemad võivad seletada lapsele, miks on vaja olla aktiivne, ja samuti kasvatada temas selliseid iseloomujooni, mis aitavad kaasa aktiivseks kujunemisel.

2.2. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust ühiskonnaõpetuse tunnid?

Antud valimi puhul võib järeldada, et enamike vastajate puhul ei ole näha, et ühiskonnaõpetuse tunnid soodustaksid aktiivsetel või passiivsetel noortel kodanikuaktiivsust või kodanikuaktiivsusega seotud hoiakute tekkimist (nt niisugused arvamused nagu „loodust on vaja hoida“ või „õigusi on vaja kaitsta“ kujunevad millegi muu põhjal). Ühiskonnaõpetust hindavad noored selliste märksõnadega nagu „igav“ ja „keerukas“. Siiski tunnistatakse tundide potentsiaalset kasu, kuid nagu tuleneb erinevatest uuringutest (Narva uuring, Almond & Verba), arvamine on üks asi, tegelik käitumine on teine.

Kontrastina ühiskonnaõpetuse tagasihoidlikule mõjule noorte seas võiks õpetajate mitteformaalne suhtumine olla noorte kodanikuaktiivsust soodustavaks teguriks.

2.3. Kuidas mõjutab vene noorte kodanikuaktiivsust nende integreerituse tase?

Selle uuringu valimi põhjal on näha, et kodanikuaktiivsuse määr on tõepoolest seotud integreeritusega. On olemas seos pigem sotsiaalse ja poliitilise kuuluvuse ning kodanikuaktiivsuse määra vahel, keeleteadmine aga ei ole määrava tähtsusega.

2.4. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust võimalused aktiivne olla?

Käesoleva valimi noored ei tundu tajuvat seda, et nende ümber on vähe võimalusi kodanikuühiskonnas osalemiseks. Kuid sellesse tulemusesse peaks suhtuma kriitiliselt, kuna suure tõenäosusega määras niisuguse tulemuse just õppeasutuste valik, kus uuringus osalenud õppisid. See tähendab, et juba nendes asutustes õppimine viitab, et noored on olnud aktiivsed ja soov käsitlevas uuringus osaleda viitab sellele, et järelikut ei ole neil, mida „häbeneda“. Nende õppeasutuste puudumine valimis, mis ei paku nii mitmekülgseid võimalusi (kus aktiivsete noorte osakaal ei oleks nii suur) võib nimetada uuringu meetodi üheks puuduseks. Teiselt poolt aga võib väita, et uuring on läbi viidud „ideaalses olukorras“, kus oli võimalik vaadata, millised tegurid on olulised siis, kui võimalused olla aktiivne on noortele nende õppeasutustes tagatud. Üsikute vastajate puhul takistavad aktiivsust sellised tegurid nagu rahanappus, vanus või aja puudumine.

2.5. Kuidas mõjutab vene noorte kodanikuaktiivsust meedia?

Uus meedia on noorte jaoks tähtsaks infoallikaks, mille abil saadakse teavet tegutsemisvõimaluste kohta. Uus meedia (nt videod protestiaktatsioonidest, mis olid mainitud mõnede vastajate poolt) võib olla ka noorte hoiakuid kujundavaks teguriks.

Aktiivsetele Narva noortele on omane just kohaliku meedia jälgimine eesmärgiga saada teada, millised üritused linnas toimuvad. See võib tähendada, et aktiivsed Narva noored on tugevalt seotud just ümbritseva keskkonnaga ja vähem seotud ühiskonnaga üleriigilises mõttes.

Uuringu käigus ei olnud võimalik selgitada seost üleriigiliste uudiste jälgimise ning kodanikuaktiivsuse ega hoiakute kujunemise vahel. See võib olla selle tõttu, et need tegevused mida antud uuringus määratleti kodanikuaktiivsuseks ning millistes küsitletud noored osalevad, ei puuduta niivõrd laiema ühiskondliku tasandit ning reeglina ei ole poliitilised, kuid on pigem seotud kohaliku tasandiga – eelkõige on see tegevus teiste heaks just oma organisatsioonis või õppeasutuses.

2.6. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust nende huvid ja oskused?

Huvid

Noorte huvide kohta võib väita, et mõnedel juhtudel on neile tähtis, et tegevus langeks kokku nende erialaga või hobidega, kuid see ei ole alati määrav. Aktiivselt tegutsetakse eeskätt siis, kui teema on südamelähedane ja aktuaalne. See toetab ka noorteseire uuringus avastatud, et just tegevuse meeldivus on olulisemaks motiveerivaks faktoriks.

Saab öelda, et uuritava vanuse jaoks on selline käitumine üsna loogiline, kuna ollakse juba üsna iseseisvad, järelikult vaba aja tegevusi valitakse just selle järgi, kas nad pakuvad noorele inimesele endale huvi või mitte.

Oskused ja isikuomadused

Küsitletud noored, olenemata sellest, kas nad kuuluvad aktiivsesse või passiivsesse rühma, pigem ei vali neid tegevusi, mille puhul tunnevad, et need tegevused neil välja ei tule. Selle kõige ilmekamaks näiteks oli noorte soovimatus poliitikas aktiivselt osaleda. Teisest küljest aga pädevus mingis tegevuses soodustab edasist aktiivsust.

2.7. Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust nende hoiakud?

Uuringu raames on vaadeldud kolme tüüpi hoiakuid: 1) inimese ettekujutus selle kohta, kas tal on üldse võimalik kuidagi ühiskonnas toimuvat muuta, 2) veendumused seoses aktiivsusega, kas inimene usub aktiivsuse vajalikkusse, soovib võtta initsiatiivi, 3) konkreetsed arvamused selle kohta, mida peaks ühiskonnas muutma.

1) Hoiak „mul on võimalus muuta ühiskonnas toimuvat“ on omane enamasti aktiivsetele noortele. Passiivsemad noored ei ole kõik negatiivse hoiakuga mõjutamise võimalikkuse suhtes, mis tähendab, et nende aktiivsust võivad takistada teised tegurid, näiteks eespool käsitletud võimaluste puudumine. Seda on näha ka eelnevalt tehtud diskursuseanalüüsist, et mõnesid passiivsemaid noori iseloomustab tegelikult tahe tegutseda, mis on mingite põhjuste tõttu jäänud aga rakendamata.

Samuti on leitud, et lokaalne kodanikuaktiivsus (see puudutab just neid Narva noori, kes on aktiivsed oma kodukohal) ei ole aga seotud sellega, kuivõrd kaasatuna või tõrjutuna inimene tunnetab endast terve Eesti ühiskonna kontekstis.

2) Veendumused seoses kodanikuaktiivsusega olid rohkem omased aktiivsetele noortele ning neid veendumusi sai selle uuringu materjali põhjal rühmitada järgmiselt: 1) Kindlad põhimõtted selle kohta, kuidas ja mil määral tahetakse aktiivne olla, 2) Usukumus sellesse, et on vaja seista oma õiguste eest. Niisuguste veendumuste põhjal oli tähtis teiste näidete (nt uue meedia, kodanikuajakirjanduse vahendusel) ning just positiivse kogemuse olemasolu. Selgus, et kool kui ühiskonnamudel annab võimalust positiivset kogemust kinnitada. 3) Negatiivsed hoiakud poliitika suhtes. Samas on vastajatele omane veendumus, et valimistes peaks osalema lihtsalt selle tõttu, et selline õigus on neil olemas. 4) Altruistlik hoiak – soov aidata teisi. Võib tuleneda vanemate mõjust.

Erinevaid ühiskondlikke probleeme tajuvad nii aktiivsed kui ka passiivsed noored. Küsitletud noorte seas leidis neid, kel on kindlad arusaamad nende endi ümber toimuvast ning keda need hoiakud võivad viia reaalse aktiivsuseni, kuid need inimesed olid vähemuses.

3. Milliseid aktiivsust mõjutavaid tegureid on võimalik veel selgitada tehtud intervjuude alusel ning kuidas need mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?

Õpetajad

Mõnedest intervjuudest tuleb välja õpetajate osatähtsus, kes kujundavad noorte kodanikuaktiivsust mitteformaalset suhtluse, info edastamise kaudu ja „suunavad“ neid midagi tegema. Siinkohal võiks veelkord märgistada õpetajate positiivsemat rolli võrreldes ühiskonnaõpetuse rolliga.

Omakasu

Tahe leida uusi sõpru, võimalus sisustada vaba aega, soov saada heakskiitu ja rahuldada ambitsioone olid samuti kodanikuaktiivsuse soodustavaks teguriks. Olulised olid ka materiaalsed hüved, näiteks reisimise võimalus. Kuid kõige tähtsam on siiski see, et tegevus iseenesest peab inimese jaoks olema südamelähedane.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et selle uuringu raames tehtud intervjuude põhjal on näha, et oluliselt on seotud noorte kodanikuaktiivsusega informatsiooni andvad, kaasa kutsuvad ja

innustavad sõbrad ja tuttavad, samuti huvid, oskused ja need isikuomadused, mida noored hindavad tegevuseks sobivateks, soov saada (eelkõige mittemateriaalset) kasu ning ka ajaliste ressursside olemasolu. Õpetajad soodustavad aktiivsust kui infovahendajad ja julgustajad mitteformaalses suhtlemises. Vanemate roll erineb sõprade ja õpetajate rollist ning võib väljenduda üksnes aktiivsust soodustatavate isikuomaduste kasvatamises.

Aktiivsematele noortele on rohkem omane suurem integreerituse tase, enda rolli ühiskonnas tähtsaks pidamine, uskumus oma võimetusse ühiskonnas toimuvat muuta ning aktiivsusega seotud hoiakud. Hoiakute kujundamisel on oluline roll omal kogemusel.

Tehtud intervjuude põhjal ei leidnud kinnitust ühiskonnaõpetuse tundide seos kodanikuaktiivsusega, eesti keele teadmise seos kodanikuaktiivsusega, konkreetsete hoiakute olemasolu seos kodanikuaktiivsusega ning vanemate kui ühiskonnateadlikkuse „kasvatajate“ osatähtsus.

Võib juhtida tähelepanu ka mõningatele Tallinna ja Narva noorte erinevustele, mis selgusid uuringu jooksul mõnede tegurite puhul. Nimelt hoiakud, meedia tarbimine ja isiklike kontaktide osatähtsus näitab, et aktiivsed Narva noored viibivad „omas“ keskkonnas, kus toimub aktiivne tegutsemine just oma kogukonna heaks.

4.2. Diskussioon

Selles osas püütakse vastata kolmele küsimusele: kuidas selle töös kajastatud tegurid omavahel suhtestavad, mida uut antud uuring annab võrreldes eelnevate uuringutega ning milliseid tulemusi võib välja tuua kui spetsiifiliselt kohalikke venekeelseid noori ja integratsiooni teemat puudutavaid. Peatükk lõpeb küsimustega edasiseks arutlemiseks ja meetodi kriitikaga.

Tehtud intervjuudest on arusaadav, et ühed tegurid „tulevad mängu“ siis, kui teiste tegurite olemasolu on juba tagatud. Näiteks valimis olevate passiivsemate noorte näited tõestavad, et alati ei ole teiste inimeste mõju määrav ja see tegur seondub teiste teguritega, nt tegevuse ebahuvitavusega, inimese tagasihoidliku iseloomuga või sellega, et inimene väärtustab individualismi ja ei soovi massiüritustest osa võtta. Lähtudes analüüsi tulemustest, koostas in skeemi selle kohta, milline võib olla nende tegurite omavaheline mõju (Skeem lisas 6)

Vastavalt antud skeemile, on inimesel vaja läbida mitu „tasandeid“, et tegevust alustada. 1) Esimene tasand on võimaluste olemasolu. Kui inimese ümber ei ole võimalusi aktiivseks olla, siis on tema jaoks raskendatud tegutsemist alustada. 2) Teine tasand on info olemasolu. Võimalused võivad küll inimese ümber olema, kuid selleks, et tegutsema hakata, ta peab nendest teadlik olema. Sellel tasandil astuvad mängu sellised antud uuringu raames käsitletud tegurid nagu sotsiaalsed võrgustikud, sõbrad ja õpetajad info vahendajatena. 3) Kolmas tasand on huvitatus antud tegevuses või tegevuse temaatikas. Siin on mõjukamad sellised antud uuringus käsitletud tegurid nagu tegevuse või teema südamelähedus, omakasu, konkreetsete probleemide tajumine (mis on vaadeldud kui üks alateema peatükis „Hoiakud“) 4) Neljas

tasand on ajalised ja muud ressursid. Tegevus võib olla küll kättesaadav ja huvipakkuv, kuid mõnikord ei saa inimene seda endale "lubada", kuna tal ei ole piisavalt aega. 5) Viies tasand on uskumus oma võimetesse ning sellesse et asjade käik sõltub sinust. Siinkohal on tähtsad järgmised antud töös käsitletud tegurid: oskused, hoiakud (just hoiakute esimene liik, inimese ettekujutus selle kohta, kas tal on üldse võimalik kuidagi ühiskonnas toimuvat muuta) ning samuti positiivne kogemus, teiste näide ja uus meedia kui nende hoiakute kujundajad.

Noolena on skeemil kujutletud motiveerivad ja innustavad tegurid, nagu näiteks sõprade innustav mõju või pedagoogi soovitus. Nad võivad osutada tähtsateks erinevatel tasanditel, nt tasanditel 3. ja 5. Kui hakatakse juba tegutsema, siis astuvad mängu need tegurid, mida saab nimetada "instrumentaalseteks" – isikuomadused (vanemate mõju) ja ühiskonnaõpetusel saadud teadmised.

Selle töö järeldusi hinnatesd võib esialgu tunduda, et noorte kodanikuaktiivsusega seotud tegurid, ning see, kuidas täpsemalt need tegurid on kodanikuaktiivsusega seotud, olid juba enne seda tööd teada. Tõepoolest, vaevalt et üllatab kedagi, et noored tegelevad sellega, millega nende sõbrad tegelevad või et nad valivad neid tegevusi, mis neile huvitavad on. Praegune maailm õpetab noori olla ühelt poolt olema pragmaatilised, teiselt poolt soodustab eneseteostust, „enda leidmist“. Selle tõttu on hästi loogiline ja arusaadav ka see, et valitakse neid tegevusi, mis toovad tegijale mingisugust kasu ning oma aega ja energiat otsustatakse pühendada sellele tegevusele, mille puhul on teada, et see hästi välja tuleb. Ei ole saladus ka see, et kool, kus noor inimene veedab suure osa oma ajast, peab olema seotud kodanikuaktiivsusega. Kuid selles seisnebki kvalitatiivse uuringu eripära, et see annab võimaluse vastata mitte ainult küsimusele „mis?“, vaid ka küsimusele „kuidas?“. Sellega antud uuring täiendab olemasolevaid teadmisi. Sai teada, et „sõprade roll“ võib seisneda mitmetes käitumismustrites, mis ei piirdu ainult sellega, et „sõber kutsus kaasa“. Selgus, et kasu saamise juures võivad eksisteerida ka hoopis altruistlikud ja maailmaparanduslikud hoiakud. Välja olid toodud veel võimalikud allikad, kust erinevad hoiakud saavad tulla. „Kooli mõju“ oli samuti lahti seletatud – tähtsad ei ole niivõrd ühiskonnaõpetuse tunnid, vaid kool kui võimaluste tagaja, kool kui katsetamiskeskond ja positiivse kogemuse juurutamise keskkond ning ka õpetajad kui infovahendajad ja innustajad. Sellega, võib öelda, et antud uuring süvendas olemasolevaid teadmisi noorte kodanikuaktiivsusega seotud tegurite kohta.

Antud töö üheks lähtepunktiks oli integratsiooni teema, venekeelsete noorte kaastus kodanikuühiskonda kui üks integratsiooni aspektidest.

Ka tulemused iseenesest nätasid, et kaasatus ühiskonda ja enda täisväärtuslikuna ühiskonnaliikmena tajumine on kodanikuaktiivsuse määraga seotud. Mida andis käesolev uuring sellele lisaks, on see, et esiteks aktiivseks olemine ei ole antud valimi puhul eesti keele teadmise määraga seotud, enda tajumine või mitte tajumine riigi kuuluvana ei piira kohaliku „kogukondliku“ aktiivsust, ning ka see asjaolu (mis tuli välja eriti eelnevalt tehtud

diskursuseanalüüsist), et passiivsed ja vähem integreeritud ei pruugi olla negatiivsete hoiakutega kodanikuaktiivsuse suhtes.

Just selle tõttu, et kodanikuaktiivsust kui kaasatus ühiskonna ellu oli selle töö põhiliseks lähtepunktiks, tahaks kommenteerida pikemalt neid tulemusi, mis näitasid otsest seost kaasatuse ja tõrjutuse teemaga ning tunduvad spetsiifilisemalt seotud just kohaliku venekeelse kogukonnaga.

Esiteks, tahaks pöörata tähelepanu, et sõprade või tuttavate mõju on üks põhilistest kodanikuaktiivsusega seotud teguritest. Ühtlasi tuli välja, et inimese aktiivsus on seotud sellega, kui aktiivsena ta määratleb oma suhtlusringkonda. Selle järelduse põhjal võib eeldada, et majanduslikult halvemas olukorras või raskemates elutingimustes elaval noorel on raskem olla ühiskondlikult aktiivne, arvestades, et tema suhtlusringkond on samamoodi passiivne. Järelikult ei ole tema ümber neid infot andvaid, kaasa kutsuvaid ja innustavaid kaaslasi, kes julgustaks ühiskondlikest tegevustest osa võtma. Mõned küsitletud noored märkasid seda, et aktiivsed on peamiselt ühed ja samad inimesed. Tuleb küsida, mida saaks teha, et leevendada noorte seas jaotust „aktiivseteks“ ja sellisteks „passiivseteks“, kelle kodanikuaktiivsust ja ettevõtmistes osalemist hoiab tagasi ilmselt ka nende suhtlusringkond?

Teiseks, vanemate roll „eeskujuna“ ja „kaasajana“ on noorte silmis üsna väike, vanemaid tunnustatakse passiivsemateks. Vastavalt integratsioonimonitoringute tulemustele on venekeelne vanem põlvkond tõepoolest passiivne. Huvitatus ühiskondliku temaatika vastu ei tulene samuti perekonna mõjust. Me näeme olukorda, kus on olemas (vähemalt noorte silmis) passiivsed vanemad ja aktiivsed lapsed, ning see olukord erineb näiteks sellest, mis on kirjeldatud Flanagan & (2010) uuringus. Kaudselt see võib viidata teiste tegurite edukusele nende noorte puhul ning näitab, et vanemate passiivsus ei pruugi olla suletud ring, kust ei ole võimalik välja saada.

Selle töö autorile tundub, et sellise olukorra muutmisel on heaks võimaluseks mitme vastaja puhul välja tulnud positiivse kogemuse kinnitamine ja negatiivse kogemuse puudumine. Üks küsitletud noortest vastas üsna tabavalt selle kohta, miks tal on olemas veendumus, et oma õiguste eest on vaja seista, samal ajal, kui tema vanematel seda veendumust ei ole:

Ну мне кажется, что меня пока что, может быть, жизнь не научила (3TNG)
Noh, mulle tundub, et elu ei ole võib-olla mind veel õpetanud

Ühiskonna roll ei piirdu vaid sellega, et on võimalused ning loodud katsetamiskeskond, kus noor inimene saab proovida erinevaid käitumismustreid, kuid veel peaks olema keskkond positiivse kogemuse kinnitamiseks.

Kolmandaks tahaks pöörata tähelepanu sotsiaalmajandusliku olukorra ja kodanikuaktiivsuse vastastikule suhtele. Kuigi antud töö raames nende omavahelist mõju otseselt ei mõõdetud, tuli sotsiaalmajandusliku olukorra tähtsus „võimaluste“ peatükis esile. Tahaks põhjalikumalt

käsitleda just aja puudumise aspekti, täpsemalt just seda olukorda, kus ajapuudus on tingitud perekonna halvast toimetulekust, mille tõttu noor inimene on sunnitud nii õppima kui ka töötama. Selle uuringu autori hinnangul, tuginedes tehtud intervjuudele, võivad niisugustes raskemates elutingimustes olevatel noortel olla kõige konkreetsemad ja ka kõige tõsisemad hoiakud ühiskondlike probleemide kohta, ehk kõige põhjendatum vajadus ühiskonnas midagi muuta. Kuid just see, et need noored on äärmiselt hõivatud, ei anna neile võimalust kaasa rääkida. Selle uuringu autorile tundub, et niisugune asjade käik võib viia olukorrani, kus ühed noored arutlevad ühendustes „noorte probleemide“ üle, teistel konkreetsete probleemidega noortel ei ole sellist võimalust ning tõenäoliselt on neil vähem võimalusi omandada harjumusi, kuidas end kuuldavaks teha.

Neljandaks, tuginedes sellele, et Narva noorte puhul lokaalne kodanikuaktiivsus ei ole seotud sellega, kuivõrd kaasatuna või tõrjutuna inimene tunnetab end terve Eesti ühiskonna kontekstis, kui ka arvestades kohaliku meedia aktiivsemat jälgimist Narva noorte seas ja ka isikliku kontakti suurt osatähtsust, tekib mulje, et küsitatud (eelkõige aktiivsed) Narva noored viibivad suhteliselt suletud, “omas” keskkonnas, kus toimub aktiivne tegutsemine just oma kogukonna heaks.

Vastavalt integratsiooni monitooringule, Fennema ja Tillie (2004, Bradley et al 2010 kaudu), ning sarnaselt ka Hayesi jt (2006) arvamustele, on rahvusvähemuse kogukonna osalus ühiskonnas hea näitaja selle kogukonna poliitilisest kaasatusest. Nagu on toonud välja Vertotec (1999), suurendavad üksikisikud läbi vabatahtlike ja kogukonna sektori poliitilist teadmist ja huvi, loovad võrgustikke ja osalevad rohkem riigi elus. Poliitiline osalemine suureneb siis, kui indiviid mõistab paremini, et ta saab ühiskonnas muutuvat mõjutada. Küsitatud Narva noorte seas aga erilist institutsionaalset poliitilist aktiivsust märgitud ei olnud. Kas on olemas siis põhjus oodata, et edaspidi nende noorte poliitiline kaasatus suureneb?

Kokkuvõtteks saab öelda, et uuringu tulemused osaliselt kinnitavad, osaliselt süvendavad neid teadmisi, mis juba varem noorte kodanikuaktiivsuse kohta leitud olid. Lisaks, nad toovad välja mõningaid just kohalikke venekeelseid noori puudutavaid aspekte, mille põhjal saab formuleerida küsimusi edasiseks arutluseks. Nendeks on:

- Mida saaks teha, et leevendada noorte seas jaotust „aktiivseteks“ ja „passiivseteks“, keda hoiab ilmselt kodanikuaktiivsuses tagasi nende suhtlusringkond?
- Eduka kogemuse olemasolu kinnitab positiivsete hoiakute kinnistamist. Mida võiks teha riik ja ühiskond, et luua vajaliku keskkonda positiivsete kogemuste juurutamisele?
- Kuidas vältida olukorda, mille puhul ühed noored arutlevad ühendustes „noorte probleemide“ üle, teised noored, kes keda need probleemid aga puudutavad, ei oma sellist võimalust?
- Kas võib oodata, et edaspidi Narva noorte poliitiline kaasatus suureneb?

4.3. Meetodi kriitika

Rakendatud meetodi puuduseks on eelkõige aktiivsete noorte ning aktiivsust soodustavate õppeasutuste suurem osakaal valimis, mistõttu tulemustesse võimaluste olemasolu kohta peaks suhtuma kriitilisemalt. Passiivsete noorte vähene osakaal valimis tegi vajalikuks rakendada toetavat analüüsimeetodit, et teha selgeks, et passiivsete noorte käitumismustrid võivad olla erinevad. Passiivsus ei tähenda alati vaid võimaluste puudumist või vastupidi, tõrjutust ja negatiivset hoiakut osaluse suhtes.

Ühtlasi oli esialgne uuringu plaan suurem kui see, mida lõplikku töösse oli võimalik mahutada. Nimelt oli esialgu kavas uurida ka noorte tulevikuplaanide seost kodanikuaktiivsusega, selle tõttu olid noortele esitatud vastavad küsimused. Kuid lõpuks, arvestades töö mahtu, on tehtud otsus seda tegurit töös mitte kajastada, muuhulgas ka selle tõttu, et intervjuude ajal esitatud küsimused ei olnud piisavalt täpsed, et vastuste põhjal oleks seosed või selle puudumised üheselt määratavad.

Samuti oli keeruliseks ülesandeks saadud materjali tõlgendamine. Mõnede vastuste puhul võis kahelda, kas tegemist on intervjueeritava avameelse vastusega või oli selline vastus tingitud sellest, et intervjuerija „suunas“ vastajat. Siiski oli selliseid kohti vähe ning analüüsis suhtuti nendesse vastustesse kriitilisemalt.

Kokkuvõte

Magistritöö „Vene noorte kodanikuaktiivsust kujundavad tegurid (õpilaste intervjuude põhjal)” eesmärk oli uurida, millised tegurid avaldavad mõju venekeelsete koolinoorte kodanikuaktiivsusele ning kuidas nad seda teevad. Antud teemat peetakse tähtsaks nii demokraatia arengu kui ka integratsiooni seisukohalt, kuna noorte ja rahvusvähemuste kodanikuaktiivsus on kasulik riigi demokraatiale tervikuna ja ühtlasi nende sotsiaalsete rühmade liikmetele endile. Uuring keskendus spetsiifiliselt Eesti venekeelsete gümnaasiumide ja kutsekoolide õpilastele Tallinnast ja Narvast.

Uurimisküsimused olid järgmised: Millised tegurid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust? Kuidas konkreetselt need faktorid mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust? Kuidas mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust sõbrad ja tuttavad ning vanemad, ühiskonnaõpetuse tunnid, noorte integreerituse tase, võimalused olla aktiivne, meedia, noorte huvid ja oskused ja noorte hoiakud? Milliseid aktiivsust mõjutavaid tegureid on võimalik tehtud intervjuude alusel veel selgitada ning kuidas need konkreetselt mõjutavad vene noorte kodanikuaktiivsust?

Töö empiiriliseks materjaliks olid poolstruktureeritud süvaintervjuud 14 noorega Tallinnast ja Narvast. Ühtlasi kasutati ka ankeetküsitlust integreerituse ja hoiakute väljaselgitamiseks. Materjali analüüsiti kvalitatiivse kontent-analüüsi abil. Eelanalüüsiks rakendati osade intervjuude puhul diskursuseanalüüsi.

Uuringust selgus, et oluliselt on noorte kodanikuaktiivsusega seotud informatsiooni andvad, kaasa kutsuvad ja innustavad sõbrad ja tuttavad, samuti huvid, oskused ja need isikuomadused, mida noored hindavad tegevuseks sobivateks, soov saada (eelkõige mittemateriaalset) kasu ning ka ajaliste ressursside olemasolu. Õpetajad soodustavad aktiivsust kui infovahendajad ja julgustajad mitteformaalses suhtlemises. Vanemate roll erineb sõprade ja õpetajate rollist ning võib väljenduda üksnes aktiivsust soodustatavate isikuomaduste kujundamises.

Aktiivsematele noortele on rohkem omane suurem integreerituse tase, enda rolli ühiskonnas tähtsaks pidamine, uskumus oma võimetesse ühiskonnas toimuvat muuta ning aktiivsusega seotud hoiakud. Hoiakute kujundamisel on oluline roll omal kogemusel või teiste näidetel.

Tehtud intervjuude põhjal ei leidnud kinnitust ühiskonnaõpetuse tundide seos kodanikuaktiivsusega, eesti keele teadmise seos kodanikuaktiivsusega, konkreetsete hoiakute olemasolu seos kodanikuaktiivsusega ning vanemate kui ühiskonnateadlikkuse „kasvatajate“ osatähtsus.

Antud uuring täiendab olemasolevaid teadmisi noorte kodanikuaktiivsust mõjutavatest teguritest, selgitades detailsemalt, kuidas täpsemalt erinevad tegurid võivad noorte kodanikuaktiivsust mõjutada. Lisaks juhib antud töö tähelepanu mõningatele asjaoludele, mis integratsiooni seisukohalt võivad arutlust vajada.

Antud uuring täiendab olemasolevaid teadmisi noorte kodanikuaktiivsust mõjutavatest teguritest, selgitades detailsemalt, kuidas täpsemalt erinevad tegurid võivad noorte kodanikuaktiivsust mõjutada. Lisaks juhib antud töö tähelepanu mõningatele asjaoludele, mis integratsiooni seisukohalt võivad arutlust vajada.

Summary

The purpose of the master thesis "Factors of the civic engagement of Estonian-Russian youth based on the student interviews" is to examine what factors have an impact on the civic engagement of Russian schoolchildren and how exactly these factors do it. This topic is important in the context of the development of democracy and integration, as civic activity of both young people and ethnic minorities is beneficial to the members of these social groups as well as the democracy in the country as a whole. The study focused specifically on Russian-speaking young people attending high schools and professional schools in Tallinn and Narva.

The research focus evolved around the following questions: What factors influence civic engagement of Russian-speaking youth? How these factors influence civic engagement of Russian-speaking youth? How the civic engagement of Russian-speaking youth is influenced by friends and acquaintances, parents, Civics class, media, young people's interests, skills, and attitudes? Furthermore, how the civic engagement of Russian-speaking youth is influenced by the level of integration of young people, the availability of the opportunities to be active? What other factors affecting the activity of Russian-speaking youth are also possible to find on the basis of interviews, and specifically how these factors affect civic engagement Russian-speaking youth?

The empirical material for this study was obtained by conducting semi-structured in-depth interviews with 14 young people in Tallinn and Narva. A written questionnaire was also used to identify the attitudes and the level of integration of the youth participating in the study. The material was analyzed using a qualitative content-analysis. Also the discourse analysis of some interviews was applied as part of the preliminary research.

The study showed that friends and acquaintances have a significant role in encouraging civic engagement, as they provide information, invite to accompany them in different activities and provide an inspirational example. A crucial role play young people's interests, skills, the desire to get benefits, personal qualities that they believe to be suitable for participating in different kinds of activities as well as access to activities. Also the financial and the time resources were considered important by some interviewees. Teachers play a role of information intermediaries, also motivating their students through informal communication. The role of parents is different from the role of friends and teachers, and mainly is expressed through upbringing the personal characteristics which support civic activity.

Higher levels of integration are more common for active young people. Also they believe in the importance of their role in society and their abilities to change what is happening in society as well as have more activity-related attitudes. Own experiences and positive example of others play an important role in shaping attitudes.

On the basis of completed interviews it is not possible to say that there is a clear connection between the civic engagement and Civics class. Also there is no clear link between civic

engagement and knowledge of Estonian language as well as between civic engagement and the existence of specific attitudes. It seems that parents don't play a significant role as "breeders" of civic awareness.

This study complements to the existing knowledge about young people's civic activity, providing more in-depth details about the impact of various factors. In addition, this work draws attention to some issues in context of integration of Russian-speaking minority that may require discussion.

Kasutatud kirjandus

Almond, G.A. & Verba, S. (1963/1989). *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: Sage

Bradley, B.W. & Ramsey, P. (2010). The Political Engagement of Black and Minority Ethnic Groups: Does policy impede Civic Culture?. *International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5(7):183-194

Flanagan, C. & Levine, P. (2010). Civic engagement and the transition to adulthood. *Future of Children*, 20(1): 159-179

Hayes, B., Dowds, L. (2006). Social Contact, Cultural Marginality or Economic Self-Interest? Attitudes towards Immigrants in Northern Ireland. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3): 455–476.

Kallas, K. (2012). *Narva gümnaasistide teadlikkus põhiõigustest ning osalemine ühiskondlikus ja poliitilises elus. Küsitlustulemuste analüüs*, URL (kasutatud mai 2013)

Kam, C. D. & Palmer, C. L. (2008) Reconsidering the Effects of Education on Political Participation. *The Journal of Politics*, 70(3): 612-631

Lagerspetz, M. & Trummal, A. & Ruutsoo, R. et al (2003). *Tuntud ja tundmatu kodanikuühiskond*. Tallinn: Kunst

Lagerspetz, M. *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. [2007]. URL (kasutatud mai 2013)
<http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Kodaniku%C3%BChiskonna%20l%C3%BChis%C3%B5nastik.pdf>

Lauristin, M. & Uus, M. & Seppel, K. (2012) Kodakondsus, kodanikuühiskond ja rahvussuhted. *Integratsiooni monitoring 2011*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. 9-50.

Lauristin, M. & Uus, M. & Seppel, K. (2012b). *Интеграционный мониторинг эстонского общества 2011. Резюме*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis

Lauristin, M. (2012). Lõimumisprotsessi tulemuslikkus ja sihtrühmad: klasteranalüüs. *Integratsiooni monitoring 2011*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis: 194-207

Lauristin, M. (2012b). Marju Lauristin: Kuidas portreterida lõimunuid. *Eesti Päevaleht*, 4. aprill, URL (kasutatud mai 2013) <http://www.epl.ee/news/arvamus/marju-lauristin-kuidas-portreterida-loimunuid.d?id=64199933>

Noorteseire aastaraamat 2011. Noored ja noorsootöö. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. *Noorteseire aastaraamat 2011: noored ja noorsootöö*. (2012). URL (kasutatud mai 2013) http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSgOgZmIjsyMDEyLzA1LzE3LzA5XzU2XzA4XzQ0MF9OU0FfMjAxMV9sb3BsaWtfcGFyYW5kYXR1ZC5wZGY/09_56_08_440_NSA_2011_loplik_parandatud.pdf

Polat, R. K. (2005). The Internet and Political Participation: Exploring the Explanatory Links. *European Journal of Communication* 20: 435-459.

Putnam, R.D & Leonardi & R, Nanetti (1994). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

Ruutsoo, R. (2009). Kodanikuühiskond ja kodanikukultuur. *Acta Politica*, 3: 218-242

Taru, M. (2008). Eesti noorte sotsiaal-poliitiline aktiivsus 8 riigi võrdluses. *Noorte aktiivsus. Päri- ja pahupool*. Tallinn: Eesti Noorsoo Instituut. 61-73.

Toots, A. (toim.) [2011]. *Noorte kodanikukultuur kümme aastat hiljem*. URL (kasutatud mai 2013) <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zwTI60Xlf-0J:www.hm.ee/index.php%3Fpopup%3Ddownload%26id%3D11051+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ee>

Tustanovskaja, L. & Volkova, P. (2013). *Hoiakud kodanikuaktiivsuse suhtes venekeelsete noorte intervjuudes. Diskursuseanalüüs*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Verotec, S. (1999). Minority associations, network and public policies: re-assessing relationships. *Journal for Migration and Ethnic Studies*. 25(1): 21-42.

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. (2002). URL (kasutatud mai 2013)
<http://www.ngo.ee/ekak-tekst>.

Integratsiooni monitooringu 2011 andmed. (2011). Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Uuringu raport. Kodanikualgatust toetavad väärtused ja käitumismustrid Eesti elanikkonnas 2011-2012. (2012). URL (kasutatud mai 2013)
http://www.kysk.ee/sisu/10_26918226_Uuringuraport_Kodanikualgatust_toetavad_vaartused_ja_kaitumismustrid_Eesti_elanikkonnas_2011-2012_uuringu_teostaja_Kodanikeuhiskonna_uurimis-jaarenduskeskus_Tallinna_Ulikool.pdf.

Lisa 1. Integratsiooni monitooringu küsitluses andmed (Integratsiooni... 2011), erinevate rahvus- ja vaneserühmade aktiivsus erinevates poliitilistes tegevustes:

VANUS (3) * Liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise või protestikampaaniaga Facebookis vm suhtlusvõrgustikus

Crosstabulation^a

			Liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise või protestikampaaniaga Facebookis vm suhtlusvõrgustikus				Total
			Ei ole seda kunagi teinud	Olen seda mõnikord, harva teinud	Olen seda korduvalt teinud	ei oska öelda	
VANUS (3)	15-29	Count	71	13	2	1	87
		% within VANUS (3)	81,6%	14,9%	2,3%	1,1%	100,0%
	30-55	Count	166	7	6	1	180
		% within VANUS (3)	92,2%	3,9%	3,3%	,6%	100,0%
	56-74	Count	128	3	4	3	138
		% within VANUS (3)	92,8%	2,2%	2,9%	2,2%	100,0%
Total		Count	365	23	12	5	405
		% within VANUS (3)	90,1%	5,7%	3,0%	1,2%	100,0%

a. Kas eelistate meie järgnevat vestlust eesti või vene keeles? = vene

VANUS (3) * Osalenud poliitilises arutelus Internetis (kirjutanud artikli, saatnud e-kirja, kommentaari) Crosstabulation^a

			Osalenud poliitilises arutelus Internetis (kirjutanud artikli, saatnud e-kirja, kommentaari)				Total
			Ei ole seda kunagi teinud	Olen seda mõnikord, harva teinud	Olen seda korduvalt teinud	ei oska öelda	
VANUS (3)	15-29	Count	67	13	6	1	87
		% within VANUS (3)	77,0%	14,9%	6,9%	1,1%	100,0%
	30-55	Count	158	14	7	2	181
		% within VANUS (3)	87,3%	7,7%	3,9%	1,1%	100,0%
	56-74	Count	128	4	2	3	137
		% within VANUS (3)	93,4%	2,9%	1,5%	2,2%	100,0%
Total		Count	353	31	15	6	405
		% within VANUS (3)	87,2%	7,7%	3,7%	1,5%	100,0%

a. Kas eelistate meie järgnevat vestlust eesti või vene keeles? = vene

VANUS (3) * Osalenud poliitilises arutelus Internetis (kirjutanud artikli, saatnud e-kirja, kommentaari) Crosstabulation^a

			Osalenud poliitilises arutelus Internetis (kirjutanud artikli, saatnud e-kirja, kommentaari)				
			Ei ole seda kunagi teinud	Olen seda mõnikord, harva teinud	Olen seda korduvalt teinud	ei oska öelda	
VANUS (3)	15-29	Count	256	57	3	0	316
		% within VANUS (3)	81,0%	18,0%	,9%	,0%	100,0%
	30-55	Count	396	37	1	4	438
		% within VANUS (3)	90,4%	8,4%	,2%	,9%	100,0%
	56-74	Count	246	1	1	2	250
		% within VANUS (3)	98,4%	,4%	,4%	,8%	100,0%
Total	Count	898	95	5	6	1004	
	% within VANUS (3)	89,4%	9,5%	,5%	,6%	100,0%	

a. Kas eelistate meie järgnevat vestlust eesti või vene keeles? = eesti

VANUS (3) * Liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise või protestikampaaniaga Facebookis vm suhtlusvõrgustikus Crosstabulation^a

			Liitunud mõne poliitilise sisuga pooldamise või protestikampaaniaga Facebookis vm suhtlusvõrgustikus				Total
			Ei ole seda kunagi teinud	Olen seda mõnikord, harva teinud	Olen seda korduvalt teinud	ei oska öelda	
VANUS (3)	15-29	Count	258	54	4	0	316
		% within VANUS (3)	81,6%	17,1%	1,3%	,0%	100,0%
	30-55	Count	402	30	0	6	438
		% within VANUS (3)	91,8%	6,8%	,0%	1,4%	100,0%
	56-74	Count	245	4	0	2	251
		% within VANUS (3)	97,6%	1,6%	,0%	,8%	100,0%
Total	Count	905	88	4	8	1005	
	% within VANUS (3)	90,0%	8,8%	,4%	,8%	100,0%	

a. Kas eelistate meie järgnevat vestlust eesti või vene keeles? = eesti

Lisa 2. Intervjuu kava:

- Sissejuhatus:

Здравствуйте! Меня зовут Полина Волкова, я являюсь студенткой Тартуского Университета и в рамках своей магистерской работы провожу исследование, касающееся участия русскоязычной молодежи в общественной жизни. В связи с этим, я хотела бы задать вам несколько вопросов. Беседа займет примерно полчаса. В конце вы получите также маленький листок с вопросами, который нужно будет заполнить письменно. Ваши ответы будут использованы исключительно в исследовательских целях, ваши личные данные нигде не будут опубликованы. Есть ли у вас какие-нибудь вопросы ко мне, перед тем как мы начнем беседу?

- Vastaja tegevused vabal ajal:

Для начала я бы попросила тебя представиться и рассказать, чем вы занимаетесь в свободное от школы время?

На каком направлении ты учишься?

- Õppeasutuses olemasolevad aktiivsuse võimalused:

Какие в вашей школе существуют вопросы для внеклассной деятельности?

- Osalus koolielus:

Участвуешь ли ты во внеклассной работе в школе?

Ты сказал, что занимаешься... Чем тебя привлекает этот вид деятельности? Как ты попал в эту организацию/ что побудило тебя заняться этим видом деятельности?

- Osalus vabatahtlikus töös:

Участвуешь ли ты в волонтерской работе? А хотел бы участвовать? Можешь ли ты назвать причину, по которой ты не участвуешь в волонтерской работе?

Нету информации, тебе это неинтересно, нету времени (на что уходит время?), в городе нету возможностей?

Можешь ли ты назвать причину, по которой ты участвуешь в волонтерской работе? Откуда у тебя появился интерес к волонтерской работе?

- Osalus informeerituse tõstvates üritustes/ühingutes:

Принимал ли ты в последнее время участие в каких-либо конференциях, семинарах на общественную либо политическую тематику?

- Poliitiline osalus:

Состоишь ли ты в какой-нибудь политической организации?

Принимал ли ты когда-либо участия в народных волеизъявлениях – актах поддержки или протеста?

- Hoiakud:

Как ты считаешь, можешь ли ты повлиять на то, что происходит в обществе? Как именно? Почему нет?

Хотел бы ты влиять? Как именно? Почему нет?

Как ты думаешь, почему у одних людей есть желание повлиять на то, что происходит в обществе, а у других нет?

Сейчас я попрошу вас внимательно прослушать определение, которое я вам зачитаю. Гражданское общество - сотрудничество людей по собственной инициативе с целью достижения своих интересов, участия в рассмотрении общественных дел и в принятии решений, а также обеспечивающие такое сотрудничество сообщества, сети и институты (Источник: Концепция развития эстонского гражданского общества (ЕКАК), словарь гражданского общества)

Случалось ли тебе принимать участие в жизни гражданского общества?

Хотели бы ты в будущем, например, после окончания школы, сделать что-нибудь полезное для общества?

- Tulevikuplaanid:

Какие у тебя вообще планы на будущее? Кем ты хочешь стать?

Рассматриваешь ли ты возможность уехать из Эстонии?

- Hoiakud:

Как вы думаете, кто в Эстонии больше принимает участия в общественной жизни – эстонцы или русские? Почему ты так считаешь?

Исследования показывают, что большинство людей в Эстонии не принимают участия в общественной жизни. Как ты считаешь, почему это так?

- Hoiakud, sõprade mõju:

Как вы думаете, среди ваших сверстников распространено участие в общественной жизни? Чувствуете ли вы влияние своих сверстников или друзей при выборе занятий в свободное время? Опиши какой-нибудь конкретный случай.

- Poliitiline osalus:

Как ты считаешь, в будущем мог бы активно участвовать в политике? Как именно ты мог бы участвовать в политике? Почему ты думаешь, что не смог бы активно участвовать в политике?

- Meediakasutus:

Следишь ли ты за новостями (общественно-политическими событиями?) Эстонии в СМИ или интернете? России? Своего города? Ты можешь назвать какие-нибудь причины, почему ты стараешься следить за новостями? Можешь ли ты объяснить, почему не следишь за новостями?

Вспомни, что вы делали в социальных сетях в последнее время. ... Случалось ли вам на своей «стене» или каким-то другим образом делиться информацией о каких-либо общественных инициативах, акциях или проектах? Расскажи об этом поподробнее?

- Ühiskonnaõpetus:

Считаешь ли ты, что знания, полученные на уроках граждановедения, пригодятся тебе в жизни? Каким именно образом? Почему ты считаешь, что не пригодятся?

Как вы можете оценить свою собственную активность на уроках граждановедения? Почему активен/пассивен?

- Vanemad:

Сравнивая себя с более старшим поколением (например, со своими родителями), можешь ли ты сказать, кто из вас более активен в общественной жизни? Считаешь ли ты, что пример твоих родителей может влиять на твою активность? Приведи какой-нибудь конкретный пример, как родители влияют на твою деятельность

- Võimaluste olemasolu:

Много ли возможностей быть активным ты видишь для себя?

Lisa 3. Ankeedi näidis

Просим Вас ответить на следующие вопросы:

1. Ваш возраст _____
2. Ваш пол _____
3. Ваше гражданство _____
4. Насколько хорошо Вы владеете эстонским языком?

Вообще не владею 1
 Немного понимаю, но не говорю..... 2
 Понимаю и немного говорю 3
 Понимаю, говорю и пишу 4
 Владею свободно 5

Ниже приведен список различных институтов и групп, функционирующих в эстонском обществе. Выберите, пожалуйста, в каждом ряду вариант ответа от одного до пяти, который лучше всего характеризует степень Вашего доверия к ним. Если вы затрудняетесь с ответом, отметьте цифру 6. *Отметьте один ответ в каждой строке.*

	Вообще не доверяю				Полность ю доверяю	Трудно сказать
5. Эстонское государство	1	2	3	4	5	6
6. Правительство	1	2	3	4	5	6
7. Рийгикогу	1	2	3	4	5	6
8. Полиция	1	2	3	4	5	6
9. Школы, система образования	1	2	3	4	5	6

10. В Конституции зафиксировано, что власть в Эстонском государстве принадлежит народу. Считаете ли Вы, что Вы принадлежите к народу в понимании Конституции?

Да..... 2
 Нет..... 1
 Затрудняюсь ответить..... 0

11. Пожалуйста, припомните, довелось ли Вам общаться с эстонцем в течение последней недели?

Нет, общения не было..... 1
 Да, немного..... 2
 Да, несколько раз..... 3
 Да, было много контактов..... 4

12. Какую страну вы считаете своей родиной?

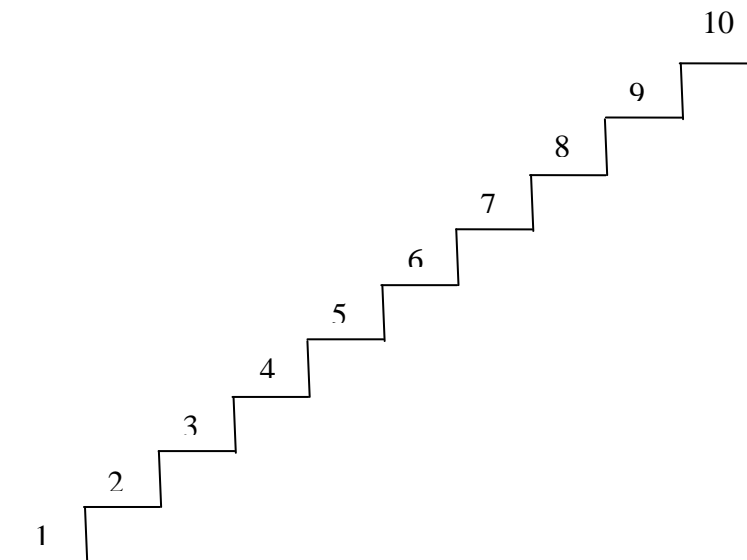
Эстония..... 1
 Россия..... 2
 Другое государство..... 3
 Как Эстония, так и Россия..... 4
 Эстония и еще какое-нибудь государство.... 5
 Затрудняюсь ответить..... 6

Как вы считаете, по какой причине люди хотят получить эстонское гражданство?

А	Совершенно согласен с	Скорее, согласен с	Затрудняюсь ответить	Скорее, согласен с	Совершенно согласен с	В
---	-----------------------	--------------------	----------------------	--------------------	-----------------------	---

	Несущественная причина	И это тоже	Существенная причина	Трудно сказать
13. С эстонским гражданством проще работать в Эстонии	1	2	3	4
14. Гражданам Эстонии открывается больше возможностей для проживания и самоутверждения в Эстонии и Европейском Союзе	1	2	3	4
15. Эстонское гражданство дает возможность ходить на выборы и участвовать в общественной и политической жизни Эстонии	1	2	3	4
16. Эстонское гражданство дает чувство единства с Эстонией	1	2	3	4

Люди принадлежат к различным социальным слоям. Условно это можно отобразить как лестницу, по которой можно двигаться как вверх, так и вниз, на самый верх или в самый низ. Верх лестницы, десятая ступень, представляет собой верхушку общества, самых богатых и влиятельных людей. Нижняя, первая ступень лестницы – для тех, кто чувствует себя практически отвергнутым обществом.

17. Как вы оцениваете, на какой ступени, в каком слое общества Вы сейчас находитесь?

На ..... ступени

18. Согласны ли вы с данным утверждением?

	утверждени ем А	утверждени ем А		утверждени ем В	утверждени ем В	
Я и другие мне подобные не могут повлиять на ход вещей в государстве	1	2	3	4	5	Ход вещей в государстве зависит от выбора народа, т.е. и от меня и мне подобных

Благодарим за участие в опросе!

Lisa 4. Tabel 3.2: Kodanikuaktiivsuse liigid, millega tegelevad noored „aktiivsest“ rühmast.

Tabel 2.1. Kodanikuaktiivsuse liigid, millega tegelevad noored „aktiivsest“ rühmast. Erinevad aktiivsuse liigid on märgistatud erinevate värvidega; **Institutsionaalne poliitiline aktiivsus.** Mitteinstitutsionaalne poliitiline aktiivsus. **Tegevus koolis. Korralduslik roll organisatsioonides. Vabatahtlik töö. Informeerituse ja kriitilisuse tõstmine.** Huvitegevus. Musta värviga on märgistatud need aktiivsuse liigid, mida ei ole võimalik kategoriseerida. **Paksus kirjas on tegelik aktiivsus, kaldkirjas potentsiaalne aktiivsus.**

	Poliitiline aktiivsus	Aktiivsus teiste heaks (sh ka vabatahtlik tegevus), korralduslik roll erinevates organisatsioonides, abipalvete ja korraldusliku info jagamine)	Kriitilisuse ja informeerituse tõstmine	Huvitegevus
1. 6T NK	Meeleavaldus pronkssõduri teisaldamise vastu <i>Tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas</i> <i>Tahaks osaleda valimistel</i>	Õpilasmavalitsuse liige <i>Jagab korraldusliku infot sots võrgustikes</i>	<i>Tahtis osaleda noorteparlamendis</i>	Sport Teatriring
2. 4P NK	<i>Tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas</i> <i>Ei ole kindel, kas tahaks osaleda valimistel</i>	Õpilasmavalitsuse liige Pärast kooli lõpetamist soovib jätkata tegelemist noorte probleemidega Korraldaja rollimängude liikumises Korraldaja teatriringis Vabatahtlik töö: esines koos rollimängude rühmaga linna üritusel <i>On jaganud abipalvet sotsiaalvõrgustikus</i>		
3. 3T NG	<i>Ei saaks osaleda poliitikas</i> <i>Tahaks osaleda valimistes</i>	<i>Tahaks osaleda vabatahtlikus projektis välismaal</i>	Tegeleb väitlusega Osaleb Euroopa Noorte projektis	Tegeleb spordiga

			«You don't know until you try“, mis on suunatud Ida-Virumaa noorte aktiveerimisele	
4. 1T NG	<p><i>Ei saaks osaleda poliitikas</i></p> <p><i>Ei ole kindel, kas saaks osaleda riigi valimistes – tahaks osaleda kohalikes valimistes</i></p>	<p>Lastetreener</p> <p>On olnud vabatahtlik maratonil</p> <p>On osalenud õpilasmavalitsuse töös</p>		<p>Sport</p> <p>Linnaüritused ning teised üritused</p>
5. 7T TK	<p>Osaleb Keskerakonna noortekogus (kuigi tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas)</p>	<p>On osalenud heakorrastustöös Keskerakonna noortekogu tegevuse raames</p> <p>Võrkpalli võistkonna „vanem“</p> <p>Osalet sõbrapäeva kontserdil</p> <p><i>Tahaks parandada eestlaste ja venelaste suhteid</i></p>		<p>Sport</p> <p>On õppinud floristikat</p> <p>Работа</p>
6. 8P TG	<p>Registreerus Keskerakonna noortekogusse</p> <p>(samas – ei tahaks osaleda poliitikas)</p> <p><i>Tahtis osaleda ACTA-vastastes meeleavalduses</i></p>	<p>Varem osalenud kooliajalehe toimetuses</p> <p><i>Tahaks osaleda vabatahtlikus projektis välismaal</i></p> <p><i>Jagab korraldusliku infot sotsiaalvõrgustikus</i></p> <p><i>Esindas oma kooli infomessil „Teeviit“</i></p>	<p>Koolis osaleb UNESCO projektis</p> <p>Osaleb ÜRO-simulatsioonides</p>	<p>Modelleerimine</p> <p>Käib muusikakoolis</p> <p>Osalet Robotex'is</p>
7. 9P TG	<p>Meeleavaldus pronksõduri teiseldamise vastu</p> <p><i>Tahaks osaleda poliitikas ning astuda erakonda</i></p>	<p>Osalet heakorrastustöös</p> <p>Mõnikord osaleb kooliüritustel</p>		<p>Sport</p> <p>Osalet flash-mobides</p>

	<i>Tahtis osaleda ACTA-vastases meeleavalduses</i>			
8. 10 TN K	<i>Tulevikus ei tahaks osaleda poliitikas</i>	Õpilasmavalitsuse liige Harjutab oma sõpru mitte loopima prügi tänavale Korraldas laste koolilaaagri Kohtla- Järve noortekeskuse tegevuse raames <i>Tulevikus võiks osaleda keskkonnakaitse üritustes, potentsiaalselt võiks korraldada aktiooni ise</i>	Osaleb koosolekutel Narva noortekeskuses	Teatriring Joonistab, pildistab, teeb videoed

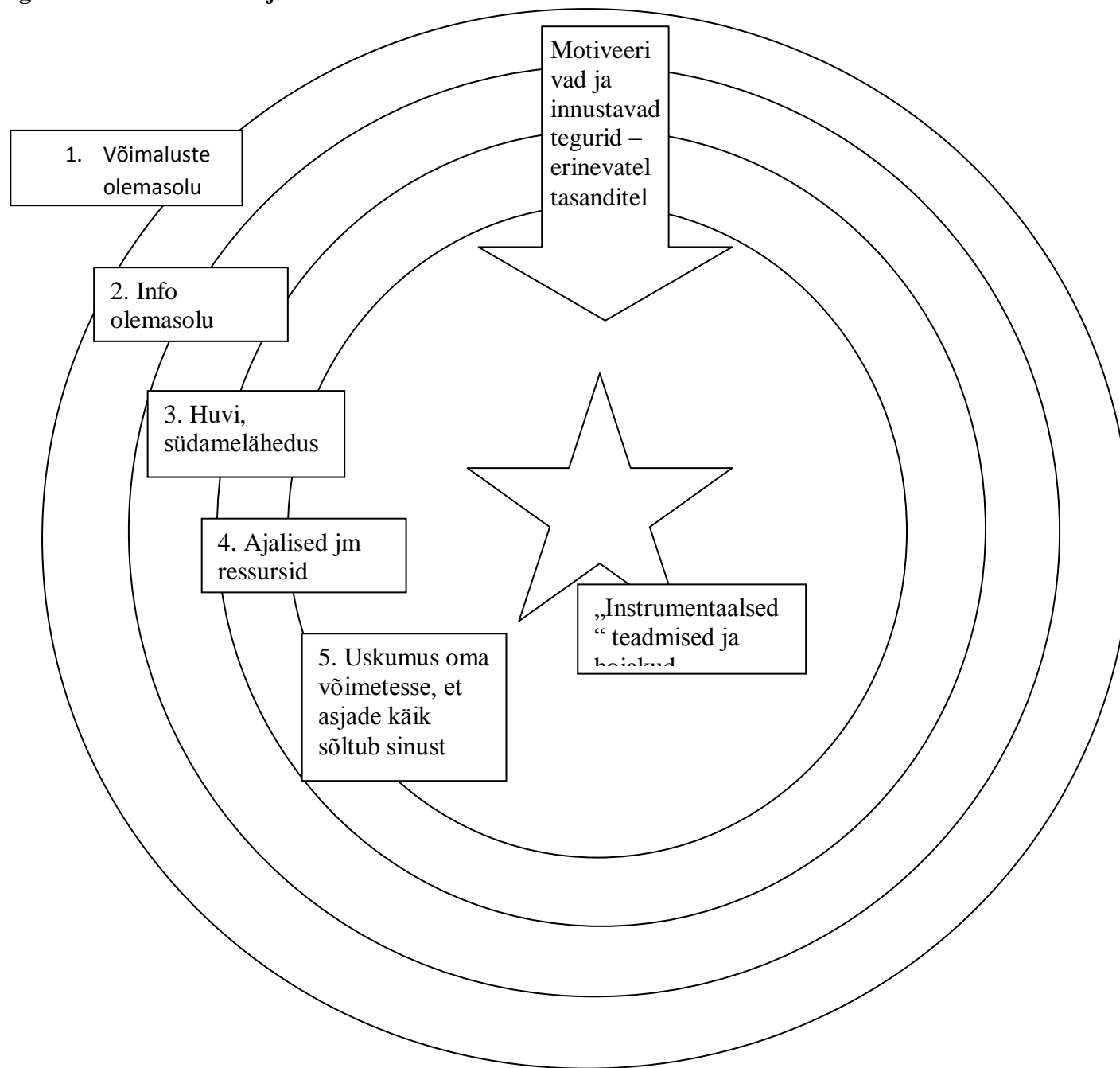
Lisa 5. Tabel 3.3: noorte vastused meediatarbimist puuduvatele küsimustele.

	Jälgib Eesti uudiseid	Jälgib oma linna uudiseid	Kust tema arvatest võib saada infot võimalustest aktiivne olla
Aktiivsed noored			
1TNG	Igapäevaselt ei jälgi, vanemad vaatavad telerit ning räägivad edasi, kui on mingi "globaalne" uudis	Jälgib kohalikke uudiseid, kuna tahab teada mis toimub linnas	Kohalikud uudised, sotsiaalsed võrgustikud
3TNG	Spetsiaalselt uudiseid ei jälgi, "vaatab järele", kui saab teada teistelt inimestelt, et on mingi "suur" uudis	Ei ole teada	Tuttavad ja sotsiaalsed võrgustikud
4PNK	Mõnikord jälgib, või saab vanematelt	Jälgib kohalikke uudiseid, et teada saada mis üritused toimuvad, kus saab osaleda	Sotsiaalsed võrgustikud
6TNK	Ei jälgi. Ei ole aega ning ei huvita	Jälgib ajalehe "Gorod", et teada saada, kuhu saab minna	Lisaks - portaalid seti.ee, fill.ee, tuttavad, sotsiaalsed võrgustikud
10TNK	Jah, Postimees ja SKY-raadio	Loeb Postimehel neid uudiseid, mis puudutavad Ida-Virumaat	Ei ole teada
7TTK	Jälgib kõiki uudiseid, huvitavad poliitika ja spordiuudised	Jah	Informatsioon sellest, kuidas võiks aktiivseks olla, tuleb läbi uudiseid (Delfi), samuti sotsiaalsed võrgustikud
8PTG	Jah, loeb Postimeest ja Delfit, pigem on huvitatud maailma uudistest ning vaatab spetsialiseeritud tehnoloogiauudiseid	Ei ole teada	Kooli kodulehekül, sotsiaalsed võrgustikud

9PTG	Jah, loeb Delfit ning mõnikord vaatab uudiseid. Sündmused ja spordiuudised	Jah	Sõbrad saadavad kutseid sotsiaalvõrgustike kaudu
Passiivsemad noored			
11TTK	Mitte eriti	Mitte eriti	Ei ole teada
12PTK	Huvitavad pigem maailma uudised kui Eesti uudised	Ei	Lastekodus on palju infot selle kohta
13TTG	Ei jälgi	Ei jälgi	Ei ole teada
5PNK	Ei jälgi. Ei ole aega ning ei huvita	Jälgib Narva uudiseid rohkem, kuna see võib "kasuks minna" (nt sai teada, et ehitati uus tehas, võib-olla tulevikus saab seal töötada)	Kutsekooli "grupp" sotsiaalvõrgustikus
14TNK	Jälgis uudiseid, kui tegeles poliitilise aktiivsusega	Ei	Ei ole teada
2PNG	Mõnikord jälgib, et "kursis olla". Spetsiaalselt ei jälgi - uudised on "raadios hommikul, televiisoris õhtul, arvutis... Ise eriti uudiseid ei otsi"	Kohalikud uudised tulevad raadiost ja ajalehtedes	Narva noored kasutavad sotsiaalseid võrgustikke, kuid ise spetsiaalselt ei jälgi

Lisa 6. Võimalik tegurite omavaheline mõju

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Polina Volkova
(sünnikuupäev: 07.10.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Vene noorte kodanikuaktiivsust kujundavad tegurid (õpilaste intervjuude põhjal)“

mille juhendaja on prof. Marju Lauristin

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 27.05.2013